

# ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ





Ευχαριστούμε την Ελληνική Τράπεζα για  
το ποσό που διέθεσε στη *Νιοχωρίτικη Φωνή*

# ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ  
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

**Σύμβουλος Έκδοσης:** Απόστολος Γ. Κουρουπάκης

**Συνεργάτες τεύχους:** Χρίστος Λαμπρίας, Απόστολος Γ. Κουρουπάκης, Ευανθία Χαραλάμπους, Ρεβέκκα Νικολαΐδου Πιερή, Μαρία Νικολαΐδου Βακανά, Πάμπος Κωνσταντίνου Παπαδιομήδη, Παναγιώτα Τζιάμπου Χριστούδια.

**Φωτογραφίες:** Κύπρος Αδαμίδης, ΓΤΠ, Απόστολος Γ. Κουρουπάκης

**Σελίδωση:** Χρυσόστομος Δημητρόπουλος

**Διεύθυνση:** Μαγνησίας 3, 1056 Λευκωσία, Τηλ. 99 330981

**Ηλεκτρονική επικοινωνία:** lambriasc@yahoo.com

**Ιστοσελίδα:** <http://www.neochorio.org.cy>

**Facebook:** [https://www.facebook.com/Κοινοτικό\\_Συμβούλιο\\_Νέου\\_Χωρίου\\_Κυθρέας](https://www.facebook.com/Κοινοτικό_Συμβούλιο_Νέου_Χωρίου_Κυθρέας)

**Εκτύπωση:** Τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ Λτδ»

Αμαζόνων 3, 2150 Στρόβολος, Τ.Κ. 20287

Τηλ. 22 491419, Φαξ : 22 491443

Email : [info@konospress.com](mailto:info@konospress.com)

Website: [www.konospress.com](http://www.konospress.com)

**ISSN 2547-9156 (print) / ISSN 2547-9164 (online)**

Στα κείμενα εκφράζονται προσωπικές απόψεις των συνεργατών που τα υπογράφουν και δεν εκφράζουν ούτε δεσμεύουν με κανένα τρόπο το Κοινοτικό Συμβούλιο.



**ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ  
ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ**

**Κοινοτάρχης:** Χρίστος Λαμπρίας  
Μαγνησίας 3, 1056, Λευκωσία  
Τηλ. 99 330981, Email: [lambriasc@yahoo.com](mailto:lambriasc@yahoo.com)

**Αν. Κοινοτάρχης:** Σοφοκλής Χατζηανδρέου  
Ιωάννη Καποδίστρια, 2236, Λατσιά  
Τηλ 99244212, Email: [sofos@hotmail.com](mailto:sofos@hotmail.com)

## Μέλη

Χαράλαμπος Κυριακίδης  
Αγίας Τριάδας 5, 2548, Δάλι  
Τηλ. 99592158, Email: [p.kyriakides@cytanet.com.cy](mailto:p.kyriakides@cytanet.com.cy)

Κυριάκος Σαλλαγκός  
Σπύρου Κυπριανού 44, 2546, Δάλι  
Τηλ. 99331621, Email: [kyriacossallangos@gmail.com](mailto:kyriacossallangos@gmail.com)

Χαράλαμπος Δαμ. Αντωνίου  
Αντωνίου Πλάτωνος 2, 1041, Λευκωσία  
Τηλ. 99520494

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

### ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΑ ΝΕΑ

- 9 Από 1η Ιουλίου ανέλαβε καθήκοντα το νέο Κοινοτικό Συμβούλιο
- 12 Ξανάμιξαν οι Νιοχωρίτες στο Κτήμα Κουσιουμμή
- 18 Δωρεά του περιοδικού «Ελληνική Κύπρος» στα αρχεία του ΓΤΠ από την οικογένεια Λέβα
- 24 Λειτουργία στον κατεχόμενο ναό του Αγίου Χαραλάμπους
- 28 Τιμήθηκε μεταθανάτια ο πρόεδρος του «Αυγερινού» Αντρέας Γιώρκας
- 30 Εξόρμηση στην Παναγία Τροοδίτισσα και σε άλλες μονές του Τροόδου

### ΘΥΜΗΣΕΣ

- 34 Τ' Αν Γιαννιού του Λαμπροφόρου, ένα ξεχασμένο παιχνίδι
- 36 Μια φορά και ένα καιρό... η γιαγιά η «Πετισού»

### ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

- 38 Η Γεωργία Ανδρέου μάς μιλάει για τη ζωή της στο Νιόχωρκο
- 44 Ο Κάσσανδρος Μαυράκης διηγείται την περιπέτειά του για την απελευθέρωση του εγκλωβισμένου πατέρα του
- 52 Η τραγωδία του 1974 μέσα από τα μάτια των εφήβων της εποχής: Ο Σοφοκλής Χατζηανδρέου, ο Γιώργος Αθ. Χατζηαντωνίτης, η Χρυστάλλα Χατζηανδρέου Μιχαήλ και η Ρένα Μιχαηλίδου Λαμπρία θυμούνται...

### ΠΡΟΣΩΠΟ

- 64 Μελής Λαμπρίας: Ένας αγνός ιδεολόγος δοσμένος ψυχή τε και σώματι στο εργατικό λαϊκό κίνημα

### ΙΣΤΟΡΙΑ

- 74 Ο Χατζηπατήρ-αγάς του Παλαικύθρου και το Νέο Χωρίο Κυθρέας

## ΕΙΣΦΟΡΕΣ

Παύλος Κουσιουμής εις μνήμη των γονιών του Κώστα και Χρυστάλλας	€1.000
Οικογένεια Παπαδιομήδη εις μνήμη του αοιδίμου πρωτοπρεσβύτερου π. Διομήδη	€500
Παιδιά Αντρέα και Ειρήνης Κούννου εις μνήμη των γονιών τους	€300
Μανώλης Στυλιανού εις μνήμη των γονιών του Στυλιανού και Άννας και των αδελφών του Γιάννη και Αγγελικής	€200
Γιάννης Μίθυλλος εις μνήμη των γονιών του Νικόλα και Αγάθης	€200
Μαρία Νικολαΐδου εις μνήμη του συζύγου της Αντρέα, των γονιών της Χριστοφή και Αναστασίας και του αδελφού της Θεόδωρου	€150
Μιχάλης, Χάρις και Κάκια Μιχαηλίδου εις μνήμη των παππούδων τους Κυριάκου και Χαρίτας Λαμπρία και του θείου τους Κώστα Λαμπρία, πεσόντος κατά την τουρκική εισβολή	€150
Μαρία Γιάσουμα Δεληγιάννη εις μνήμη των γονιών της Αντρέα και Βασιλικής	€100
Στέλλα Γούναρη Δεληγιάννη εις μνήμη των γονιών της Αντρέα και Βασιλικής	€100
Νικόλας Τσαγγαρίδης εις μνήμη των γονιών του Μιχάλη και Αναστασίας και των παππούδων του Νικόλα και Αννικαούς	€100
Παπαντώνης Αντωνιάδης εις μνήμη των γονιών του Γιαννακού και Μαρίτσας και των αδελφών του Έλλη και Νικανδρου	€100
Αντρέας Μ. Μένοικος εις μνήμη των γονιών του και των αδελφών του	€100
Λουκία Τζωρτζή εις μνήμη του συζύγου της Χρίστου Τζωρτζή, θύματος της τουρκικής εισβολής	€100
Αντρέας και Αθηνούλα Τζωρτζή εις μνήμη του πατέρα τους Χρίστου Τζωρτζή, θύματος της τουρκικής εισβολής	€100
Ελένη Κόκκινου Βακανά εις μνήμη του συζύγου της Παναγιώτη και του αδελφού της Θεόδωρου	€100
Αντρούλα Ρωτού εις μνήμη του συζύγου της Χρίστου Ρωτού και της μητέρας της Ελένης Γιατρού	€100
Χρίστος Λαμπρίας εις μνήμη του θείου του Τάκη Κυρ. Λαμπρία	€50
Έλλη Ελευθεριάδου εις μνήμη των γονιών της Σάββα και Αρτεμισίας	€50
Χρίστος Μελή Λαμπρία εις μνήμη των γονιών του Μελή και Μαρίας	€50
Ευαγγελία Χριστοδούλου εις μνήμη των θείων της Νικόλα και Παναγιώτας Μαρωνίτη	€50
Νίκος Μιχαήλ εις μνήμη των γονιών του Ανδρέα και Αγγελικής Χαραλάμπους	€50
Μαρούλα Ζιπιτή εις μνήμη του συζύγου της Στέλιου Ζιπιτή	€50
Δομνίκη Αντωνίου εις μνήμη του συζύγου της Αιμίλιου Αντωνίου	€50
Τούλα Χατζηγιακουμή εις μνήμη του συζύγου της Κώστα Χατζηγιακουμή	€50

Όσοι επιθυμούν να κάνουν εισφορά μπορούν να επικοινωνούν με τον κοινοτάρχη και τα μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου. Επίσης, για διευκόλυνση παρατίθεται ο αριθμός λογαριασμού του Κοινοτικού Συμβουλίου στην **Τράπεζα Κύπρου**.

**Αρ. λογαριασμού:** 357025125741 **Iban:** CY60002001950000357025125741 **SWIFT/BIC:** BCYPCY2N

## ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Στο προηγούμενο τεύχος της *Νιοχωρίτικης Φωνής*, αρ. 12, Φεβρουάριος 2024, στα περιεχόμενα καθώς και στη σελίδα 26, όπου δημοσιεύεται συνέντευξη του ζεύγους Ανδρέα και Άννας Μικελλίδη, εκ παραδρομής, γράφτηκε Ανδρέα και Άννας Αγγελίδη. Εκφράζουμε τις ειλικρινείς απολογίες μας προς το αγαπητό ζεύγος Ανδρέα και Άννας Μικελλίδη.



# Προλόγισμα

ΑΠΟ ΤΟΝ **ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ**  
ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

Αγαπητοί/ές συγχωριανοί και συγχωριανές,

Φτάσαμε αισίως στο 13ο τεύχος της *Νιοχωρίτικης Φωνής*, του περιοδικού του χωριού μας, του δικού σας περιοδικού, που έχει καθιερωθεί πλέον ως το έντυπο μέσο της ενημέρωσης και της αμφίδρομης επικοινωνίας με τους όπου γης Νιοχωρίτες/σες, ιδιαίτερα τους απόδημους. Φέτος το περιοδικό μας κλείνει έξι χρόνια ζωής και σάς διαβεβαιώνουμε ότι η εκδοτική αυτή προσπάθεια θα συνεχιστεί, παρά τις όποιες δυσκολίες συναντούμε στη συλλογή του υλικού και στην καταγραφή της μικροϊστορίας του χωριού μας. Η κυκλοφορία του τεύχους αυτού συμπίπτει με την ανανέωση της θητείας του Κοινοτικού Συμβουλίου και με την ευκαιρία αυτή θα ήθελα να σας ευχαριστήσω όλους και όλες από καρδιάς για την εμπιστοσύνη με την οποία με περιβάλλετε και για τα αισθήματα αγάπης που εκφράζετε προς το πρόσωπό μου, πράγμα που μου δίνει δύναμη να συνεχίσω. Όπως σας είχα ενημερώσει με σχετική επιστολή, πάνω από όλα για μένα είναι το χωριό μου, κόμμα μου είναι το Νιόχωρο και χαίρομαι που αυτή την προσέγγιση ενστερνίζονται και τα οργανωμένα σύνολα του χωριού μας, πράγμα που διαπιστώθηκε κατά την παγκοινοτική συνέλευση που συγκάλεσα και στην οποία επικράτησε πνεύμα ομόνοιας, συναντίληψης και συναίνεσης. Έτσι θα συνεχίσουμε. Με την ευκαιρία καλωσορίζω τα νέα μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου Κυριάκο Σαλλαγκό και Χαράλαμπο Δ. Αντωνίου, με τους οποίους είμαι σίγουρος ότι θα έχουμε αγαστή συνεργασία. Ευχαριστώ επίσης τα μέλη που αποχώρησαν Αντρούλα Φιλιππίδου και Κώστα Κοκονή, καθώς και τον Σοφοκλή Χατζηναδρέου και Χαράλαμπο Κυριακίδη, που συνεχίζουν για ακόμη μία θητεία.

Η κυκλοφορία του τεύχους αυτού, Ιούλιο μήνα, συμπίπτει επίσης με τη συμπλήρωση 50 χρόνων από τότε που η Τουρκία, εκμεταλλευόμενη το προδοτικό πραξικόπημα της χούντας των Αθηνών και των εδώ πρακτόρων της, εισέβαλε τον μαύρο Ιούλη του 1974 στην Κύπρο. Λέξεις νέες μπήκαν στο λεξιλόγιό μας, πρόσφυγες, αγνοούμενοι, εγκλωβισμένοι, εν ψυχρώ εκτελεσθέντες. Το χωριό μας πλήρωσε βαρύ τίμημα, συνολικά 74 θύματα, οκτώ πεσόντες στο πεδίο της μάχης και 66 εν ψυχρώ εκτελεσθέντες. Από όλους αυτούς εντοπίστηκαν τα λείψανα των 43 και ετάφησαν όπως επιτάσσει η θρησκεία μας. Δυστυχώς ακόμη 31 μένουν να εντοπιστούν. Ως κοινοτάρχης βρίσκομαι σε συνεχή επαφή με την Υπηρεσία Αγνοουμένων, παρέχοντας κάθε δυνατή βοήθεια για εντοπισμό λειψάνων συγχωριανών μας αγνοουμένων.

Στο τεύχος αυτό σκεφτήκαμε να δώσουμε την ευκαιρία σε τέσσερις έφηβους της εποχής εκείνης να μας πουν τις εμπειρίες τους και πώς ένας 15χρονος, που είναι έτοιμος να ανοίξει τα φτερά του, βίωσε το δράμα της εισβολής. Οι τέσσερις έφηβοι εκείνης της εποχής είναι ο Σοφοκλής Χατζηναδρέου, η σύζυγός του Χρυστάλλα Μιχαήλ, ο Γιώργος Αθ. Χατζηνατώνη και η Ρένα Κυρ. Λαμπρία.

Επίσης, θα έχετε την ευκαιρία να διαβάσετε τις συνηγετικές δύο συγχωριανών μας, του Κάσσανδρου Μαυράκη και της Γεωργίας Ανδρέου, οι οποίοι θυμήθηκαν ιστορίες από το χωριό μας και τη ζωή τους. Στο πλαίσιο της παρουσίασης χωριανών μας που διακρίθηκαν σε διάφορους τομείς της κοινωνικής και πολιτικής ζωής του τόπου, παρουσιάζουμε τον συγχωριανό μας Μελή Λαμπρία, γνωστό συνδικαλιστή της ΠΕΟ, που αφιέρωσε τη ζωή του στο εργατικό κίνημα, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην ικανοποίηση βασικών αιτημάτων της εργατικής τάξης για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και για κοινωνική δικαιοσύνη.

Δεν θα μπορούσε να λείπει η παρουσίαση των κοινοτικών δραστηριοτήτων του χωριού μας. Έτσι, σε αυτό το τεύχος δημοσιεύονται εκτενή ρεπορτάζ για την ετήσια συνεστίαση στο Κτήμα Κουσιουμή, την τέλεση θείας λειτουργίας στον κατεχόμενο Άγιο Χαράλαμπο, το προσκύνημα στην Παναγία την Τροοδίτισσα και εκδήλωση μεταθανάτιας τιμής στον πρόεδρο του «Αυγερινού» Αντρέα Γιώρκα. Επίσης, καλύπτουμε τη δωρεά της συγχωριανής μας Ευθυμούλας Χριστοφόρου Λέβα του σπάνιου και μοναδικού εντύπου *Ελληνική Κύπρος* στο αρχείο εφημερίδων του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών.

Οι θύμψες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του περιοδικού μας. Αξιοσημείωτη η συμβολή της δασκάλας Μαρίας Νικολαΐδου Βακανά που μας συγκινεί με τα κείμενά της και του Πάμπου Κωνσταντίνου Παπαδιομήδη, ο οποίος έγραψε ένα συγκινητικό κείμενο για τη γιαγιά του.

Με αυτές τις σκέψεις χαιρετίζω την έκδοση του 13ου τεύχους του περιοδικού μας, εκφράζοντας ταυτόχρονα θερμές ευχαριστίες σε όσους έκαναν χρηματική εισφορά για κάλυψη εν μέρει των εξόδων του περιοδικού. Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον συγχωριανό μας Άκη Κελεπέσιη για την καταχώρηση για πολλοστή φορά διαφήμισης του ταξιδιωτικού γραφείου «TOP KINISIS», με την έκκληση, όταν ταξιδεύετε, να αποτείνετε στο «TOP KINISIS», που κάνει ειδικές τιμές στους Νιοχωρίτες.

Εύχομαι καλό καλοκαίρι και καλές διακοπές.

# «Μάννα μην κλαίς, θα ξαναρθώ»

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

**Π**έρασαν 50 χρόνια από τότε που οι παλαιότεροι από εσάς φύγατε από τα σπίτια σας, πιστεύοντας πως θα ήταν για λίγες μέρες, ώσπου να περάσει το κακό. Άλλοι πάλι δεν θέλησαν να φύγουν, είτε γιατί δεν πίστευαν ότι συνέβαινε κάτι σοβαρό, είτε είχαν την ψευδαισθηση ότι δεν θα τους πείραζε κανείς, άλλωστε δεν είχαν κάτι να φοβούνται. Είχαν ζήσει και παλιότερα δύσκολες μέρες, ιδίως οι γερνότεροι. Προείχαν τα χτηνά, τα γεννήματά τους, ο τραχανάς, που είχε απλωθεί... Είναι δύσκολο σήμερα να το καταλάβει κάποιος, αυτή η αφέλεια, που σήμερα ουδείς θα διανοείτο καν να σκεφτεί, τους στοίχισε τη ζωή.

Δεν ξέρω αν μπορεί να τηρηθεί αυτή η υπόρρητη υπόσχεση των παιδιών, όχι από επιλογή, ούτε από καπρίτσιο, αλλά μάλλον από αδυναμία να την υλοποιήσουν, ένεκα ανωτέρω δυνάμεων. Βέβαια, ποτέ δεν ξέρεi κανείς, όλα είναι πιθανά στον απίθανο κόσμο που ζούμε. Και ίσως τότε οι σημερινοί έφηβοι να δουν το χωριό των παππούδων τους και των γιαγιάδων πολύ διαφορετικό απ' ό,τι τους το περιέγραφαν. Και οι σημερινοί μεσήλικες να ξαναθυμηθούν τις γωνιές του, τα αλώνια και τα περβόλια, εκεί που κατέφευγαν νεαροί. Η βαλασιά, ο Άγιος Χαράλαμπος, τα στενά κι οι δρόμοι του χωριού μπορεί να έχουν αλλάξει, αλλά ακόμα έχουν εκείνη τη μυρωδιά που λίγοι μπορούν να νιώσουν.

Πέρασε μισός αιώνας, είναι μακριά όσα έγιναν εκείνον τον Αύγουστο, το αίσθημα της αυτοσυντήρησης απωθεί λεπτομέρειες, θολώνει την εικόνα, και μόνο εκείνες τις μέρες του Αυγούστου όλα μοιάζουν σαν να έχουν συμβεί χθες, αλλά αυτό το χθες που το έχει τυλίξει μια θολούρα. Δεν ξεχνάνε εκείνοι που

έζησαν τη φλόγα την πυρά του Αυγούστου του 1974, δεν ξεχνάει κανείς που έζησε έστω και στο ελάχιστο τις φλόγες της προσφυγιάς. Εμείς οι υπόλοιποι, είμαστε απλοί καταγραφείς και μεταφορείς εκείνων των στιγμών όσων έζησαν την τραγωδία. Εμείς οφείλουμε όχι μόνο να μην ξεχάσουμε, αλλά και να διδαχθούμε από τα λάθη, να παραδειγματιστούμε από το σωστό. Οφείλουμε να γνωρίζουμε –όσο γίνεται– τις κακοτοπιές, γιατί η ιστορία δεν συγχωρά, ο τόπος –συγγνώμη, ποιητά, μπορεί να μην «έχει κρικέλια η γης για να την πάρουν στον ώμο και να φύγουν», αλλά την εξαφανίζουν, πίσω από κόντρα πλακέ, κάτω από τσιμεντένιες πλάκες.

Πέρασαν πενήντα χρόνια, πενήντα Αύγουστοι, πενήντα καλοκαίρια. Χιλιάδες μέρες, και οι λίγες μέρες έγιναν βδομάδες, οι βδομάδες μήνες, και οι μήνες χρόνια, με τα χρόνια ήταν πιο εύκολο να τα μετράμε σε δεκαετίες, ώσπου πέρασε μισός αιώνας. Μισός αιώνας και το Νιόχωρκο σήμερα είναι ακόμα μόνο ένα όρομαν, μία εικόνα στο μυαλό. Μα και αυτή η εικόνα αρχίζει να ξεθωριάζει, πέρασαν πενήντα χρόνια, άλλωστε. Τίποτε δεν μένει αναλλοίωτο... ούτε η μνήμη, θολώνουν οι εικόνες, και ο τόπος, η μάνα γη μοιάζει ξένη... αλλά δεν χρειάζεται πολλή ώρα για να ακούσεις στα Ποταμούθκια, ή στον Άσσο, ή στα χωράφια με τα κραμπιά, τον στίχο του Βιζυηνού «Φουρτούνιασεν η θάλασσα και βουρκωθήκαν τα βουνά! | είναι βουβά τα απδόνια μας και τα ουράνια σκοτεινά, | κι η δόλια μου ματιά θολή, | παιδί μου ώρα σου καλή!», να περιμένει η γης τα παιδιά της να γυρίσουν και αυτά, λυπητερά να της απαντούν: «Βογγούν του κόσμου τα στοιχειά, σηκώνουν κύμα βροντερό! | θαρρείς ανάλυωσεν η γη, | και τρέχ' η στράτα, σα νερό, | και γω το κύμα τ' ακλουθώ, | μάννα μην κλαίς, θα ξαναρθώ»...



*Οι λίγες μέρες  
έγιναν βδο-  
μάδες, οι βδο-  
μάδες μήνες,  
και οι μήνες  
χρόνια, με τα  
χρόνια ήταν  
πιο εύκολο  
να τα μετράμε  
σε δεκαετίες,  
ώσπου πέρασε  
μισός αιώνας.*

ΕΥΑΝΘΙΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

15 Ιουλίου 1974

Μέρα του νόστου  
μέρα του πόνου  
μέρα της μνήμης  
μέρα των νεκρών  
μέρα του αποχωρισμών.

Αντέχω ακόμα να θυμάμαι,  
αντέχω ακόμα να καρτερώ,  
θυμάμαι ακόμα και θρηνώ  
για την πατρίδα αντέχω να παλεύω,  
αντέχω για ένα ξεσηκωμό.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΧΑΤΖΗΑΝΔΡΕΟΥ

Εξημέρωσε η μέρα

Εξημέρωσε η μέρα  
τζ' ήταν πα' στα δεκαπέντε  
τζιαι παιχνίδικια τζιαι κορούες  
είσσιε μέσα στα μυαλά του  
μα ώστι να μεσομερκάσει  
έμοιαζε εβδομνητάρης  
τζιαι ενέμωσε ρυτίδες  
τζιαι ασπρίσαν τα μαλλιά του.

Μες στη μέση τζείν' του κάμπου  
που 'κοφκεν τες καυκαρούες  
τζιαι τζυνήαν τες τρασσιήλες  
τα στρουφκιά, τες περτικούες  
τώρα να γυρεύκει στράτα  
για να φύει που το χωρκόν  
που την αύρα του πολέμου  
μακριά που το λαμπρόν.

Τζιαι όταν ξωμακρίζει λλίον  
τζιαι ο αέρας καθαρίζει  
τζ' εν ακούει πκιον τους κρότους  
των πομπών, των σιεπεδικιών  
στέκεται τζιαι ποσσιεπάζει  
πέρκει δει τζιαι τους δικούς του  
που του είπαν λάμνε, γιε μου,  
τζιαι εν να 'ρτουμε ταπισόν.

# Του Νιοχώρκου τα χαπάρκα

## ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Με αφορμή τα 50 χρόνια από το πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή το Κοινοτικό Συμβούλιο του Νέου Χωρίου Κυθρέας ετοιμάζει καλλιτεχνικό ντοκιμαντέρ, για να τιμήσει τον αγώνα των κατοίκων του για την ελευθερία. Μείντε συντονισμένοι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης της κοινότητας για περισσότερα.

## ΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟ ΜΑΣ

Βρισκόμαστε στην ευχάριστη θέση να σας ανακοινώσουμε πως οι εργασίες αναστήλωσης και εξωραϊσμού του κοιμητηρίου μας βρίσκονται σε εξέλιξη. Οι εργασίες που γίνονται αφορούν τον καθαρισμό και εξωραϊσμό του χώρου, ανέγερση περιτοιχίσματος και εργασίες δενδροφύτευσης. Ελπίζουμε έως το τέλος του καλοκαιριού οι εργασίες να έχουν τελειώσει. Θα σας κρατάμε ενήμερους για κάθε νέα εξέλιξη.





# Από 1η Ιουλίου ανέλαβε καθήκοντα το νέο Κοινοτικό Συμβούλιο

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

**Μ**ε την ευκαιρία της ανάληψης των καθηκόντων του νέου Κοινοτικού Συμβουλίου την 1η Ιουλίου 2024, θα ήθελα να διαβεβαιώσω όλους τους όπου γης Νιοχωρίτες/σες ότι θα συνεχίσω με τον ίδιο ζήλο για προσφορά στο κατεχόμενο χωριό μας.

Θέλω να πιστεύω ότι η λήξασα θητεία ήταν παραγωγική και επιτυχής και επιτεύχθηκε κατά γενική ομολογία σημαντικό έργο. Αυτό, άλλωστε, ήταν και το μήνυμα που έπαιρνα τόσο εγώ όσο και τα μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου. Για την επιτυχία αυτή, σημαντική ήταν και η βοήθεια των συνεργατών μου μελών του Κοινοτικού Συμβουλίου τους οποίους ευχαριστώ θερμά. Εξίσου σημαντική όμως ήταν και η δική σας βοήθεια με την αναγνώριση του έργου που επιτεύχθηκε, συμμετέχοντας στις εκδηλώσεις που διοργανώναμε.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τα απερχόμενα μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου Αντρούλα Φιλιππίδου και Κώστα Κοκονή για την αγαστή και άψογη συνεργασία που είχαμε. Ευχαριστώ επίσης τα μέλη Σοφοκλή Χατζηνανδρέου και Χαράλαμπο Κυριακίδη, για τη σημαντική συμβολή τους. Αμφότεροι θα συνεχίσουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του Συμβουλίου. Καλωσορίζω τα νέα μέλη Κυριάκο Σαλλαγκό και Χαράλαμπο Δαμ. Αντωνίου και είμαι σίγουρος ότι θα συνεργαστούμε με τον καλύτερο τρόπο για το καλό του χωριού μας.

Με την ευκαιρία αυτή, θα ήθελα να σας επαναβεβαιώσω ότι μοναδικό μου μέλημα είναι το κατεχόμενο χωριό μας, η γη που γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε. Έχουμε υποχρέωση να διατηρήσουμε άσβεστη τη μνήμη του κατεχόμενου χωριού μας αλλά και να

αγωνιστούμε για επιστροφή σε πνεύμα ομόνοιας και συναντίληψης. Αυτό έχω πάντοτε ως γνώμονα των ενεργειών μου και αυτό θα έχω και κατά τη νέα μου θητεία..

Ως γνωστό η σύνθεση του νέου Κοινοτικού Συμβουλίου προέκυψε μετά από παγκοινοτική συνέλευση που συγκάλεσα στις 10 Απριλίου 2024 στον Άγιο Χαράλαμπο, και στην οποία συμμετείχαν τα σωματεία «Αυγερινός» και «Απόλλων», ο Όμιλος Γυναικών και η Εκκλησιαστική Επιτροπή. Θα ήθελα να σταθώ ιδιαίτερα στο κλίμα συναντίληψης και συναίνεσης που επικράτησε στη συνέλευση αυτή, πράγμα που δείχνει ότι όλοι είμαστε ενωμένοι για το κοινό καλό, για το Νιόχωρό μας. Αυτό το κλίμα θα είναι η πυξίδα και ο γνώμονας για το Κοινοτικό Συμβούλιο στη νέα του θητεία.

Με την ευκαιρία αυτή της επικοινωνίας μας παρατίθεται κατωτέρω επιγραμματικά το έργο που έχει γίνει:

- Συντήρηση και διάσωση ναού Αγίου Χαράλαμπος στο κατεχόμενο χωριό μας στο πλαίσιο της δικοινοτικής Τεχνικής Επιτροπής για την Πολιτιστική Κληρονομιά. Το έργο έγινε και με τη δική σου εισφορά.
- Έγκριση αιτήματος του Κοινοτικού Συμβουλίου από το Υπουργικό Συμβούλιο που έλαβε σχετική απόφαση για αναστήλωση του ναού του Τιμίου Προδρόμου στο χωριό μας εντός του 2024.
- Ετήσιος καθαρισμός του κοιμητηρίου.
- Εκκλησιασμός μία φορά τον χρόνο στον κατεχόμενο Άγιο Χαράλαμπο.
- Επαφές με την Υπηρεσία Ανθρωπιστικών Θεμάτων και παροχή κάθε βοήθειας για εντοπισμό τάφων αγνοουμένων στο χωριό μας.
- Ενημέρωση μέσω αποστολής μηνυμάτων sms.



Για ακόμη μία θητεία συνεχίζει στην κατεχόμενη μας κοινότητα του Νέου Χωριού ο Χρίστος Λαμπρίας επανεξελέγη άνευ ανθυποψηφίου, κατά την εκλογική διαδικασία της 9ης Ιουνίου 2024. Στο Κοινοτικό Συμβούλιο συμμετέχουν δύο νέα μέλη, ο Κυριάκος Σαλλαγκός και ο Χαράλαμπος Δαμ. Αντωνίου. Αποχωρούν μετά από ευδοκιμη πορεία η Αντρούλα Φιλιππίδου και ο Κώστας Κοκονής. Στο νέο Κοινοτικό Συμβούλιο συνεχίζουν οι Σοφοκλής Χατζηνανδρέου και Χαράλαμπος Κυριακίδης.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ  
ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ



*Η συναντίληψη και η συναίνεση θα είναι η πηξίδα και ο γνήμιονας για το Κοινοτικό Συμβούδιο στη νέα του θητεία, δίδωσε ο κοινοτάρχης Χρίστος Λαμπριάς, ο οποίος συνεχίζει για ακόμιη μία θητεία.*

- Δημιουργία ιστοτόπου στο facebook.

- Έκδοση του εξαμηνιαίου περιοδικού *Νιοχωρίτικη Φωνή*. Ήδη είμαστε στο 13ο τεύχος. Το περιοδικό αγκαλιάστηκε απ' όλους τους Νιοχωρίτες, εντός και εκτός Κύπρου, οι οποίοι το θεωρούν ως τον συνδετικό κρίκο με τη γενέθλια γη. Με την ευκαιρία θέλω να ευχαριστήσω θερμά όσους/ες καταχωρούν διαφημίσεις και κάνουν εισφορές για μερική κάλυψη των εξόδων έκδοσης και αποστολής του περιοδικού.

- Κυκλοφορία ετήσιου ημερολογίου τοίχου.

- Έκδοση δύο βιβλίων: *Το ελληνο-χριστιανικό κοιμητήριο του Νέου Χωριού Κυθρέας* (2018) και *Νιοχωρίτες και Νιοχωρίτισσες ελλείπουν* (2021). Όσοι από εσάς δεν τα έχετε πάρει μπορείτε να τα παραγγείλετε τηλεφωνικώς σε εμένα (+357 99330981) στην τιμή €15 το ένα. Τα βιβλία αυτά δεν πρέπει να λείπουν από καμιά βιβλιοθήκη Νιοχωρίτη.

- Δημιουργία ψηφιακού αρχείου με έγγραφα και φωτογραφίες του χωριού μας. Όσοι/ες έχετε φωτογραφίες παρακαλώ επικοινωνήστε μαζί μου ή με άλλο μέλος του Κοινοτικού Συμβουλίου.

- Δημιουργία φωτογραφικής έκθεσης.

- Επανασύσταση της κοινοτικής βιβλιοθήκης και έκδοση εντύπου με το περιεχόμενο και το ιστορικό δημιουργίας της βιβλιοθήκης.

- Διοργάνωση ετήσιου εθνικού μνημοσύνου των πεσόντων Νιοχωριτών και εσπερινού Αγίου Χαράλαμπος σε συνεργασία με την Εκκλησιαστική Επιτροπή και τα οργανωμένα σύνολα του χωριού.

- Επίσκεψη νέων στο χωριό μας.

- Διοργάνωση εκδρομών – προσκυνημάτων και συνεστιάσεων.

- Δωρεάν θεατρική παράσταση στο Σατιρικό θέατρο.

Σας ευχαριστώ θερμά για τη στήριξη και την αγάπη σας.

Συνεχίζουμε για το Νιόχωρκό μας.





Τα νέα μέλη  
του Κοινοτικού  
Συμβουλίου  
Νέου Χωρίου  
Κυθρέας είναι  
οι Κυριάκος  
Σαλλαγκός και  
Χαράλαμπος  
Δαμ. Αντωνίου.

# Εανάσμιξαν οι Νιοχωρίτες στο Κτήμα Κουσιουμή

●●●  
*Μεγάλη επιτυχία σημείωσε η τέταρτη συνεστιάση των κατοίκων του Νέου Χωριού Κυθρέας που διοργάνωσε το Κοινοτικό Συμβούλιο, στις 14 Ιανουαρίου 2024, το μεσημέρι, στο Κτήμα Κουσιουμή.*

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

**Μ**εγάλη επιτυχία σημείωσε η τέταρτη συνεστιάση των κατοίκων του Νέου Χωριού Κυθρέας που διοργάνωσε το Κοινοτικό Συμβούλιο, στις 14 Ιανουαρίου 2024, το μεσημέρι, στο Κτήμα Κουσιουμή. Η προέλευση ξεπέρασε κάθε προηγούμενη, πράγμα που μας χαροποίησε όλους, μιας και τέτοιες συναντήσεις στόχο έχουν να φέρνουν κοντά τους Νιοχωρίτες και τις Νιοχωρίτισσες όλων των γενιών, αλλά και φίλους και φίλες του χωριού μας.

Οι συμμετέχοντες για ακόμη μία χρονιά γιόρτασαν σε ένα καθαρά νιοχωριτικό περιβάλλον και έφεραν στις μνήμες θύμψεις από το κατεχόμενο χωριό μας.

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους ο εκπρόσωπος της κυβέρνησης στη δικοινοτική Τεχνική Επιτροπή για Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς δρ Σώτος Κτωρής και ο πρώην κοινοτάρχης της αδελφοποιημένης κοινότητας του Νέου Χωριού Πάφου Αντρέας Μάχιμος.

Σε σύντομο χαιρετισμό του ο κοινοτάρχης Χρίστος Λαμπρίας καλωσόρισε τους συγχωριανούς του και τους ευχήθηκε καλό νέο έτος και χρόνια πολλά. Με την ευκαιρία τους ενημέρωσε αναφορικά με ενέργειες του Κοινοτικού Συμβουλίου που αποσκοπούν στην αναστήλωση του ιερού ναού Τιμίου Προδρόμου και στην περίφραξη και καθαρισμό του κοιμητηρίου.

Κατά την εκδήλωση τιμήθηκαν μεταθανάτια οι κοινοτάρχες και ιερείς της κοινότητας. Τιμήθηκαν επίσης ο κ. Α. Μάχιμος για την προσφορά του στο Νέο Χωριό Κυθρέας. Σημειώνεται ότι

όταν ο κ. Αντρέας Μάχιμος διετέλεσε κοινοτάρχης, το Κοινοτικό Συμβούλιο Νέου Χωριού Πάφου συνεισέφερε το ποσό των €5.000 για συντήρηση της κατεχόμενης εκκλησίας του Αγίου Χαράλαμπος. Επίσης, με δικές του ενέργειες, ακόμη και μετά την παραίτησή του, το Κοινοτικό Συμβούλιο Νέου Χωριού Πάφου συνεισέφερε το πολύ σημαντικό ποσό των €10.000 για αναστήλωση της εκκλησίας του Τιμίου Προδρόμου.

Στην εκδήλωση τιμήθηκε και ο συγχωριανός μας φωτογράφος Κύπρος Αδαμίδης για την πάντοτε αφιλοκερδή φωτογραφική κάλυψη των εκδηλώσεων του Κοινοτικού Συμβουλίου.

Στην εκδήλωση χόρευαν παραδοσιακούς κυπριακούς χορούς οι χορευτές του λαογραφικού ομίλου «Γρηγόρης Ασιωίτης», τους οποίους ευχαρίστησε ο κοινοτάρχης. Το Νιόχωρκο ανανεώνει το ραντεβού του για τον επόμενο χρόνο.

## ΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΕΣ **Αθανάσης Χατζηνιώρας** (1898-1899)

Νυμφεύτηκε τη Χρυστάλλα (δεν κατέστη δυνατό να μάθουμε την οικογένειά της) με την οποία απέκτησαν 9 παιδιά, την Ειρήνη, επονομαζόμενη Χατζούα (μητέρα του Κυριάκου Λαμπρία, εισαγγελέα εφετών στην Ελλάδα και Κωστή Χατζηκωστή, συζύγου Ελενίτσας Λαμπρία), Κωστή Αθανασιάδη, Γεώργιου Αθανασιάδη (πατέρα του Σεβαστίδη του Σιόρρη, του Κωστή κ.ά), Παναγιώτας, παντρεμένη στο Παλαϊκυτόρο, με τον Αναστάσιο Παπαβαρνάβα, γιαγιά των αδελφών γιατρών Παπαναστασίου, τη Μαρίτσα, επονομαζόμενη Παρπού, μητέρα της συζύγου του Χα-





*Την εκδήλωση  
έγινε με την  
παρουσία τους  
ο εκπρόσωπος  
της κυβέρνη-  
σης στη δικοι-  
νοική Τεχνική  
Επιτροπή για  
Διατήρηση της  
Ποδησιακής  
Κληρονομιάς  
δρ Σύτος Κτω-  
ρής και ο πρῶ-  
τον κοινοτάρ-  
χης της αδελ-  
φοποιημένης  
κοινότητας του  
Νέου Χωρίου  
Πάφου Αντρέας  
Μάχμιος.*

τζηναδρέα Λούκα Ζερβού, μία παντρε-  
μένη με τον Λεωνίδα στη Μία Μηλιά,  
την Ευανθία, παντρεμένη στο Τραχώ-  
νι, επονομαζόμενη Χατζηπαντωνού, τον  
Ντορζή, πατέρα του Αθανάση, του Νί-  
κου (Ψαρά), κ.ά. και τη Φλουρέντζα,  
σύζυγο του Φίλιππου και μητέρα του  
δασκάλου Αντρέα Τσιάρρη.

### **Κώστας Χατζηζαβρός (1910-1914)**

Νυμφεύθηκε την Ελένη Φραγκίδη  
από την Κυθρέα και απέκτησαν πέντε  
παιδιά, τον Γιάγκο, την Ευανθία, τον Χα-  
ράλαμπο, τον Κώστα και τον Σοφοκλή.  
Είχε πέντε αδέρφια, την Αγγελική που  
ήταν παντρεμένη στο Καϊμακλί με τον  
Γιάννο του Στεφανή, τη Χατζημαρισού,  
η οποία ήταν μάνα της Πασπαλλούς  
(Χρυστάλλα), την παπαδιά, η οποία  
ήταν γυναίκα του Παπαχαράλαμπου και  
τον Λούκα. Επειδή το ζεύγος Παπαχα-  
ράλαμπου δεν έκανε παιδιά πήρε ανα-  
γιωτό τον Πασπάλλα, από την Κυθρέα,  
τον οποίο πάντρεψαν με την Πασπαλ-  
λού, που ήταν αδελφότεκνή τους.

### **Τσουλής Ζωρζής [Μαννάρης] (1921-1923)**

Νυμφεύτηκε την Ελεγκού, που ήταν  
αδελφή της Γρούσιας (μάνας της Σαλ-  
λαγκούς) και της Χατζημαρίας που  
ήταν ανύπαντρη. Απέκτησαν δύο θυ-  
γατέρες, τη Μαρίτσα και τη Ρεβέκκα,  
σύζυγο του Χρίστου του Κούννου. Η  
Μαρίτσα παντρεύτηκε στα Γένακρα  
και πέθανε στη γέννα του πρώτου της  
παιδιού.

### **Λουκάς Χατζηζαβρός (1923-1926)**

Γεννήθηκε το 1874 και πέθανε το  
1952. Νυμφεύτηκε την Ελένη Χατζηνευ-  
αγγέλου και απέκτησαν οκτώ παιδιά,  
τη Χρυσταλλού (γυναίκα του Χαμπή  
Ποτζίπιτη), τον Χατζηπαντρέα (άντρας  
της Παναγιώτας του Πάρπα), τον Ευάγ-  
γελο (εγκατεστημένος στην Αίγυπτο),  
τον Χάμπο (παντρεμένος με τη Μαρίτσα  
του Τσιακκάρη), την Ευανθία (γυναίκα  
του Σταύρου), την Αναστασία (γυναίκα

του Χριστοφή Βακανά, από τον Αγρό),  
τον Κώστα (διέμενε για κάποιο διάστη-  
μα στην Αίγυπτο) και τον Γιώργο, μετα-  
νάστη στην Αγγλία.

### **Ζωρζής Ζωρζή (1927-1949)**

Γεννήθηκε το 1888 και πέθανε το  
1966. Είχε τέσσερα αδέρφια, τον Τσου-  
λή Ζωρζή (Μαννάρης), την Παναγιώ-  
τα Ζωρζή (Πισιδόφτα), τον Παπαγιάννη  
Ζωρζή (ιερέας) και τον Χαμπή Ζωρζή  
(Σιαμπουρής). Γυναίκα του ήταν η Μα-  
ρίτσα (Μακροκλού) με την οποία απέ-  
κτησαν τρία παιδιά, την Παναγιώτα, τον  
Χρίστο και τον Αντρέα.

### **Σοφοκλής Ζερβός (1950-1974)**

Γεννήθηκε το 1913 και δολοφονή-  
θηκε το 1974. Νυμφεύτηκε την Ελένη  
Σκουλιά και απέκτησαν τέσσερα παι-  
διά, τον Κώστα, τη Δώρα, την Ευανθία  
και τον Αντρέα. Δολοφονήθηκε εν ψυ-  
χρώ τον Αύγουστο του 1974 στην Άσ-  
σια. Τα οστά του ταυτοποιήθηκαν με τη  
μέθοδο του DNA και η ταφή έγινε στις  
4 Νοεμβρίου 2014.

### **Σάββας Αθανασιάδης (1975-1987)**

Γεννήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 1920  
και απεβίωσε στις 21 Μαΐου 1987. Γο-  
νείς του ο Γεώργιος Αθανασιάδης και η  
Μηλίτσα Σαουρή. Νυμφεύθηκε τη Χρυ-  
σάνθη το γένος Κοκονή και απέκτησαν  
τρία παιδιά, τον Αντρέα, τον Παύλο και  
τη Ζωή. Ήταν ο πρώτος κοινοτάρχης  
στην προσφυγιά.

### **Χρίστος Κοκονής (1987-2006)**

Γεννήθηκε στις 14 Αυγούστου 1930  
και απεβίωσε στις 15 Οκτωβρίου 2011.  
Γονείς του ήταν ο Αντώνιος Κοκονής  
(Άντωνας) και η Αθηνά Τρουλλή, από  
το Νέο Χωρίο Κυθρέας. Είχε ακόμη τρία  
αδέρφια, τον Σάββα, τον Αντρέα και τη  
Χρυσάνθη. Νυμφεύθηκε τη Μαρία Λοϊ-  
ζου και απέκτησαν τέσσερα παιδιά, ένα  
αγόρι και τρία κορίτσια.





*Κατά την εκδήλωση τιμήθηκαν με ταβανάρια οι κοινοτάρχες και ιερείς της κοινότητας. Τιμήθηκαν επίσης ο κ. Α. Μάχιμος για την προσφορά του στο Νέο Χωρίο Κυθρέας και ο συγχωριανός μας φωτογράφος Κύπρος Αδαμίδης για την πάντοτε αψιδοκερδή φωτογραφική κάθνηση των εκδηλώσεων του Κοινοτικού Συμβουλίου.*

### **Κώστας Σοφ. Ζερβός (2007-2016)**

Γεννήθηκε στις 28 Οκτωβρίου 1945 και απεβίωσε το 2022. Νυμφεύτηκε τη Λένια Λαμπρία με την οποία απέκτησαν τρία παιδιά, τον Μάριο, τον Σοφοκλή και την Κάκια. Στο αξίωμα του κοινοτάρχη αναδείχθηκε μετά από εκλογές για δύο συνεχείς θητείες (2006-2011 και 2011-2016). Στις εκλογές του Δεκεμβρίου 2006 εξελέγη με ποσοστό 59,95% και στις εκλογές του 2011 με ποσοστό 69,71%.

### **ΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ ΙΕΡΕΙΣ Παπαγιάννης Ζωρζής (1912-1959)**

Γεννήθηκε το 1878 και πέθανε το 1970 σε ηλικία 92 ετών. Πατέρας του ήταν ο Τζωρτζής, και μητέρα του η Ιουλιανή. Το 1912 ακολούθησε τον δρόμο της ιεροσύνης την οποία υπηρέτησε πιστά μέχρι το 1959. Χειροτονήθηκε στη Λευκωσία και όπως λέγεται όλοι οι κάτοικοι του χωριού ήρθαν πεζοί στην πρωτεύουσα για να παραστούν στην τελετή, ενώ μετά τη χειροτονία τον συνόδευσαν πίσω στο χωριό κρατώντας εξαπτέρυγα. Νυμφεύθηκε τη Μαρία (Μαρίτσα) του Τσαεράρη της Αντριάνας το 1912 και απέκτησαν δέκα παιδιά.

### **Παπαδιομήδης Κωνσταντίνου (1959-2023)**

Γεννήθηκε στο Νέο Χωρίο στις 2 Οκτωβρίου 1938 και απεβίωσε το 2023. Πατέρας του ήταν ο Κώστας Κασιής, από τη Μια Μπλιά, και μητέρα του η Μαρίτσα Μίχαλου Κύρκα, από το Νέο Χωρίο. Είναι ο πρωτότοκος της οικογένειας και έχει τέσσερα αδέρφια, τον Μιχάλη, τη Χρυστάλλα, τον Χαράλαμπο και την Άννα. Νυμφεύτηκε την Άννα Μελά και απέκτησαν οκτώ παιδιά. Με δική του πρωτοβουλία πρωτοστάτησε για την ανέγερση στην Αγλαντζιά εκκλησίας αφιερωμένης στον πολιούχο άγιο του χωριού μας, τον Άγιο Χαράλαμπο.







Στην εκδήλωση χόρεψαν παραδοσιακούς κυπριακούς χορούς οι χορευτές του διαογραφικού ομίλου «Γρηγόρης Ασσούτης», τους οποίους ευχαρίστησε ο κοινοτάρχης. Το Νιόχωρκο ανανεώνει το ραντεβού του για τον επόμενο χρόνο.





Δωρεά του περιοδικού  
«Ελληνική Κύπρος»  
στα αρχεία του ΓΤΠ  
από την οικογένεια Λέβα



*Ένα ταξίδι νοσταλ-  
γίας στην ποσπα-  
σιά του παρελθό-  
ντος μας, δίδωσε η  
διωρήτρια Ευθυμία  
Χριστοφόρου Λέβα.*

**Σ**ε δωρεά του περιοδικό Ελληνική Κύπρος στο Αρχείο Τύπου του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών (ΓΤΠ) προχώρησε η Ευθυμία Χριστοφόρου Λέβα, κόρη του Γεωργίου Λέβα, συνδρομητή του περιοδικού. Η παράδοση της σειράς του περιοδικού πραγματοποιήθηκε στην Αίθουσα Εκδηλώσεων «Θεόφιλος Γεωργιάδης» του ΓΤΠ, στις 11 Μαρτίου 2024, στην παρουσία του υπουργού Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, Γιώργου Παπαναστασίου, της διευθύντριας του ΓΤΠ Αλίκης Στυλιανού, του κοινοτάρχη του Νέου Χωρίου Κυθρέας Χρίστου Λαμπρία, και μελών της οικογένειας Λέβα. Μόνη επιθυμία της κας Χριστοφόρου Λέβα ήταν η ψηφιοποίηση και η ένταξη της συλλογής στο ψηφιακό αρχείο εφημερίδων που διατηρεί το ΓΤΠ, ώστε το περιεχόμενό του να είναι προσβάσιμο στους ερευνητές. Ο κ. Παπαναστασίου, εγγονός του Γεωργίου Λέβα, ευχαρίστησε στον καιρετισμό του τη θεία του, Ευθυμία Χριστοφόρου Λέβα, για την παραχώρηση εκ μέρους της στο ΓΤΠ, της συλλογής της με τεύχη του εντύπου «Ελληνική Κύπρος», της περιόδου Μαΐου 1949 – Μαρτίου 1955.

Ο κ. Παπαναστασίου στην ομιλία του μεταξύ άλλων είπε: «Ιδιαίτερης σημασίας για εμένα, πρέπει να ομολογήσω, είναι το γεγονός ότι η δωρεά της συλλογής γίνεται στη μνήμη του αρχικού της ιδιοκτήτη, του αείμνηστου Γεωργίου Λέβα, του παππού μου, από τον οποίο πήρα και το όνομά μου», ανέφερε «ο Γεώργιος Λέβας, δημοδιδάσκαλος από το Νέο Χωρίο Κυθρέας, ήταν άνθρωπος δραστήριος, με βαθιά αγάπη για τα γράμματα, τον τόπο, τα ήθη και έθιμα της Κύπρου. Έγνοια του ήταν πάντα το χωριό και οι συγχωριανοί μας, όντας, μεταξύ άλλων, εκ των πρωτεργατών του πρώτου Σωματείου που ιδρύθηκε στο Νέο Χωρίο Κυθρέας το 1938, του 'Αυγερινού', τον ύμνο του οποίου όχι μόνο έγραψε, αλλά και μελοποίησε».

Η διευθύντρια του ΓΤΠ Αλίκη Στυλιανού, παραλαμβάνοντας τα αντίτυπα

του εντύπου «Ελληνική Κύπρος» ευχαρίστησε την οικογένεια του Γεωργίου Λέβα και ειδικότερα τη θυγατέρα του, Ευθυμία Χριστοφόρου Λέβα και τον εγγονό του κ. Παπαναστασίου για τη δωρεά της συλλογής του εντύπου «Ελληνική Κύπρος», προς το Αρχείο Τύπου του ΓΤΠ και επεσήμανε: «Συνεχίζουμε άοκνα την προσπάθεια για πλήρη ψηφιοποίηση του Αρχείου Τύπου, έχοντας πλήρη επίγνωση πως τα αρχεία αποτελούν μοναδικά και αναντικατάστατα τεκμήρια πολιτιστικής κληρονομιάς για διατήρηση της μνήμης – της πολύτιμης μνήμης– ιδιαίτερα σε ένα κατεχόμενο νησί όπως η Κύπρος μας και τα μεταβιβάζουμε από γενιά σε γενιά» και πρόσθεσε πως το ΓΤΠ θα προβεί σε ψηφιοποίηση του αρχείου με στόχο την περαιτέρω αξιοποίησή του από μελετητές και ερευνητές.

Ο κοινοτάρχης του Νέου Χωρίου Χρίστος Λαμπρίας στην ομιλία του κατά την παράδοση των τευχών, συγκινημένος είπε πως υπηρέτησε στο ΓΤΠ για 30 χρόνια και η μεγαλύτερη πρόκληση κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του ήταν όταν ο τότε διευθυντής του Γραφείου κ. Ιωάννης Σολωμού του ανέθεσε το καθήκον της ψηφιοποίησης των αρχείων του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, δίνοντας προτεραιότητα στο αρχείο εφημερίδων: «Ξεκινήσαμε δειλά δειλά το 2004 και ψηφιοποιήσαμε την εφημερίδα *Ελευθερία* της περιόδου 1955-59, που ήταν και η περίοδος του αντιαποικιακού αγώνα της ΕΟΚΑ. Με μεγάλη χαρά σήμερα διαπιστώνω ότι το αρχείο προχώρησε σε μεγάλο βαθμό και εμπλουτίστηκε. Άρα το λιθαράκι που βάλαμε με τον κ. Σολωμού έγινε ολόκληρο κτήριο με τους άξιους συνεχιστές του» και συνέχισε πως με έκπληξη διαπίστωσε, μετά από τηλεφώνημα της κας Χριστοφόρου Λέβα, πως βρέθηκε μπροστά σε ένα θησαυρό, την *Ελληνική Κύπρο*, ένα σπάνιο έντυπο που εκδιδόταν από το Γραφείο Εθναρχίας από το 1949 μέχρι το 1955.

Για τον Γεώργιο Λέβα ο κ. Λαμπρίας ανέφερε πως ο Γεώργιος Λέβας, πατέρας της κας Ευθυμίας, δεν ήταν απλώς



*Μόνη επιθυμία της κας Χριστοφόρου Λέβα ήταν η ψηφιοποίηση και η ένταξη της συλλογής στο ψηφιακό αρχείο εφημερίδων που διατηρεί το ΓΤΠ, ώστε το περιεχόμενό του να είναι προσβάσιμο στους ερευνητές.*



ένας δάσκαλος αλλά μια σημαίνουσα προσωπικότητα όχι μόνο για τη μικρή κοινωνία του Νέου Χωρίου Κυθρέας αλλά και για όλη την Κύπρο ιδιαίτερα για τα χωριά που υπηρέτησε ως δάσκαλος. «Αναφέρω ενδεικτικά ότι ο Γεώργιος Λέβας ήταν ιδρυτικό στέλεχος του σωματείου του χωριού μας Αυγερινός, που ιδρύθηκε το 1938. Επίσης ίδρυσε θεατρικό όμιλο, ο οποίος έδινε δωρεάν παραστάσεις όχι μόνο στο χωριό μας

αλλά και σε άλλα χωριά. Ο κ. Λαμπρίας, κλείνοντας τον χαιρετισμό του είπε: «Πιστεύω ότι με τη δωρεά της κυρίας Ευθυμίας η *Ελληνική Κύπρος* βρήκε τον κατάλληλο χώρο, και πλέον θα αποτελέσει σημαντικό βοήθημα για τους μελετητές και ερευνητές».

**ΣΩΘΗΚΕ ΧΑΡΗ ΣΤΗΝ ΚΑΝΑΒΙΤΣΑ**

Η Ευθυμία Χριστοφόρου Λέβα παραδίδοντας το περιοδικό είπε χαρακτηριστικά



ριστικά: «Ο μακαρίτης ο πατέρας μου αγόραζε ασταμάτητα τη μηνιαία έκδοση του περιοδικού» και συνέχισε: «Παρόλο που ήμουν μόλις 9-10 χρονών, το διάβαζα πάντα και καταλάβαινα καλά το περιεχόμενό του. Πέντε χρόνια μετά ήρθαν οι δύσκολοι καιροί για την Κύπρο μας και όταν άρχισε ο αγώνας κατά των Άγγλων, μικρή όπως ήμουν, το ένιωθα ως κάτι το ιερό και το ανεκτίμητο και ήθελα να το προφυλάξω.

Βρήκα μια καναβίτσα όπου έβαλα μέσα τα περιοδικά, πριν να τα κρύψω στον αχυρώνα. Κάθε φορά που υπήρχε περιπόλος των Άγγλων στην περιοχή με έπιανε μια αγωνία. Όταν τελείωσε ο αγώνας έβγαλα από την καναβίτσα όλες τις εκδόσεις, τις καθάρισα και αφού τις τύλιξα μέσα σε ένα σεντόνι, τις πήρα και τις φύλαξα σε ένα ερμάρι. Πέρασαν τα χρόνια και αρχές του 1969 μετακόμισα στη Λευκωσία. Τότε ήταν που μετέφερα και την *Ελληνική Κύπρο* από το Νέο Χωριό και τελικά τη γλυτώσαμε από τους Τούρκους εισβολείς, που κατέλαβαν το πατρικό μας». «Τώρα είναι στα δικά σας χέρια, χάρη στην καναβίτσα του αχυρώνα», είπε η κ. Χριστοφόρου Λέβα, εκφράζοντας την ευχή να «διαβαστεί από όλη την Κύπρο». Εξέφρασε τη πεποίθησή ότι με τη συντήρηση, φύλαξη και ψηφιοποίησή του θα συμβάλλει σημαντικά στην περαιτέρω ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, θα θυμίζει τα ιερά και τα όσια και θα βοηθήσει έτσι ώστε να ακουστεί η ιστορία της Κύπρου και του ελληνισμού.

#### **ΟΛΟΚΛΗΡΗ Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ ΕΥΘΥΜΙΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΛΕΒΑ**

Αγαπητοί συγχωριανοί, Αγαπητοί συμπολίτες του ξεριζωμού και της νοσταλγίας,

Η σημερινή τιμητική εκδήλωση είναι ένα ταξίδι νοσταλγίας στην ποσπασιά του παρελθόντος μας, που σταμάτησε το μαύρο καλοκαίρι του 1974. Σας ευχαριστώ πολύ που βρισκόσαστε όλοι εδώ σήμερα για να μοιραστούμε μαζί λίγες στιγμές αναπόλησης στα όσια και στα ιερά μονοπάτια των αγώνων των νεανικών μας χρόνων στο Νιόχωρκοτζιαί στη Τζυρκά.

Είμαι η μικρότερη θυγατέρα του Γεώργιου και της Μαρίτσας Λέβα. Τώρα, στα 84 μου χρόνια, έχω τη χαρά και τη συγκίνηση να αναφερθώ σε μια έκδοση της τότε εποχής, την *Ελληνική Κύπρο*.

Το περιοδικό άρχισε να εκδίδεται από την Εθναρχία κατά το 1948 με διευθυντή τον αείμνηστο Νίκο Κρανιδιώτη.



*«Τώρα είναι στα δικά σας χέρια, χάρη στην καναβίτσα του αχυρώνα», είπε η κ. Χριστοφόρου Λέβα, εκφράζοντας την ευχή να διαβαστεί από όλη την Κύπρο.*

Ο μακαρίτης ο πατέρας μου αγόραζε ασταμάτητα τη μηνιαία έκδοση του περιοδικού. Όπως ίσως θα θυμούνται οι συνομιλκκοί μου, το περιοδικό εξέφραζε τον αγώνα του τόπου μας για ένωση με την Ελλάδα και ήταν το μέσο επικοινωνίας της Αρχιεπισκοπής.

Παρόλο που ήμουν μόλις 9 -10 χρονών, το διάβαζα πάντα και καταλάβαινα καλά το περιεχόμενό του. Πέντε χρόνια μετά, ήλθαν οι δύσκολοι καιροί για την Κύπρο μας όταν άρχισε ο αγώνας κατά των Άγγλων. Μικρή όπως ήμουν το

ένοιωθα σαν κάτι το ιερό και το ανεκτίμητο και παρορμητικά μου γεννήθηκε η επιθυμία να το προφυλάξω. Καθώς ο μακαρίτης ο Ντίνος ο αδελφός μου, έλειπε για σπουδές στην Ελλάδα, κι ήμασταν μόνες μας με τη μητέρα μου και την αδελφή μου τη Χρυστάλλα, ένα αίσθημα προστασίας με οδήγησε και βρήκα μια καναβίτσα όπου έβαλα μέσα τα περιοδικά πριν τα κρύψω στον αυρώνα. Κάθε φορά που υπήρχε περίπολος των Άγγλων στην περιοχή μ' έπιανε μια αγωνία να μην το βρουν. Όταν



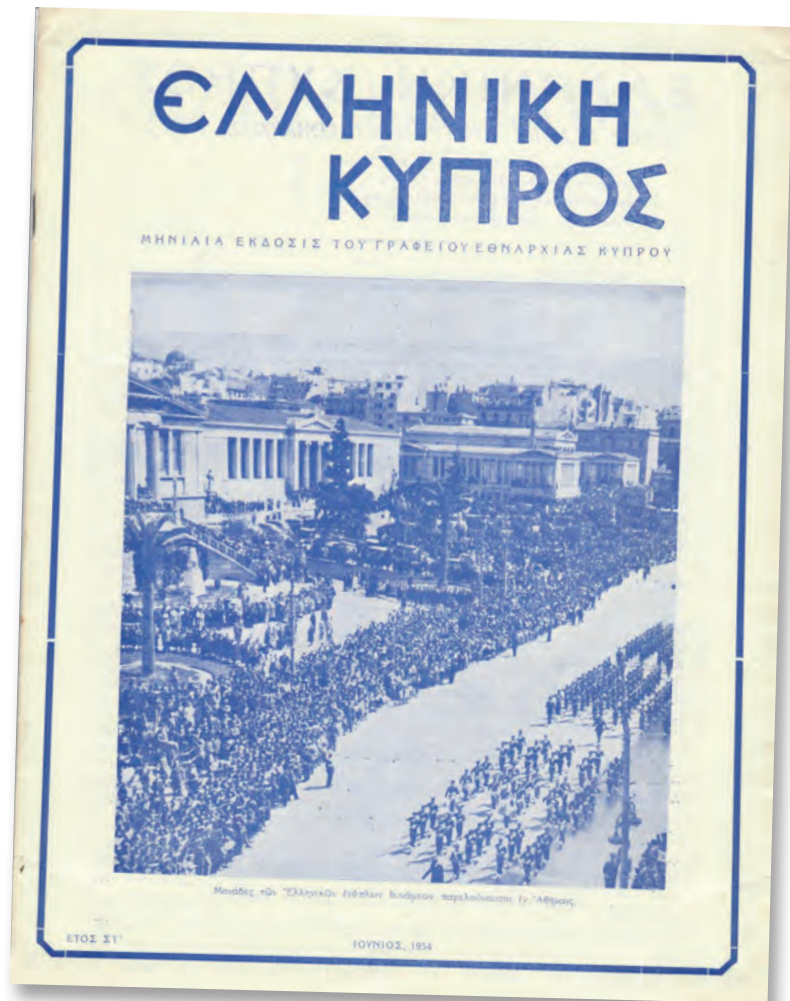
Η διευθύντρια του ΓΤΠ Αλίκη Στυλιανού ευχαρίστησε την οικογένεια του Γεώργιου Λέβα και ειδικότερα τη θυγατέρα του, Ευθυμία Χριστοφόρου Λέβα και είπε χαρακτηριστικά: «Συνεχίζουμε άοκνα την προσπάθεια για πλήρη ψηφιοποίηση του Αρχείου Τύπου έχοντας πλήρη επίγνωση πως τα αρχεία αποτελούν μοναδικά και αναντικατάστατα τεκμήρια πολιτιστικής κληρονομιάς για διατήρηση της μνήμης». Ο κ. Παπαναστασίου, εγγονός του Γεώργιου Λέβα, ευχαρίστησε στον χαιρετισμό του τη θεία του, Ευθυμία Χριστοφόρου Λέβα, για την παραχώρηση εκ μέρους της στο ΓΤΠ, της συλλογής της με τεύχη του εντύπου «Ελληνική Κύπρος».

τέλειωσε ο αγώνας, έβγαλα από την καναβίτσα όλες τις εκδόσεις, τις καθάρισα και αφού τις τύλιξα σε ένα σεντόνι πήγα και τις φύλαξα σε ένα ερμάρι. Πέρασαν τα χρόνια και αρχές του 1969 μετακόμισα στη Λευκωσία. Τότε ήταν που μετέφερα και την Ελληνική Κύπρο από το Νιόχωρκο και τελικά τη γλυτώσαμε από τους Τούρκους εισβολείς που κατέλαβαν το πατρικό μας λιγα χρόνια μετά. Πολλοί φίλοι και γνωστοί όταν τους εξιστορούσα γι' αυτό το περιοδικό, μου έλεγαν ότι είναι «θησαυρός» και μεγάλης αξίας για να τη διαβάσουν οι επόμενες γενιές και να μάθουν για την Κύπρο και την Ελλάδα. Χωρίς γνώση της ιστορίας μας και των ελληνορθόδοξων ιδανικών μας, δεν θα υπάρχει σωτηρία όπου και να πάμε, ότι κι αν κάνουμε. Αφού μίλησα με τον κοινοτάρχη του Χωρικού κ. Χρίστο Λαμπρία και την Αποστόλη, ανέλαβαν να διερευνήσουν γι' αυτό το περιοδικό αλλά δεν το βρήκαν. Διότι τα είχαν κάψει όλα κατά το πραξικόπημα. Τώρα είναι στα δικά σας χέρια χάρη στη καναβίτσα του αχυρώνα. Μακάρι να διαβαστεί από όλη την Κύπρο μας τη βασανισμένη για να μας θυμίσει σε όλους τα ιδανικά για τα οποία οι ήρωες της ΕΟΚΑ θυσίασαν τη ζωή τους. Μακάρι ο θεός να βάλει το χέρι του κι εμείς να έχουμε πίστη και ελπίδα ώστε μια μέρα να επιστρέψει όλος ο κόσμος της προσφυγιάς στη γη που τον γέννησε. Ελεύθεροι, αγαπημένοι Έλληνες της Ελληνικής Κύπρου όπως έγραψε ο Κρανιδιώτης τα μηνύματα της Εθναρχίας.

Σας ευχαριστώ όλους, τον κοινοτάρχη του χωριού μας, τους διοργανωτές καθώς και το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών για την διοργάνωση αυτής της εκδήλωσης για να ακουστεί η ιστορία της Κύπρου μας και του Ελληνισμού.

#### ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Η Ελληνική Κύπρος άρχισε να εκδίδεται από το Γραφείο Εθναρχίας τον Μάιο του 1949, με διευθυντή τον Νίκο Κρανιδιώτη. Το περιοδικό συνέχισε την έκδοσή του έως τον Μάρτιο του 1955.



Η σειρά που δωρήθηκε στο Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών περιλαμβάνει όλα τα τεύχη του πρώτου έτους (συνολικά 8) που κυκλοφόρησε τον Μάιο του 1949. Για το έτος 1950 λείπει το τεύχος του Φεβρουαρίου, αρ.10. Στη σειρά υπάρχουν όλα τα τεύχη του έτους 1951, ενώ για το έτος 1952 λείπει το τεύχος Σεπτεμβρίου, αρ. 41. Τα τεύχη 38, 39, και 40, δηλαδή Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος 1952, βγήκαν ως ένα τεύχος. Δεν λείπει κανένα τεύχος από το έτος 1953. Για το έτος 1954 υπάρχουν τα τεύχη μέχρι τον Αύγουστο, λείπει το τεύχος του Φεβρουαρίου, αρ 58, ωστόσο το τεύχος του Ιουνίου, αρ. 62 είναι διπλό. Για το έτος 1955 υπάρχουν τα τεύχη Ιανουαρίου με αρ. τεύχους, 65-69 και Φεβρουαρίου – Μαρτίου με αρ. τεύχους 70-71. Συνολικά εκδόθηκαν 80 τεύχη και ανέστειλε την έκδοσή του το 1956.

●●●  
*«Πιστεύω ότι με τη δωρεά της κυρίας Ευθυμίας η Ελληνική Κύπρος βρήκε τον κατάλληλο χώρο, και πάλι θα αποτεθεί σημαντικό βοήθημα για τους μελετητές και ερευνητές» ανέφερε ο κοινοτάρχης Χρίστος Λαμπρίας.*

## Ένα τάμα, μια μυστική συμφωνία

•••

*Μία ακόμη δει-  
τουργία τελέστηκε  
στον κατεχόμενο  
ναό του Αγίου  
Χαραλάμπους του  
χωριού μας στις  
17 Φεβρουαρίου.*









● ● ●

*Η καθιερωμένη περιήγηση στο χωριό, το οδιγόδεπτο πέρασμα από τα σπίτια μας, ο σταθμός για να ξαποστάσουμε κάτω από τη βαλανιά. Τυπική διαδρομή; Μάλλον, δεδομένο προσκύνημα.*

ΤΗΣ ΡΕΒΕΚΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΠΙΕΡΗ

**Ε**χει γίνει κάτι σαν τάμα, σαν μυστική συμφωνία ανάμεσα σε μας και τον Άγιο μας. Δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, τρίτη συνολικά φορά, που το αίτημα για εκκλησιασμό στο κατεχόμενο χωριό μας γίνεται αποδεκτό από τις κατοχικές αρχές. Και πάλι, η απάντηση έρχεται τελευταία στιγμή, μόλις τρεις μέρες πριν. Και πάλι ο κόσμος είτε με τα λεωφορεία που προσέφερε το Κοινοτικό μας Συμβούλιο, είτε με ιδιωτικά οχήματα, φτάνουν πρωί-πρωί στο χωριό.

Η διαδρομή και η διαδικασία γνωστή πια αλλά όχι λιγότερο επώδυνη. Φτάνοντας στο χωριό εμφανίζονται λεπτομέρειες που δεν της είχα άλλοτε προσέξει. Ποιου να είναι άραγε αυτό το σπίτι, το σημαιοστολισμένο με τα κόκκινα μισοφέγγαρα; Πώς να νιώθει, όταν το βλέπει; Δεν προλαβαίνει να ολοκληρωθεί η απορία στο μυαλό, όταν ακούω την κυρία Έλλη (η οποία ομολογώ μέχρι εκείνη τη στιγμή μου ήταν άγνωστη) να λέει: «Είδετε το σπίτι μου; Εγεμίσαν το σημαίες. Πονώ κάθε φορά που το βλέπω!»

Στην εκκλησία όλα μαρτυρούν πως κάποιοι δούλεψαν πολύ για να πραγμα-

τοποιηθεί η λειτουργία. Εικονίσματα, παγκάρι με κεριά, καθίσματα, ιερείς, ψάλτες, μνημόσυνα, γιορτές... Λες κι αυτό γίνεται κάθε Κυριακή, λες και δεν θα μείνει μόνος του ο ναός, άδειος απ' όλα κι απ' όλους μόλις κυλήσει η ώρα. Μια οικειότητα με τον χώρο, που φέτος έμοιαζε πιο ζεστός, πιο έτοιμος να μας υποδεχτεί, έρχεται να ηρεμήσει λίγο την ψυχή.

Στη λιτανεία, μια αγαλλίαση, μια εσωτερική ανάταση φαίνεται να αγκαλιάζει τόσο τους κληρικούς όσο και το πλήρωμα. Και πάλι να εκφράζονται οι σκέψεις των ανθρώπων δυνατά. Σαν να θέλουν να τους ακούσει ο κάμπος, να το μεταφέρει ο αέρας, να το κρατήσει μέσα της η ανατολή: «Είναι αλλιώς εδώ το ξημέρωμα. Ο ήλιος, το φως, το χώμα. Ακόμη και η μυρωδιά του αέρα δεν έχει αλλάξει!»

Η καθιερωμένη περιήγηση στο χωριό, το ολιγόλεπτο πέρασμα από τα σπίτια μας, ο σταθμός για να ξαποστάσουμε κάτω από τη βαλανιά. Τυπική διαδρομή; Μάλλον, δεδομένο προσκύνημα. Παρόμοια η παρέα, σχεδόν ίδια η πορεία, πάντα έντονα τα συναισθήματα. Μια στάση σε κάθε σπίτι με τελευταίο το δικό μας. Το μόνο στην αυλή του οποίου μπαίνουμε ελεύθερα μιας και εί-



ναι ακατοίκητο, σχεδόν ερείπιο πια. Τα κυκλάμινά μας και φέτος ανθισμένα, οι κρίνοι φρέσκοι στο χορταριασμένο χώμα, το γιασεμί να χαϊδεύει το πρόσωπο της μάνας για να της θυμίσει, λέει, πως είναι ακόμα εκεί, πως δεν ξεράθηκε και αντέχει!

Δυσκολεύομαι, στ' αλήθεια πολύ να μπω στη θέση όλων αυτών. Αυτών που έκτισαν σπίτια και δεν τα χάρηκαν, που βλέπουν τα λουλούδια που είχαν φυτέψει, 50 χρόνια μετά να ανθίζουν ακόμη

ξέγνοιαστα, που μυρίζουν τον αέρα και νιώθουν πως τίποτα δεν έχει καταφέρει να τον αλλάξει!

Κι εύχομαι να μην το φέρει ο καιρός να νιώσει κι άλλος κόσμος έτσι. Κι εύχομαι να αξιώσει ο Θεός όλους να ξαναζήσουν στ' αλήθεια όλα αυτά που ποθούν και όχι μόνο στα όνειρά τους!

Η πρώτη φορά που λειτούργησε ο ναός ήταν στις 14 Φεβρουαρίου 2016, επί προεδρίας του Κοινοτικού Συμβουλίου Κώστα Σοφ. Ζερβού.

● ● ●

## Αθρόα συμμετοχή

Για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά έγινε δεκτό από τις κατοχικές αρχές το αίτημα του Κοινοτικού Συμβουλίου να τελέσει θεία λειτουργία στον ενοριακό ναό του χωριού μας, Άγιο Χαραλάμπο, για να τιμηθεί η μνήμη του πολιούχου Αγίου της κοινότητας. Η πρώτη φορά που λειτούργησε ο ναός ήταν στις 14 Φεβρουαρίου 2016, επί προεδρίας του Κοινοτικού Συμβουλίου Κώστα Σοφ. Ζερβού. Η επόμενη λειτουργία έγινε τον Φεβρουάριο του 2023 στον ανακαινισμένο πλέον ναό και η τελευταία, στις 17 Φεβρουαρίου 2024, με τη συμμετοχή πολλών συγχωριανών μας.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ  
ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ



# Τιμήθηκε μεταθανάτια ο πρόεδρος του «Αυγερινού» Αντρέας Γιώρκας

● ● ●

*Ο κ. Φελλάς εξήρε τον χαρακτήρα του εκλιπόντος προέδρου, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι ήταν ένας άνθρωπος με ήθος και αρχές, άνθρωπος της συναίνεσης.*

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Σε μια σεμνή τελετή που έγινε στις 22 Μαΐου 2024 στο οίκημα του «Αυγερινού» στη Λευκωσία τιμήθηκε μεταθανάτια ο πρόεδρος του σωματείου Αντρέας Γιώρκας. Μιλώντας στην εκδήλωση ο πρόεδρος του σωματείου Αντρέας Φελλάς ανέφερε ότι το Διοικητικό Συμβούλιο είναι το λιγότερο που θα μπορούσε να κάνει τιμώντας τον Αντρέα Γιώρκας, γιατί η προσφορά του στο σωματείο υπήρξε πολύ μεγάλη και ανεκτίμητη. Κατά την διάρκεια της πολυετούς προεδρίας του, ανέφερε ο κ. Φελλάς, ο Αντρέας Γιώρκας κατέβαλλε κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου το σωματείο να ζήσει στην προσφυγιά και να συνεχίσει το έργο του, πρωτοστατώντας στη διοργάνωση εκδηλώσεων που σκοπό είχαν να διατηρήσουν άσβεστη τη μνήμη του κατεχόμενου χωριού μας.

Με τις συνεχείς επαφές του, όχι μόνο με τα μέλη του σωματείου, αλλά και με άλλους Νιοχωρίτες πέρασε το μήνυμα ότι το σωματείο λειτουργεί ως εντευκτήριο για όλους τους Νιοχωρίτες. Στο σημείο αυτό, πρόσθεσε ο κ. Φελλάς: «Θέ-

λω να τονίσω ότι θα συνεχίσω αυτήν τη γραμμή και να τονίσω ότι το σωματείο είναι ανοικτό για όλους τους Νιοχωρίτες. Είναι χαρά μας να βλέπουμε συγχωριανούς μας στο σωματείο, αφού ως γνωστό λειτουργεί καθημερινά και ως ταβέρνα».

Στη συνέχεια ο κ. Φελλάς εξήρε τον χαρακτήρα του εκλιπόντος προέδρου, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι ήταν ένας άνθρωπος με ήθος και αρχές, άνθρωπος της συναίνεσης. Με το μειλίχιο ύφος που τον διέκρινε και όντας καλός ακροατής πάντοτε κατάφερνε να συγκεκριάσει τυχόν δισταγμένες απόψεις για το καλό του σωματείου.

Ακολουθώς έκανε ιδιαίτερη αναφορά στους δεσμούς του με τον Αντρέα Γιώρκας, αφού ήταν συμμαθητές, αναπολώντας τα μαθητικά χρόνια και τα κοινά βιώματα που είχαν κατά την παιδική και εφηβική ηλικία μέχρι την προσφυγιά το 1974. Ο Αντρέας Γιώρκας, ως γνωστό, ανέφερε ο κ. Φελλάς, αμέσως μετά την εισβολή φοίτησε με υποτροφία της κυβέρνησης στην Σχολή Ευελπίδων και ήταν από τους πρώτους Κύπριους αξιωματικούς που στελέχωσαν την Εθνική Φρουρά συμβάλλοντας με την επαγγελματική του κατάρτιση στην ανασυγκρότηση της Δύναμης. Οι συνάδελφοί του στρατιωτικοί μόνο καλά λόγια είχαν για τον Γιώρκας, πρόσθεσε.

Τέλος ο κ. Φελλάς εξέφρασε τη χαρά του που στο νέο Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου συμμετέχει ο γιος του Γιώρκας, Γιάννης, ο οποίος συνεχίζει το έργο του πατέρα του, όντας μάλιστα ο πιο νέος σε ηλικία. Μιλώντας εκ μέρους της οικογένειας ο γιος του Γιάννης ευχαρίστησε το σωματείο για την τιμή που κάνει στον πατέρα του καθώς και όλους που με την παρουσία τους τιμούν





τη μνήμη του πατέρα του. Κλείνοντας τη σεμνή τελετή ο πρόεδρος του σωματείου κ. Φελλάς έδωσε στη σύζυγο του Αντρέα Γιώρκα, Άρτεμη Γιώρκα, τιμητική πλακέτα. Η εκδήλωση έκλεισε με μικρή δεξίωση.

#### ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Αντρέας Γιώρκας γεννήθηκε το 1956 στο Νέο Χωριό Κυθρέας. Γονείς του ο Χαράλαμπος Γιώρκας και η Παναγιώτα Μελά. Ήταν το δεύτερο από τα τέσσερα παιδιά της οικογένειας. Αφού αποφοίτησε από το δημοτικό σχολείο του χωριού του, το 1967 εγγράφη στην Τεχνική Σχολή Λευκωσίας, όπου φοίτησε για τρία χρόνια. Ακολούθως μεταπήδησε στο Οικονομικό Λύκειο Νεοκλέους απ' όπου αποφοίτησε το 1973. Αμέσως κατατάσσεται στην Εθνική Φρουρά και η εισβολή τον βρίσκει να υπηρετεί σε Τάγμα Πεζικού στην Κερύνεια.

Με υποτροφία της κυπριακής κυβέρνησης φοίτησε στη Σχολή Ευελπίδων

στην Ελλάδα και αποφοίτησε με τον βαθμό του ανθυπολοχαγού. Φοίτησε επίσης σε όλες τις σχολές του Όπλου του, ενώ ήταν και αλεξιπτωτιστής. Επέστρεψε στην Κύπρο και εντάχθηκε στην Εθνική Φρουρά, την οποία υπηρέτησε με πάθος για δεκαετίες από διάφορες θέσεις ευθύνης. Υπηρέτησε σε μονάδες Πεζικού καθώς και στους Καταδρομείς. Το 2000 ο τότε υπουργός Άμυνας Σωκράτης Χάσιος του ανέθεσε καθήκοντα εκπροσώπου Τύπου, θέση που για πρώτη φορά εδημιουργείτο. Στη θέση αυτή διέπρεψε κατά γενική ομολογία των εκπροσώπων των ΜΜΕ. Αποφάσισε για δικούς του λόγους να αποχωρήσει πρόωρα από την Εθνική Φρουρά το 2003 με το βαθμό του ταξίαρχου.

Ο Αντρέας νυμφεύτηκε την Άρτεμη Αργυρού από τον Μαραθόβουνο και απέκτησαν τρία παιδιά, τον Χαράλαμπο, τον Γιάννη και τη Μάρα που του χάρισαν τρία εγγόνια. Απεβίωσε στις 15 Μαΐου 2023.

Ο Ανδρέας Φελλάς πρόεδρος του σωματείου «Αυγερινός» του Νέου Χωριού είπε κατά την εκδήλωση τιμής για τον Αντρέα Γιώρκα: «Θέλω να τονίσω ότι θα συνεχίσω αυτήν τη γραμμή και να τονίσω ότι το σωματείο είναι ανοικτό για όλους τους Νιοχωρίτες. Είναι χαρά μας να βλέπουμε συγχωριανούς μας στο σωματείο».

# Μία ακόμη εκδρομή- προσκύνημα

•••

*Το Κοινοτικό  
Συμβούδιο δι-  
οργάνωσε εξόρ-  
μηση για όδο το  
Νιόχωρκο στην  
Παναγία Τρο-  
οδίτισσα και σε  
άδελφες μονές του  
Τροόδου.*











**Ε**ξαιρετική επιτυχία σημείωσε η εκδρομή-προσκύνημα που διοργάνωσε το Σάββατο, 1 Ιουνίου 2024, το Κοινοτικό Συμβούλιο Νέου Χωρίου Κυθρέας στον Άγιο Νικόλαο της Στέγης, στη μονή Παναγίας Τροοδίτισσας και στη μονή Παναγίας Τρικουκιάς, στον Πρόδρομο. Οι εκδρομείς είχαν πρόγευμα και γεύμα στο κέντρο «Χρυσανθής» στην Κακοπετριά. Συνολικά 100 εκδρομείς είχαν την ευκαιρία να περάσουν ευχάριστο χρόνο μεταξύ φίλων και συγγενών, ενθυμούμενοι παλιές νιοχωρίτικες στιγμές, αλλά και τα νέα τους.

Η εκδρομή εντάσσεται στο πλαίσιο των εκδηλώσεων που διοργανώνει το Κοινοτικό Συμβούλιο κάθε χρόνο με σκοπό να φέρει τους χωριανούς πιο κοντά, να φέρουν στο μυαλό τους μνήμες από το κατεχόμενο χωριό τους και να διατηρήσουν άσβεστη τη μνήμη για επιστροφή στη γενέθλια γη. Κρίνοντας από τη μεγάλη συμμετοχή αλλά και από τα σχόλια των συμμετεχόντων παίρνουμε

δύναμη και επιβεβαιώνεται η επιθυμία μας πως αυτές οι εκδηλώσεις πρέπει να γίνονται. Η χαρά και η ικανοποίηση ήταν ζωγραφισμένη στα πρόσωπα των Νιοχωριτών εκδρομέων, γιατί βρέθηκαν ανάμεσα σε γνωστούς και φίλους με κοινή καταγωγή, και κοινές εμπειρίες. Πολλοί ήταν εκείνοι που έβλεπαν μετά από πολύ καιρό συγχωριανούς τους, αφού μετά την προσφυγιά οι Νιοχωρίτες διασκορπιστήκαν σε όλη την ελεύθερη Κύπρο.

Ο κοινοτάρχης Χρ. Λαμπρίας ευχαρίστησε τους συμμετέχοντες για την στήριξη που του παρέχουν και την εμπιστοσύνη που τον περιβάλλουν έτσι ώστε να συνεχίσει για δεύτερη θητεία τις υπηρεσίες του. Επίσης τους ενημέρωσε αναφορικά με τις εργασίες συντήρησης που γίνονται στο κατεχόμενο κοιμητήριο του χωριού. Τέλος, ευχήθηκε σε όλους καλό καλοκαίρι. Από την πλευρά τους οι εκδρομείς ευχαρίστησαν το Κοινοτικό Συμβούλιο τόσο για την εκδρομή όσο και για το έργο που επιτελεί.

●●●

*Ποδοί ήταν εκείνοι που έβλεπαν μετά από ποδύ καιρό συγχωριανούς τους, αφού μετά την προσφυγιά οι Νιοχωρίτες διασκορπιστήκαν σε όλη την ελεύθερη Κύπρο.*

## *Τ' Αη Γιαννιού του Λαμπροφόρου, ένα ξεχασμένο παιχνίδι*

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΒΑΚΑΝΑ

**Ε**τος 1947, 24 Ιουνίου και πρωί - πρωί πήγαμε εκκλησία. Εγώ, τότε, ήμουν 7-8 χρονών και είχα πολλές απορίες. Στον γυρισμό ρώτησα γιατί πήγαμε στην εκκλησία, αφού δεν ήταν Κυριακή. Η γιαγιά μου κι άλλες γειτόνισσες, που επέστρεψαν μαζί μας, μου είπαν πως είναι μεγάλη γιορτή σήμερα. Γιορτάζουμε τη γέννηση του Προδρόμου. Μάθε πως σήμερα είναι τ'

Αη Γιαννιού του Λαμπροφόρου.

Στο χωριό μας σέβονταν και τιμούσαν πολύ τον Πρόδρομο. Το αρχαίο εκκλησάκι του γέμιζε καθημερινά κόσμο. Έρχονταν κι από τα γύρω χωριά για ν' ανάψουν τα καντήλια και να ζητήσουν τη βοήθειά του.

Μπήκαμε στο σπίτι και φάγαμε... «ό,τι βρεθεί», έτσι μας έλεγαν. Σήμερα είναι αργία. Οι ράπτριες, οι υφάντρες, οι γεωργοί, οι τεχνίτες δεν δουλεύουν, τιμούν τον Πρόδρομο, είπε ο παππούς



Προχωρήσαμε, κοντά στο σπίτι της θείας μου ήταν το σπίτι της Παναήνας. Η Αναστού, η κόρη της, καλοσυνάτη και φιλόξενη, μας προσκάλεσε να μας κεράσει φρέσκο γλυκό σύκο. Απέναντι ήταν η φουντάνα της Χατζίνας, τώρα του Γιατρού, έτσι την έλεγαν.

μου. Σε λίγο ετοιμαστήκαμε, θα πηγαίναμε στην Πάνω Γειτονιά, στο σπίτι της θείας μου. Ετοιμάσε κατσούρες για να τις πάρουμε μαζί μας και ξεκινήσαμε. Εκεί θα βλέπαμε το παιχνίδι των κοπελιών –νεαρά αγόρια– που μόνο σε αυτή τη γειτονιά γινόταν. Καλά είναι να μάθετε τι είναι οι κατσούρες. Είναι φέτες ψωμί τηγανισμένο και αρτυσμένο με ζάχαρη ή αλειμμένο με μέλι. Ήταν ένα από τα γλυκά της εποχής, είναι εύκολο να γίνει, εύγευστο και χορταστικό. Δοκιμάστε το, θα σας αρέσει.

### ΟΙ ΦΟΥΝΤΑΝΕΣ

Ξεκινήσαμε και στον δρόμο συναντούσαμε χωριανούς που ξεκουράζονταν. Κάθονταν μπροστά από τις πόρτες τους. Ο Μαύρος, συγγενής μας, καθόταν σ' ένα σκαμνί και απολάμβανε την πρωινή δροσιά. Μόλις μας είδε, σηκώθηκε, μας χαιρέτησε και μίλησε με τη μητέρα μου. Την έλεγε κουμέρα, γιατί του βάφτισε την κόρη του Μαρίνα. Προχωρήσαμε και φτάσαμε στη φουντάνα του Μιχαηλιά. Εκεί συναντήσαμε την Κοντοσειλιού, μια όμορφη ηλικιωμένη γυναίκα, με καλούς τρόπους. Γέμιζε τα δοχεία της. Τη χαιρέτησαμε και είπε τη μητέρα μου συμπεθερά. Αργότερα, έμαθα τη σημασία αυτής της λέξης. Περάσαμε το γραφικό καφενείο του Μιχαηλιά, την πελώρια βαλαριά, και ανηφορίσαμε για την πάνω γειτονιά. Η Χρυσταλλού του Κτωρή στεκόταν μπροστά από την πόρτα της και μόλις μας είδε μας χαιρέτησε, αντάλλαξαν μερικές κουβέντες και προχωρήσαμε. Απέναντι ήταν το σπίτι της Θεορούς του Κούννου, γυναίκας του Χαράλαμπου της Κωστίνας, ξαδέλφου της μητέρας μου. Σταματήσαμε, με αγκάλιασε και έπασαν την κουβέντα. Εγώ βιαζόμουν και τραβούσα τη μητέρα μου από το χέρι. Προχωρήσαμε, κοντά στο σπίτι της θείας μου ήταν το σπίτι της Παναήνας. Η Αναστού, η κόρη της, καλοσυνάτη και φιλόξενη, μας προσκάλεσε να μας κεράσει φρέσκο γλυκό σύκο. Απέναντι ήταν η φουντάνα της Χατζίνας, τώρα του Γιατρού, έτσι την έλεγαν. Εκεί ακουμπούσε η Χατζίνα, τη θυμούμαι λεπτή,

μικροκαμωμένη, με σπινθηροβόλο βλέμμα. Στο χέρι της κρατούσε μια λεπτή βέργα-βίτσα. Ήρθε κοντά μας, μας χαιρέτησε και είπε τη μητέρα συμπεθερά. Με τράβηξε από το βρουλλι-πλεξίδα και μου είπε: «Τα πρώτα σύκα θα σου τα δώσω, γιατί είσαι φρόνιμη». Πίσω από τη φουντάνα ήταν η αυλή του σπιτιού της και είχε φυτεμένες αρκετές συκιές. Ο λόγος που κρατούσε τη βίτσα ήταν για να διώχνει τους ανεπιθύμητους που έκοβαν τα σύκα. «Ακόμα κανένα μήνα και θα ωριμάσουν, της Αγίας Μαρίνας κόβουμε τις πρώτες ματζίλες», είπε και συμπλήρωσε: «Αγιά Μαρίνα μάρανε για σύκο για σταφύλι, φέτος είναι γιωρκημένα, φορτώθηκαν τα δεντρά κούτσακους» (άγουρα σύκα). Δίπλα ήταν το σπίτι της θείας μου και απέναντι ένα χωράφι, όπου θα γινόταν το παιχνίδι. Εκεί τα κοπελλούδκια, όπως έλεγαν τους νεαρούς, μάζεψαν ξύλα, άναψαν φωτιά και τρέχοντας με μεγάλη ταχύτητα πηδούσαν πάνω από τη φωτιά και φώναζαν: «Ψύλλοι, ψύλλοι φύετε». Συναγωνίζονταν ποιος θα πηδήξει πιο ψηλά και ποιος θα φωνάξει πιο δυνατά. Κράτησε αρκετή ώρα το παιχνίδι και όταν τέλειωσε, οι θεατές γύρισαν στα σπίτια τους.

Τον επόμενο χρόνο –24 Ιουνίου, τ' Αν Γιαννιού του Λαμπροφόρου– ζήτησα να πάμε να παρακολουθήσουμε το παιχνίδι. Το περσινό ήταν το τελευταίο, μου είπαν. Τώρα δεν έχει ούτε ψύλλους ούτε κοριούς, εξαφανίστηκαν. Τους σκότωσε το εντομοκτόνο DDT. Οι ψύλλοι, βλαβερό κι επικίνδυνο έντομο και πολύ ενοχλητικό παράσιτο ταλαιπωρούσε τους ανθρώπους και τα ζώα. Απομυζούσε με τσιμπήματα την τροφή του από το σώμα και κανείς δεν μπορούσε να το καταπολεμήσει. Εκτός από την ενόχληση προκαλούσε και πολλές αρρώστιες. Ευτυχώς, αυτή η μάστιγα εξαφανίστηκε και σύχασε ο κόσμος και τα ζώα. Τους εξαφάνισαν τα εντομοκτόνα που κυκλοφόρησαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μαζί του εξαφανίστηκε και το παιχνίδι των κοπελιών της Πάνω Γειτονιάς. Δεν πειράζει, έμειναν οι αναμνήσεις στους λίγους που το θυμούνται.



*Εκεί τα κοπελλούδκια, όπως έλεγαν τους νεαρούς, μάζεψαν ξύλα, άναψαν φωτιά και τρέχοντας με μεγάλη ταχύτητα πηδούσαν πάνω από τη φωτιά και φώναζαν: «Ψύλλοι, ψύλλοι φύετε». Συναγωνίζονταν ποιος θα πηδήξει πιο ψηλά και ποιος θα φωνάξει πιο δυνατά.*

# Μια φορά και ένα καιρό... η γιαγιά η «Πεισιού»

ΤΟΥ ΠΑΜΠΟΥ (ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ)  
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΟΜΗΔΗ

**Μ**ια φορά και ένα καιρό... όπως αρχίζουν όλα τα παραμύθια... έτσι άρχιζε κι η μάνα μου να μας διηγείται την ιστορία της γιαγιάς της, της Αννικούς, η οποία «πέταξε» μια φορά, και από τότε την φώναζαν «Πεισιού».

Το 1974 με την τουρκική εισβολή και τον πόλεμο, η οικογένειά μου ξεριζώθηκε από το Νέο Χωριό Κυθρέας αι γίναμε πρόσφυγες, ο πατέρας μου ο Παπαδιομήδης, η μητέρα μου η Άννα, η γιαγιά μου η Μαρίτσα-Πεισιού και εφτά παιδιά, το πιο μικρό δύο ετών. Εγώ ήμουν έξι χρονών τότε. Άσχημα χρόνια, δύσκολα!

Οι γονείς μας μάς μεγάλωσαν με περισσή αγάπη. Η μάνα μας, η παπαδιά «μάννα-κουράγιο» μάς κοιμίζε με παραμύθια και ιστορίες για το χωριό μας, την οικογένεια, αυτούς που αφήσαμε

για η Πεισιού». Έλεγε η μάνα: «Μια φορά, παιδιά μου, τη γιαγιά μου την Άννα, που έχω και το όνομά της –Αννικού τη φώναζαν– τη σήκωσε ένας ανεμοστρόβιλος, την πέταξε για δύο μίλια μακριά, μιας ώρας δρόμο περίπου, και την κατέβασε αλλού, χωρίς να πάθει κάτι. Από τότε την φώναζαν «Πεισιού»!

–Μα πώς γίνεται, μάμα;

–Πήγε να μαζέψει μανιτάρια και ξύλα κοντά στο χωριό της, το Βουνόν, στον Πενταδάκτυλο, κοντά στο Κάστρο του Βουφαβέντο και λέγεται ότι πέταξε πάνω από δεκαοκτώ χείμαρρους, χωρίς να πατήσσει γη και βρέθηκε σε μια περιοχή στην οποία γινόταν αναδάσωση. Πέταξε νωρίς το απόγευμα και εκεί που προσγειώθηκε έμεινε αναισθητη για όλη τη νύχτα, ώσπου το πρωί, σαν βγήκε ο ήλιος, συνήλθε, σπκώθηκε, έκατσε και τελικά τη βρήκε ένας ζευγολάτης παγωμένη από το κρύο και τη μετέφερε στο χωριό. Και ξέρετε τι; Κρατούσε ακόμα στα χέρια της τα δύο καλάθια, ένα με μανιτάρια και ένα με ξύλα. Την πήραν στο νοσοκομείο της Κερύνειας. Βρισκόταν σε αφασία. Έκαμε τρεις μέρες να μιλήσει, αλλά σωματικά ήταν μια χαρά, ούτε μώλωπες δεν είχε! Ήταν μάλιστα και έγκυος 7-8 μηνών. Κυοφορούσε τον τρίτο γιο της, τον Σωτήρη.

Τώρα αυτό ήταν αλήθεια; Μύθος; Για να το λέει όμως η μάνα... Παπαδιά γυναίκα δεν λέει ψέματα. Μα πάλι είναι δυνατό να πετάξει στα ύψη τόσο μακριά σαν τον προφήτη Ηλία, που έλεγε ο πατέρας στην εκκλησία;

Η νύφη της «Πεισιούς», η γιαγιά μου η Μαρίτσα (η μάνα της μάνας μου), κληρονόμησε τον τιμητικό τίτλο και την έλεγαν και αυτή «Πεισιού» στο χωριό. Η γιαγιά μας, λοιπόν, έλεγε συχνά πυκνά με πόθο και παράπονο στην προσφυγιά: «Αχ! τζιαι να έρκετουν ένας ανεμοστρόβιλος πάλαι να με πάρει τζιαι εμένα, όπως επήρε την πεθερά μου, να με κατεβάσει στο χωρκό μου, να δω το



Το ρεπορτάζ του 1915 από τη Φωνή της Κύπρου, όπως αναδημοσιεύτηκε στον Πολίτη το 2002.

πίσω, όπως τον παππού μου τον Γιαννακό που ήταν αγνοούμενος. Προπάντων για να μην ξεχάσουμε. Μας έλεγε για τη βρύση στο χωριό, την εκκλησία, το χωράφι του παππού, το «κοπάνι» του, τους δρόμους, τα στενά, τα σπίτια και τους ανθρώπους... αλλά και για τη Ρήαινα, τον Διγενή Ακρίτα, τον Δράκο του νερού, τις ανεράδες του ποταμού... για όλα! Αλήθειες, μύθοι, θρύλοι, ιστορίες πραγματικές και φανταστικές, παραμύθια, μπλέκονταν όλα στο μυαλό μας και ύφαιναν το όμορφο παρελθόν μας στο Νιο Χωρκό Κυθρέας.

Δική μου αγαπημένη ιστορία, «Η για-



σπίτι μου, την εκκλησιά μας!».

Θυμάμαι στο σχολείο μια φορά που ο δάσκαλος μάς ζήτησε να γράψουμε έκθεση για ένα γεγονός που μας έκανε εντύπωση. Έγραψα κι εγώ την ιστορία της γιαγιάς της «Πετισούς», βεβαιώνοντας όλους ότι ήταν αλήθεια. Άρσε στον δάσκαλό μου πάρα πολύ η έκθεση, μου χαμογέλασε και μου είπε ότι είναι πολύ ωραία ιστορία και με πολλή φαντασία!

Ο κόσμος δύσκολα μπορεί να πιστέψει αυτό το γεγονός. Αφού κι εμείς οι ίδιοι, και τότε αλλά και χρόνια μετά, το συζητούσαμε συχνά. Άραγε να ήταν αλήθεια ή όχι; Έλα όμως που χρόνια μετά το είδαμε γραμμένο και πιστοποιημένο! Σε μια ανασκόπηση εφημερίδας από τις αρχές του αιώνα και, συγκεκριμένα, στη «Φωνή της Κύπρου» με ημερομηνία 16/03/1915, βρήκαμε τον τίτλο: «Γυνή ιπτάμενη εις το χωρίον Βουνόν»! Επρόκειτο για την ιστορία της γιαγιάς μας της «Πετισούς»! Πέταξε τελικά η γιαγιά η Αννικού! Ακριβώς όπως τα έλεγε η μάνα μου! Την άρπαξε ο ανεμοστρόβιλος, την

ανέβασε στα ύψη, την πετούσε πάνω από βουνά και λαγκάδια και την προσγειώσε πάλι στη γη... χωρίς να πάθει κάτι, χωρίς να χτυπήσει και με τα δύο καλάθια στα χέρια! Απίθανα πράγματα που συμβαίνουν κάποτε....! Απίθανα μα αληθινά: ΓΥΝΗ ΙΠΤΑΜΕΝΗ!

#### ΜΙΚΡΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ

Η Αννικού παντρεύτηκε τον Κωστή Μελά και απέκτησαν τρεις γιους, τον Γιαννακό, τον Αντωνή και τον Σωτήρη.

Ο Γιαννακός (ο παππούς μας ο «Πετισός») νυμφεύθηκε τη Μαριτσού («Πετισού») και απέκτησαν οχτώ παιδιά, την Παναγιώτα, τον Κωστή, τον Αντωνή, την Άννα, τον Αντρέα, την Όλγα, την Ελλού και τον Βασίλη.

Η Άννα, η μητέρα μας, παντρεύτηκε τον Παπαδιομήδη (τον πατέρα μας), με τον οποίο απέκτησαν οχτώ παιδιά. Εγώ, ο Πάμπος, ο οποίος σάς διηγούμαι την ιστορία, είμαι ένα από τα οχτώ παιδιά και είμαι δισέγγονο της Αννικούς της προγιαγιάς μου της «Πετισούς».

● ● ●

*Η γιαγιά μας  
έλεγε συχνά  
στην προσφυ-  
γιά: «Αχ! ίζιαι  
να έρκειουν  
ένας ανεμο-  
στρόβιλος πά-  
δα να με πά-  
ρει ίζιαι εμένα,  
όπως επήρε  
την πεθερά  
μου, να με  
κατεβάσει στο  
χωρκό μου,  
να δω το σπίτι  
μου, την εκ-  
κλησιά μας!...».*

# Διερρωτούμαι είνταλος τζιαι αντέξαμε τζείνον τον φρόον ούλλο

Η Γεωργία Ανδρέου μιλάει στη «Νιοχωρίτικη Φωνή» για τη ζωή της στο Νιόχωρκο.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ,  
ΑΠΟΣΤΟΛΟ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

**Σ**υναντήσαμε στο σπίτι της τη Γεωργία Ανδρέου, με την οποία είχαμε μία πολύ ευχάριστη συζήτηση για το αγαπημένο της χωριό. Η κα Γεωργία μοιράστηκε μαζί μας πολλές και ενδιαφέρουσες ιστορίες από το Νέο Χωριό, και μας χάρισε –ας μας επιτραπεί η φράση– τις μνήμες της από τα δύσκολα αλλά δυνατά χρόνια, που έζησε στο Νιόχωρκο.

**–Κυρία Γεωργία, πότε γεννήθηκες και ποιοι ήταν οι γονείς σου;**

Γεννήθηκα την 1η Μαρτίου 1938, πατέρας μου ήταν ο Κυριάκος Καρτακούλλης και μητέρα μου η Αγγελική της Μαρτιούς του Λούκα. Ο πατέρας μου ήταν κτίστης καθώς και ο παππούς μου.

**–Αδέλφια είχες;**

–Ήταν η Λουκία (Λουλλού) του Μένιοικου και ο Αντρέας Κυριάκου.

**–Πού ήταν το πατρικό σου σπίτι;**

–Ήταν κοντά στη βαλανιά, γειτόνισσές μου ήταν οι θείες μου Ελένη, σύζυγος του Γιαννή Καρτακούλλη, η Χρυσταλλού, σύζυγος του Προδρομή Ρωτού, η αδελφή μου η Λουκία, οι ξαδέλφες μου.

**ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

**–Σχολείο πού πήγες; Θυμάσαι ποιοι ήταν οι δάσκαλοί σου;**

–Το σχολείο ήταν εκεί που ήταν το σινεμά του Χρ. Κοκονή, δάσκαλοί μου ήταν ο Πασιαρδής, η Αθηνούλα Παπαγιάννη, ένας από την Πάφο που τον φώ-

ναζαν Κκέλη, και διευθυντής ήταν ο Γ. Λέβας.

**–Πήγες και στις έξι τάξεις του σχολείου, γιατί κάποτε έβγαζαν τις κοπέλες από την 4<sup>η</sup> τάξη;**

–Όχι, εγώ πήγα και στις έξι τάξεις, μάλιστα, ο Λέβας παρότρυνε τον πατέρα μου να με στείλει στο Γυμνάσιο, αλλά ο πατέρας μου δεν με έστειλε, γιατί πήγαινε ο αδελφός μου στην Αγγλική Σχολή και δεν μπορούσε οικονομικά. Στο Γυμνάσιο πήγε η συμμαθήτριά μου η Δώρα του Νίκου του Ττόφα. Άλλες συμμαθήτριές μου ήταν η Φαίδρα, η Βασιλική του Φωτή, η Χρυσούλα του Κωσταρή.

**–Τι μαθήματα κάνατε, θυμάσαι;**

–Όλα τα μαθήματα, κάναμε κι αγγλικά, στις δυο τελευταίες τάξεις.

**–Βιβλία είχατε, τα αγοράζατε, πόσες αίθουσες είχε το σχολείο;**

–Είχαμε, δεν τα αγοράζαμε, μας τα έδιναν. Το σχολείο είχε τρεις αίθουσες, δύο τάξεις σε καθεμία.

**–Γιορτάζατε την εθνική επέτειο της 25ης Μαρτίου;**

–Ναι, τη γιορτάζαμε, είχαμε και σημαία ελληνική.

**–Πώς ήταν η παιδική σου ζωή στο σπίτι;**

–Είχα φιλενάδες, πηγαίναμε έξω στα χωράφια, στο γήπεδο.

**ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ**

**–Μετά το δημοτικό τι έκανες;**

–Πήγα και έμαθα ράψιμο σε μια ξαδέλφη μου στο Τρακώνι, την Κυριακού του Νικολάτζη, η μάνα της ήταν αδελφή του



πατέρα μου και παντρεύτηκε στο Τραχώνι. Ήταν πολύ καλή ράφτενα, όπως και η αδελφή της. Μαζί μου πήγαινε και η Χρυσταλλού του Κατσούρη, πηγαίναμε με τα πόδια από το πρωί κι επιστρέφαμε το απόγευμα. Δεν πληρωνόμασταν, ένα χρόνο έκανα. Μετά πήγα στη Μαρτισού, σύζυγο του Σάββα Τρίχα, που έμαθε ράψιμο στην Παπαέλληνα στη Λευκωσία, και συνέχισα στη Μαρτισού. Ούτε και εκεί έμεινα πολύ καιρό, γιατί ο πατέρας μου έχτισε ένα σπίτι στον Άγιο Δομέτιο ενός ράφτη, του Μορφάκη, του οποίου ήταν ράφτενα και η γυναίκα του. Έμεινε ένα υπόλοιπο 50 λίρες και συμφώνησαν να πάω εγώ να μάθω ράψιμο. Στην αρχή πήγαινα με το λεωφορείο, μετά ο πατέρας μου αγόρασε αυτοκίνητο, Hillman, θυμούμαι, χρώματος μαύρου, αλλά δεν οδηγούσε, οδηγός του αυτοκινήτου ήταν ο Τουρκοκύπριος συγχωριανός μας ο Χουσεϊνής, ο οποίος είχε κατάρτιση ειδών ένδυσης στη Λευκωσία. Πάνω σε αυτό το αυτοκίνητο έμαθαν όλοι να οδηγούν, ο αδελφός μου, ο Σάββας Τρίχας, ο Νίκος Μάρκου, ο Μιχάλης του Τράντα. Ο πατέρας μου έπιασε πολλές δουλειές στη Λευκωσία γι' αυτό αγόρασε και φορτηγό. Μου αγόρασε ραπτομηχανή ο πατέρας μου κι άρχισα να δουλεύω σπίτι.

**–Πότε παντρεύτηκες;**

–Το 1956 αρραβωνιάστηκα τον Αντρέα Μιχαήλ, γέννημα του 1932, και το 1957 παντρευτήκαμε, ήταν κι αυτός ράφτης. Αποκτήσαμε δύο παιδιά, ένα γιο και μια κόρη.

**–Αφού ήταν κτίστης ο πατέρας σου, σου έκτισε σπίτι;**

–Όχι, πριν ακόμα χαρτωθώ, ο πατέρας μου αγόρασε το σπίτι της Ρηγούς, £270, που είχε μεγάλη αυλή πίσω, μέχρι του Βρακά, και καμάρα. Η Ρηγού είχε τρεις κόρες και ήθελε να κάτσει στην Παλλουριώτισσα. Στην αυλή έκτισε σπίτι ο πατέρας μου, ενώ την καμάρα τη διαμόρφωσε σε μπακάλικο ο άντρας της αδελφής μου, ο Κυριάκος Μένοικος. Το σπίτι αυτό το νοίκιασε για 1-2 χρόνια σε κάποιο δασοφύλακα. Όταν παντρεύτηκα, το πήρα εγώ.

**–Παντρεύτηκες με προξενιό... ποια ήταν η προξενήτρα;**

–Ναι, με προξενία, προξενιτής ήταν ο Τζιάμπος, ο οποίος ήταν ξάδελφος του πατέρα μου.

**ΒΡΑΚΑΕΣ ΩΣ ΜΑΣΚΑΡΑΔΕΣ**

**–Ράβατε μαζί με τον άντρα σου;**

–Ναι, τον βοηθούσα, μετά που έκανα τα δύο παιδιά μου, αγόρασε 3-4 ραπτομηχανές και ράβαμε πουκάμισα, αλλά τελικά δεν πήγε καλά η δουλειά αυτή και σταματήσαμε. Εγώ έραβα τα σχολικά ρούχα των παιδιών μου και μάλιστα η δασκάλα του γιου μου του Κούλλη, τον έβγαζε στην έδρα για να δουν και τα άλλα παιδιά πόσο ωραία ήταν τα ρούχα του. Σιγά-σιγά άρχιζαν κι έρχονταν χωριανές μου και μου ζητούσαν να ράψω και για τα δικά τους παιδιά. Θυμούμαι η πρώτη που ήλθε ήταν η Αγγελική του Καστελλάνου, που η κόρη της Λιάνα ήταν συμμαθήτρια του γιου μου. «Θέλω να ράψεις ποδιές για την κόρη μου», μου είπε κι εγώ της έραψα. Δεν ήξεραν πολλές να ράβουν μαθητικές ποδιές. Η χρέωση ήταν 10 με 15 σελίνια, το ύφασμα όμως ήταν δικό τους.

**–Και μιας και μιλάμε για υφάσματα, οι πιο παλιοί φορούσαν βράκες;**

–Είχε μερικούς μόνο βρακάες, να πω ότι έμαθα κι έραβα και βράκες, ιδιαίτερα όταν είχε καρναβάλια είχε μωρά που ήθελαν να μασκαρευτούν βρακάες. Μου έδειξε να ράβω βράκες η μάνα της Έλλης, συζύγου του Χρ. Σκλάβου.

**–Εκτός από το ράψιμο με τι άλλο ασχολιόσουν;**

–Νοικοκυριό, δεν πήγαινα στα χωράφια, μόνο στο μάζεμα των ελιών πήγαινα με τη μάνα μου και την πεθερά μου. Εκτός από το ράψιμο έφερνα από τη Λευκωσία εσώρουκα και παιδικά ρούχα και τα πουλούσα. Το μαγαζί του άντρα μου ήταν στον κεντρικό δρόμο του χωριού και το διαμορφώσαμε το μισό ραφτάδικο, και το άλλο κατάστημα. Πολύς φορές έπαιρνα μέτρα τη μέρα και το βράδυ τα έραβα στο σπίτι, όπως ρόμπες. Ακόμη και τις Κυριακές πολλές φορές έρχονταν και μου ζητούσαν και άνοιγα το μαγαζί για να τις εξυπηρετήσω, είχαμε ένα καλό εισόδημα.

**–Πότε το κλείσατε;**

–Όταν φύγαμε στο δεύτερο γύρο της



*Είχε μερικούς μόνο βρακάες, να πω ότι έμαθα κι έραβα και βράκες, ιδιαίτερα όταν είχε καρναβάλια είχε μωρά που ήθελαν να μασκαρευτούν βρακάες.*





“

*Ενώ φεύγα-  
με ο γιος μου  
έστρεψε το  
βρόχιμα του  
προς τα πίσω  
και είδε το  
τουρκικό άρμα  
να μπαίνει της  
Άσσιας, αλλά  
δεν μας πυρο-  
βόησαν....*

εισβολής, θυμούμαι μεταξύ πρώτου και δεύτερου γύρου είχε πολλούς στρατιώτες στη Μια Μηνιά. Ήρθε η μάνα κάποιου στρατιώτη και με παρακαλούσε να τις πουλήσω νιψομαντηλιά για το γιο της. Επίσης ήλθαν οι πρώτοι πρόσφυγες από την Κερύνεια και είχαν μωρά που ήθελαν να βαφτίσουν. Τους έραβα μωρουδιακά, όσα είχα στο μαγαζί τα πούλησα.

**–Όταν ήλθαν οι πρόσφυγες εσύ το φανταζόσουν ότι σε μερικές μέρες μπορεί να έφευγες και εσύ;**

–Δεν πιστεύαμε ότι θα φεύγαμε κι εμείς, έφερνα από τη Λευκωσία εσώρουχα, παιδικά ρούχα... πού να περάσει τέτοιο πράμα από το μυαλό μας.

**–Την ημέρα του πραξικοπήματος τι θυμάσαι;**

–Θυμούμαι ότι ο γιος μου, ο Κούλης, 16 χρονών, εκείνη την μέρα πήγε με ένα συγγενή μας από την Άσσια που δούλευε σε αρχιτεκτονικό γραφείο στη

Λευκωσία, γιατί σκεφτόταν να σπουδάσει αρχιτέκτονας και αποκλείστηκε στη Λευκωσία. Δεν ήλθε το βράδυ και τον γυρεύαμε. Ήρθε Τετάρτη πρωί, με λεωφορείο της Κυθρέας, έμενε σε κάποιο σπίτι στην Παλλουριώτισσα...

**–Πότε φύγατε από το χωριό;**

–Φύγαμε στις 14 Αυγούστου 1974, είχαμε αυτοκίνητο, πήγαμε στη βαλανιά για να δει ο άντρας μου πώς θα φύγει ο πατέρας του, ο Μιχαηλίας. Αποφασίσαμε, με την αδελφή μου τη Λουλλού, που το σπίτι της ήταν κοντά στη βαλανιά, να πάμε στην Άσσια όπου είχαμε μια θεία. Ξεκινήσαμε όλοι για την Άσσια, στον δρόμο βρήκαμε ένα αδελφό του πεθερού μου τον Κυριάκο Παλαούκα που παλιά ζούσε στην Αγγλία και τον πήραμε μαζί μας. Φτάσαμε στην Άσσια, η θεία μου έσφαξε όρνιθες για να φάμε, αλλά σε μερικά λεπτά ακούσαμε πυροβολισμούς και μπήκαμε στο αυτοκίνητο για να φύγουμε, το ίδιο έκανε και ο Πά-

“

*Τότε όλοι οι χωριανοί ήθελαν σημαίες, φέραμε υφάσματα και τους ράψαμε, επειδή κάποιοι είχαν και κάποιοι δεν είχαν, εκείνοι που δεν είχαν αποφάσισαν να αποκτήσουν και αυτοί, τις έβαζαν μπροστά στην είσοδο του σπιτιού τους.*

μπης Ταλατίνης, άντρας της αδελφοτεκνης μου Αγγελικής. Ο πεθερός του ο Μένοικος τούς είπε να μη φύγουν, εμείς όμως φύγαμε. Οι άλλοι έμειναν, ο Αντωνής του Χαρή, ο Λέαντρος, ο Αντρεάκος. Ενώ φεύγαμε ο γιος μου έστρεψε το βλέμμα του προς τα πίσω και είδε το τουρκικό άρμα να μπαίνει της Άσσιας, αλλά δεν μας πυροβόλησαν...

**–Τι ώρα φύγατε από το χωριό;**

–Στις έξι το πρωί, είδαμε τα αεροπλάνα, δεν μας έδωσε κανένας οδηγίες, ο καθένας ενεργούσε από μόνος του. Στο σπίτι μας είχαμε υπόγειο, γι’ αυτό όταν άκουαν αεροπλάνα έρχονταν όλοι της γειτονιάς κι έμπαιναν στο υπόγειο. Θυμούμαι που ήλθε και ο Παπαδιομήδης από την εκκλησία και είπαμε να φύγουμε όλοι.

**–Από την Άσσια πού πήγατε;**

–Πήγαμε στην Ξυλοτύμπου που είχε μια χωριανή μας, την Κικούλα του Ζαχαρκά, της οποίας το σπίτι ήταν πάνω σε κολώνες και μέναμε από κάτω κι άλλοι χωριανοί, θυμούμαι τον Χρ. Σκλάβο που έκλαιε. Μου είπε: «Λυπούμαι σε που πήγαν οι κόποι σου χαμένοι», γιατί χάλασα το σπίτι μου κι έκανα ταρατάς για να κτίσω της κόρης μου από πάνω...

**–Όταν έφευγες από το χωριό εκείνη την ώρα σκεφτόσουν ότι δεν θα ξαναγυρίσεις;**

–Όχι, αφού πήρα και το κλειδί του σπιτιού μου πως θα γυρίζαμε πίσω.

**–Εκείνες τις στιγμές τις θυμάσαι;**

–Καλό, ξιχάνεις τες, εκείνο που διερωτούμαι είναι είνταλος τζιαι αντέξαμε τζείνον τον φόον ούλλο, να θωρείς το τουρκικό ταγκ κοντά σου...

**–Ποια είναι η πιο ωραία σου ανάμνηση από το χωριό;**

–Η παιδική μας ηλικία, που γυρίζαμε ανέμελες, πηγαίναμε στην Κυθρέα σινεμά, με συνόδευε ο αδελφός μου ο Αντρέας, μετά που αρραβωνιάστηκα πήγαίνα με τον αρραβωνιαστικό μου. Θυμούμαι μια νύχτα που πήγαμε με τον χαρτωμένο μου, τον καιρό της ΕΟΚΑ, έξω από το σινεμά ήλθαν της ΕΟΚΑ και σκότωσαν κάποιο που είπαν ότι ήταν προδότης, νομίζω ήταν συγγενής της Φακκιρούς, κατεβήκαμε βουρητοί, και απού φύγει φύγει, επιάσαμε τα χωράφια...

**–Όταν άνοιξαν τα οδοφράγματα πήγες σπίτι σου, πώς ένιωσες;**

–Πήγα δυο φορές, μου άνοιξε αυτή που έμενε, ήθελα να δω κανένα πράμα δικό μου, τίποτε ούτε φωτογραφίες...

**–Θα ξαναπήγαινες να μείνεις στο χωριό;**

–Αν πήγαιναν κι άλλοι θα πήγαίνα, αλλά τι να πω, φοούμαι, είπασιν ότι εσκοτώσαν χωριανό μας στο υπόγειο του σπιτιού μου, είπαν για τον Γιαλέλη, μας είπαν ότι τον Πύρο τον έθαψαν μέσα στην αυλή μου. Στη γειτονιά μου εσκοτώσαν πολλούς...

**ΡΑΒΑΜΕ ΣΗΜΑΙΕΣ**

**–Τι θυμάσαι από τον αγώνα της ΕΟΚΑ;**

–Εγώ δεν είχα καμιά σχέση με την ΕΟΚΑ, θυμούμαι τα κέρφου των Εγγλέζων...

**–Τον καιρό της ΕΟΚΑ αφού ήσουν ράφτενα, έραβες και ελληνικές σημαίες;**

–Ναι, τότε όλοι οι χωριανοί ήθελαν σημαίες, φέραμε υφάσματα και τους ράψαμε, επειδή κάποιοι είχαν και κάποιοι δεν είχαν, εκείνοι που δεν είχαν αποφάσισαν να αποκτήσουν και αυτοί, τις έβαζαν μπροστά στην είσοδο του σπιτιού τους. Δουλεύαμε ως αργά το βράδυ, στο φως της λάμπας πετρελαίου, ο άντρας μου είχε λουξ στο μαγαζί. Το έφερε μια νύκτα στο σπίτι για να ράψουμε σημαίες. Ακούμε τους Εγγλέζους που ήλθαν, γιατί είδαν το φως. Χτύπησαν την πόρτα, ήταν ο γιος μου μωρό, μπήκασιν δυο, με τα όπλα προτεταμένα, ήταν μεθυσμένοι, αναγύραν μας το σπίτι, εγώ κρατούσα αγκαλιά το μωρό μπας και συγκινηθούν και δεν μας πειράξουν, τελικά έφυγαν και ούτε μας ρώτησαν τίποτε για τις σημαίες.

**–Όταν έφυγαν οι Εγγλέζοι, μετά τι έγινε;**

–Ο άντρας μου φοβήθηκε μήπως του άνοιξαν το μαγαζί. «Να πάμε ως το καντούνι, στο καφενείο του Μαρωνίτη, στον κύριο δρόμο, κι εσύ να προχωρήσεις να πας μπροστά, εσύ είσαι γυναίκα δεν θα σου κάνουν τίποτε», μου είπε. Εγώ φοβόμουνα ήταν σκοτεινά, πισσούρι, τελικά πήγα στον μισό δρόμο, ως το



σπίτι της Μιλούς του δασκάλου και είδα ότι δεν είχε τίποτε και γύρισα πίσω.

**–Σου παράγγειλαν σημαίες και τα σωματεία;**

–Όχι, μόνο άτομα.

**–Στην ΟΧΕΝ πήγαινες;**

–Όχι.

**–Ήξερες ποιοι χωριανοί ήταν στην ΕΟΚΑ;**

–Τον μόνο που ήξερα ήταν τον Παναγιώτη Ζερβό που βγήκε αντάρτης στο βουνό.

**ΚΟΥΛΛΟΥΡΚΑ ΣΤΟΥΣ Τ/Κ**

**–Κάνατε παρέα με τους Τούρκους;**

–Ναι, το σπίτι μου ήταν κοντά στον τουρκομαχαλά, θυμούμαι το Πάσχα τους παίρναμε κουλλούρκα, και εκείνοι μας έφερναν...

**–Τα πράγματα πότε χάλασαν;**

–Το 1963 που έφυγαν, οι δικοί μας τους έλεγαν: «Γιατί να φύγετε;». «Θα πάμε και ύστερα από δέκα χρόνια θα έλθουμε», μας έλεγαν. Κάποιοι χωριανοί είπαν ότι

άκουσαν τη γυναίκα του Σελαχίν που το είπε αυτό. Είχε περιβόλι πίσω από του Γαλατάρη και πηγαίναμε κι αγοράζαμε μανταρίνια. Όταν έφυγαν πήγαν οι χωριανοί μας και έπαιρναν τα πράματά τους, ως και τους φούρνους εχαλούσαν τους για να πιάσουν τα τούβλα...

**–Ποιοι πήγαιναν;**

–Ούλλοι επηγαίαν και μάλιστα και γυναίκες. Στο σπίτι του δασκάλου του Κκέλη που ήταν πλούσιος, είχε πιθάρια με λάδι και πήγαν χωριανές μας και πήραν λάδι. Με τις φασαρίες τη νύκτα εφροούμουν να πάω που τον τουρκομαχαλά...

**–Εσύ είχες φιλενάδες Τουρκάλες;**

–Όχι, αλλά τις ήξερα.

**–Τις μέρες του πολέμου το 1974, εθωρούσες τον Τταχίρη και την Ναζίφη, τι ξέρεις;**

–Δεν ήταν στη γειτονιά μου, δεν ξέρω ποιος τους σκότωσε, αλλά άκουσα όταν οι Τούρκοι τους βρήκαν σκοτωμένους σκότωσαν και δικούς μας για να πάρουν εκδίκηση.



# «Εγώ θα σου φέρω τον πατέρα σου»

«Οι Τουρκοκύπριοι με βοήθησαν το 1974 για την απελευθέρωση του πατέρα μου, ο οποίος κρυβόταν σε έναν γουμά», λέει ο Κάσσανδρος Μαυράκης.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ,  
ΑΠΟΣΤΟΛΟ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

**Ο** Κάσσανδρος Μαυράκης μίλησε στη *Νιοχωρίτικη Φωνή* για την επαγγελματική του εμπειρία στο Νοσοκομείο Λευκωσίας, τα παιδικά του χρόνια στο Νέο Χωρίο και την περιπέτειά του για την απελευθέρωση του εγκλωβισμένου πατέρα του. Ο κ. Μαυράκης μάς αφηγείται επίσης και τα σχολικά του χρόνια στην Αγγλική Σχολή, λέγοντας μας χαρακτηριστικά: «Εγώ τελείωσα την Αγγλική Σχολή, δεν είχα διπλώματα, αλλά ήμουν καλός στη δουλειά μου, ήμουν καλός άνθρωπος, βοηθούσα πολύ κόσμο».

**–Πότε γεννήθηκαν και ποιοι ήταν οι γονείς σου;**

–Γεννήθηκα στο Νέο Χωρίο Κυθρέας στις 20 Ιουνίου 1936, γονείς μου ο Χρίστος Μαυράκης και η Παναγιώτα Ντορζή, έκαναν επτά παιδιά, τον Κάσσανδρο (εμένα), τη Μαρίνα, τον Βάσο, την Έλλη, τον Γιώργο, τον Θεόδωρο και τον Αντρέα.

**–Πότε παντρεύτηκες;**

–Παντρεύτηκα στις 3 Οκτωβρίου 1965 με την Αννίτσα Δημητρίου, από τη Λευκωσία, με καταγωγή από την Κυθρέα, και αποκτήσαμε δύο παιδιά, τον Χρίστο και τη Μιράντα.

**–Το πατρικό σου σπίτι πού ήταν;**

–Ήταν δίπλα από τη βαλανιά, υπήρχαν δύο βαλανιές, η μεγάλη και η μικρή, η μια, η μικρή, ήταν μέσα στο χωράφι του Κωτσιννόκωλου, το οποίο αγόρασε

ο Γαλατάρης και ήταν ακριβώς απέναντι από την εξώπορτα του σπιτιού μας. Θυμούμαι μικρός που μαζεύαμε τα βαλάνια που έπεφταν. Τελικά την έκοψε ο γιος του Γαλατάρη γύρω στο 1970.

**–Πού πήγες δημοτικό σχολείο;**

–Πήγα στο σχολείο πού ήταν απέναντι από του Πασάντα και μετά έγινε σινεμά. Δάσκαλοί μου ήταν ο Πασιαρδής, ο Γεώργιος Λέβας, και η Αθηνούλα Παπαγιάννη, σε κάποιο στάδιο έφεραν και τον Κλόκκαρη, από την Κυθρέα.

**–Θυμάσαι ποιοι ήταν οι συμμαθητές σου;**

–Ήταν ο Γιαννής του Κύπρου, ο γιος του Πάπουτσου ο Κωστής, ο Κωστής του Φώκα, ο Σάββας Χρ. Κούννος, ο Αντρέας Σαλλαγκός, ο Κωστάκης Κορέλλης, ο Σταύρος, πρόσφυγας της Μικρασιατικής Καταστροφής, ήλθε από τη Χίο, νοίκιαζε το σπίτι της Ευθυμίας, ο Αντωνάκης της Καλλιοπιάς, και η αδελφή του, η Βαθούλα Λοΐζου.

**–Πόσες τάξεις είχε;**

–Είχε τρεις αίθουσες, είχε αυλή που παίζαμε, θυμούμαι ότι στην αυλή ανόρυξαν χαρακώματα, λόγω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

**–Οι αίθουσες είχαν αφίσες ηρώων του 1821 ή άλλη διακόσμηση;**

–Όχι, δεν είχε τέτοια πράματα, ούτε εθνικές γιορτές, ούτε χρησιμοποιούσαμε την ελληνική σημαία. Στις 25 του Μάρτη θυμούμαι το σωματείο που προ-υπήρχε του «Απόλλωνα», που γιόρταζε την εθνική επέτειο. Έκανε παρέλαση με σημαιοφόρο τον Αντρέα Δεληγιάνη,

“

*Εγώ σε νηκία μόλις 5 χρόνων έγδρα ποσιάνι, στον «Αγλούτερη», ήμουν ο καλύτερος πασιανίζης, επίσης ο θεός μου ο Χρίστος Ζωρζής (Κοισινόφτιας) ήταν ένας από τους καλύτερους γεωργούς του Νιοχωρίου.*

“

*Νοίκιασα δωμάτιο, μαζί με τον Αντρέα Πισσαριδίδη, από τον Αγρό, πάνω από την Εμπορική Λέσχην, έφερα το κρεβάτι μου από το χωριό, πλήρωνα 1,5 λίρα τον μήνα.*

που ήταν ψηλός, και περνούσε από τον κεντρικό δρόμο του χωριού.

**–Τι θυμάσαι από τα παιδικά σου χρόνια...;**

–Εγώ σε ηλικία μόλις 5 χρονών έγλεπα ποστάνι, στον «Αγλούτερν», ήμουν ο καλύτερος πασταντζής, επίσης ο θείος μου ο Χρίστος Ζωρζής (Κοτσινόφτας) ήταν ένας από τους καλύτερους γεωργούς του Νιοχώρκου, όταν έβρεχε φορούσε μουσαμά που έφερε ο πατέρας μου από την Αμερική και πήγαινε στον κάμπο, στην «Παλιοκκλησιά», έκοβκε τες δισιές στις αυκολιές και πότιζε τα σπαρτά. Η παραγωγή ήταν διπλάσια από τους άλλους. Επίσης το καλοκαίρι, ήμουν στην «Αδρούππα», μόλις μπεις του χωριού από το Τραχώνι, στα αριστερά, απέναντι από τον Κατσαντώνη, ο παππούς μου είχε χωράφι και πρόσεχα τις πομυλορκές, τον άλλο χρόνο πρόσεχα μποστάνι στην «Μαυρομμάτα» ή στον «Αγλούτερν», γέμιζα την καρρέττα, που την έσερναν κατσέλλες, με ρεντικά και πουλούσε στους χωριανούς. Βοηθούσα στις αγροτικές δουλειές. Θυμούμαι που σιερομπάζαμεν, έβγαينا με την σκάλα πάνω στο δώμα, κουβαλώντας στον ώμο σακκούλα με άχυρο, και έριχνα το άχυρο από την τρύπα που είχε το δώμα.

#### ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

**–Πότε πήγες Γυμνάσιο;**

–Δεν πήγα Γυμνάσιο, πήγα στην Αγγλική Σχολή το 1948. Πηγαίναμε με λεωφορείο της Κυθρέας, του Κωστούρα, πηγαίναμε περπατητοί, εκεί που είναι το σπίτι της Φοίβης, μας έπαιρνε στο χάνι του Πιτταρίλλη. Στη συνέχεια παίρναμε άλλο λεωφορείο από τη Φανερωμένη και πηγαίναμε στην Αγγλική Σχολή. Συμμαθητής μου ήταν ο Αντρέας του Ζαχαρκά, αν και ήταν ένα χρόνο πιο μεγάλος μου, έχασε χρόνο λόγω κάποιας ασθένειας. Στην Δ΄ τάξη περάσαμε εξετάσεις για την τουρκική γλώσσα και το English Lower, στην Ε΄ τάξη περάσαμε όλα τα μαθήματα, ο Αντρέας του Ζαχαρκά ήταν ο καλύτερος μαθητής, επίσης συμμαθητής μας ήταν και ο Αντρέας του μαστρε-Κυριάκου, πολύ καλός άνθρωπος. Συνολικά ήμασταν 3 Νιοχωρίτες στην Αγγλική Σχολή. Όταν

τελειώσαμε την Ε΄ τάξη και περάσαμε τα μαθήματά μας, πήγαμε και γραφτήκαμε στο Γραφείο Εξευρέσεως Εργασίας. Μας έγραψε ο Κλεάνθης Γεωργιάδης, παρακαθήσαμε εξετάσεις στο Τουρκικό Λύκειο. Τα αποτελέσματα βγήκαν στις 31 Δεκεμβρίου 1953. Ακολούθησαν προφορικές συνεντεύξεις, με επικεφαλής ανώτατους κρατικούς αξιωματούχους, όλοι Άγγλοι. Θυμούμαι ήταν ο αρχίατρος, ονόματι Rushel, ο οποίος με ρώτησε αν θα αποδεχόμουν διορισμό στην Πάφο. Εγώ του είπα: «Βεβαίως θα πάω, εφόσον είμαι δημόσιος υπάλληλος, όπου μου πουν θα πάω», ενώ οι περισσότεροι απαντούσαν αρνητικά, μεταξύ των οποίων και ο Αντρέας του Ζαχαρκά, ο οποίος αν και ήταν καλύτερος δεν τον προσέλαβαν. Προσλήφθηκα γιατί είπα ότι πάω στην Πάφο. Μετά από λίγες μέρες πήγαμε στο Τμήμα Προσωπικού, εκεί που είναι το παλιό κτίριο του υπουργείου Εσωτερικών. Ο υπεύθυνος, κάποιος Παπαγαβριήλ, μου είπε ότι θα προσληφθώ στο στρατιωτικό γραφείο, το οποίο όμως θα διαλυόταν αφού τέλειωσε ο πόλεμος. Θυμούμαι, Παρασκευή, 26 Φεβρουαρίου 1954 είχαμε θρησκευτικά, αφού πέρασα τις εξετάσεις, εγώ έφυγα και κατέβηκα στη Λευκωσία, όπου βρήκα τον Αντρέα του Ζαχαρκά, ο οποίος μου είπε ότι με γύρευε ο Mr. Brown, ο διευθυντής για να μου πει ότι προσλήφθηκα στο Νοσοκομείο. Μου είπε να πάω στο αρχιατρείο και να ζητήσω τον κ. Θεόδωρο, γέννημα του 1902. Πήγα με το ποδήλατο του συγγενή μου του Πολυδεύκη που ήταν εγγονός του αδελφού της γιαγιάς μου της Μηνιάς, του Παύλου που έγινε ιερέας στον Αγρό. Ο κ. Θεόδωρος μου έδειξε το γραφείο μου στο νοσοκομείο. Νοίκιασα δωμάτιο, μαζί με τον Αντρέα Πισσαριδίδη, από τον Αγρό, πάνω από την Εμπορική Λέσχην, έφερα το κρεβάτι μου από το χωριό, πλήρωνα 1,5 λίρα τον μήνα. Στο χρόνο μετατέθηκα στο λογιστήριο του Αρχιατρείου, εκεί πέρασα τα καλύτερά μου χρόνια και έμαθα και δουλειά. Ήταν όλοι γέροι, κάθε χρόνο αφυπηρετούσε ένας. Ο καλύτερος ήταν ο κ. Σπύρος, ο οποίος μου είπε ότι ο καλύτερος του φίλος ήταν Νιοχωρίτης, ο Χαρής, ο οποίος δούλευε στο Δασονο-

μείο, ήταν αδελφός του Καρατσιόλη και του Φώκα, πέθανε σε νεαρή ηλικία από φυματίωση. Κρατούσαμε ένα βιβλίο στο οποίο καταχωρούσαμε όλα τα έξοδα του νοσοκομείου το οποίο έπρεπε να συμφωνήσουμε. Μετά τον διορισμό μου ανακατεύτηκα με τα συντεχνιακά και κάναμε την Κίνηση Κατωτέρων Υπαλλήλων, λόγω αυτής μου της δραστηριότητας με κατηγορήσαν ότι είμαι κομμουνιστής. Λόγω της θέσης μου, είχα φίλους από όλες τις παρατάξεις, βοηθούσα πολύ κόσμο, εκλέγηνκα μέλος του Συμβουλίου της ΠΑΣΥΔΥ. Εγώ τελείωσα την Αγγλική Σχολή, δεν είχα διπλώματα, αλλά ήμουν καλός στη δουλειά μου, ήμουν καλός άνθρωπος, βοηθούσα πολύ κόσμο. Λόγω της θέσης μου είχα πολλές εξουσίες αλλά και ευθύνες, που ούτε υπουργοί είχαν τις ευθύνες που είχα εγώ. Ξέρεις τι θα πει να διευθύνεις το νοσοκομείο, να κάνεις προϋπολογισμούς για τις προμήθειες και τις ανάγκες του νοσοκομείου, για το εργατικό δυναμικό, έξοδα συντήρησης, εξοπλισμό κλπ. και να συμφωνάς τέλος του χρόνου και να τα ισοσκελίζεις, πολύ δύσκολο πράμα...

**–Πότε έπιασες δουλειά στο νοσοκομείο της Λευκωσίας;**

–Προσλήφθηκα την 1η Μαρτίου 1954, μόλις αποφοίτησα από την Αγγλική Σχολή. Έπιανα 15 λίρες, τρία σελίνια και τρία γρόσια, μετά έγινε αναθεώρηση μισθών και έπιαρα 17 λίρες, τρία σελίνια και τρία γρόσια. Τότε για να διοριστείς, εκτός από τα προσόντα, έπρεπε να σε συστήσει και κάποιος. Όταν θα διοριζόμουν, πήγε τυχαία στην επαρχιακή διοίκηση ο κοινοτάρχης του Τραχωνιού ο Αντρέας Σαββίδης. Τον ρώτησε κάποιος ανώτερος κρατικός λειτουργός για μένα και μίλησε με τα καλύτερα λόγια για μένα και την οικογένειά μου. Ο μουxtάρης του Τραχωνιού, με νιοχωρίτικη καταγωγή, ήταν φίλος του πατέρα μου, γιατί πήγαν μαζί στην Αμερική. Όταν γύρισε στο χωριό ενημέρωσε τον πατέρα μου, ο οποίος τον ευχαρίστησε.

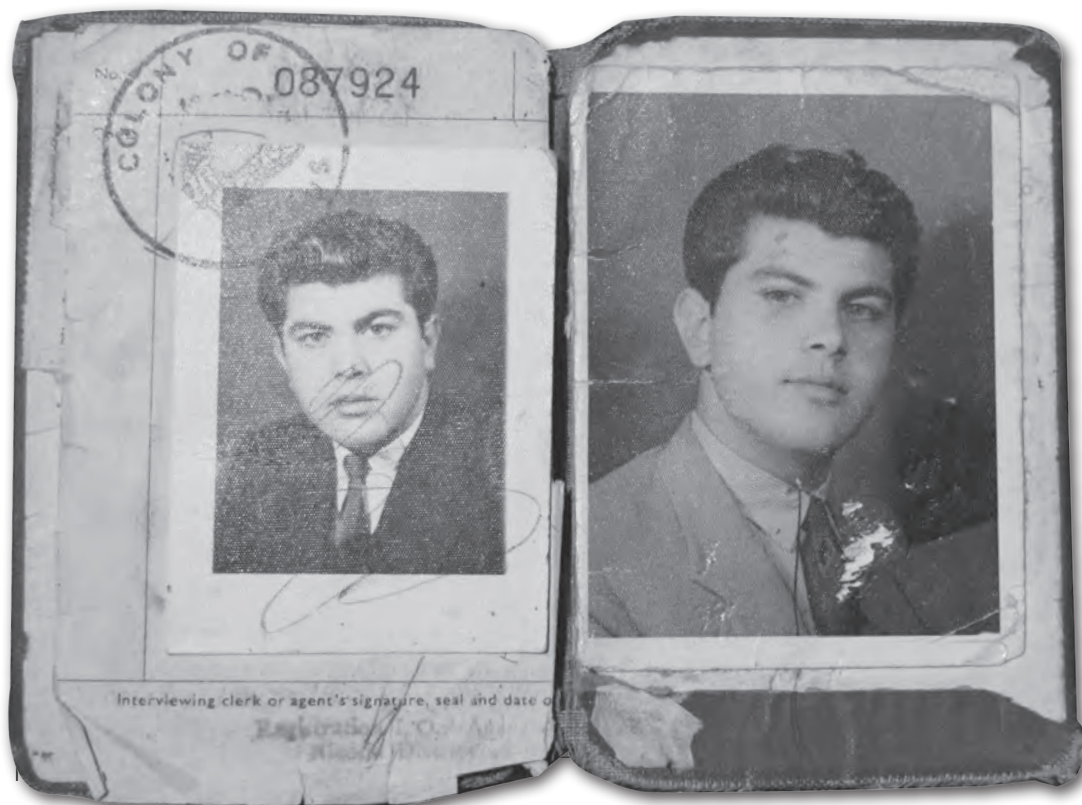
**«ΗΣΟΥΝ ΚΑΛΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ»**

**–Οι σχέσεις σου με Τουρκοκύπριους, που δούλευαν στο νοσοκομείο πώς ήταν;**

–Είχα πολύ καλές σχέσεις με Τουρκοκύπριους στο νοσοκομείο, οι οποίοι με βοήθησαν το 1974 για την απελευθέρωση του πατέρα μου, ο οποίος κρυβόταν

“

*Στον χρόνο  
μειαιέθηκα  
στο δογιστήριο  
του Αρχιαιρείου,  
εκεί πέρασα  
τα καλύτερά  
μου χρόνια  
και έμαθα  
και δουλειά.*



“

*Να πω ότι η γιαγιά μου, από την πδευρά της μάνας μου, έμεινε με τον πατέρα μου στο χωριό, είχε άνοια, εγέδασε τον πατέρα μου και έφυγε, ούτε ξέρουμε πού την έθαψαν, είναι αγνοούμενη.*

σε έναν γουμά, που ήταν στο περιβόλι μας πίσω από το σπίτι μας. Δεν έφυγε από το χωριό, γιατί είχε τραχανά πάνω στο δώμα, κι έμεινε για τον τραχανά... Στις 31 Αυγούστου 1974 οι Τούρκοι συνέλαβαν ένα άλλο γέρο χωριανό μας, ο οποίος όταν περνούσαν από το σπίτι μας είπε στους Τούρκους. «Περιμένετε να φωνάξουμε και του Μαύρου». Εφώναξε του και βγήκε από την κρυψώνα του ο πατέρας μου και τον πήραν με τους άλλους στη Βόνη. Προκειμένου να πετύχω τη σύντομη απελευθέρωση του πατέρα μου, ζήτησα από τον γιατρό Καλπιάν και μου έδωσε ακτινογραφίες ασθενών με μεγάλη καρδιά για να τις δώσω στον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό, ως ακτινογραφίες του πατέρα μου για να τον αφήσουν ελεύθερο. Μεσολάβησε ο Ντενκτάς, αλλά επειδή ο πατέρας μου, ο οποίος γνώριζε αγγλικά, γιατί έζησε στην Αμερική, έλεγε συνεχώς ότι οι Τούρκοι σκότωσαν τον Χάμπο του Λούκα, που είναι ανιψιοτεκνος του πατέρα μου, αν και ο Ντενκτάς του έκανε νόημα να σιωπήσει. Τελικά δεν τον άφησαν. Τον Οκτώβριο άρχισε η ανταλλαγή αιχμαλώτων, εγώ ήμουν υπεύθυνος στο νοσοκομείο, φόρεσα άσπρη μπλουζά του γιατρού, πήρα κι ένα στηθοσκόπιο, μπήκα σε ένα ασθενοφόρο ως γιατρός και πήγαμε για να δούμε αν μπορούσα να φέρω πίσω τον πατέρα μου. Ευτυχώς συνάντησα Τουρκοκύπριους, οι οποίοι εργάζονταν στο νοσοκομείο ως οδηγοί ασθενοφόρων κι εγώ ήμουν προϊστάμενός τους. «Μάστρε, εσύ εβοήθησες μας, ήσουν καλός άνθρωπος μαζί μας, θα σε βοηθήσουμε κι εμείς, θα προσπαθήσουμε να φέρουμε τον πατέρα σου», μου είπαν. Την επομένη πήγαμε στο σημείο συνάντησης υπό την επίβλεψη των Ηνωμένων Εθνών, ήλθε ένας νεαρός γιατρός που δεν μιλούσε ούτε ελληνικά ούτε αγγλικά. Κάποιος βοήθησε στη διερμηνεία. «Μου είπαν ότι είσαι καλός άνθρωπος, σε αγαπούν οι Τουρκοκύπριοι, εγώ θα σου φέρω τον πατέρα σου», μου είπε. Την επομένη με ειδοποίησαν ότι έφεραν τον πατέρα μου στο Τμήμα Πρώτων Βοηθειών του νοσοκομείου, και πήγα και τον παρέλαβα. Μετά που άνοιξαν τα οδοφράγματα, πήγα και συ-

νάντησα Τουρκοκύπριους πρώην συναδέλφους, με πήραν και συνάντησα και τη διευθύντρια, την κυρία Αζιζ.

**—Ο γιος του Τέβρισου μάς είπες πως ήταν γιατρός...**

—Ναι, ήταν γιατρός στο νοσοκομείο, ύστερα πήγε στη Γερμανία, όπου σπούδασε, γιατί η γυναίκα του ήταν Γερμανίδα. Περνούσαμε καλά με τους Τουρκοκύπριους, θυμούμαι επίσης τον Ταχίρη, οδηγούσε ένα ποδήλατο, και γύριζε το χωριό, όποια γυναίκα κρατούσε τσάντες με το ψούμισμα, τις έβαζε στο ποδήλατό του και τις πήγαινε στο σπίτι της. Δυστυχώς στα τραγικά γεγονότα του '74, εσκοτώσαν τον, μια άλλη τουρκάλα χωριανή μας, που ο άντρας της κλητήρας στην κυβέρνηση, τη Ναζίφη, εσκοτώσαν την, όταν μπήκε ο τουρκικός στρατός στο χωριό μας και την είδαν σκοτωμένη με τον φερετζέ, όποιον έβρισκαν τον σκότωναν. Ωστόσο, δεν ξέρω ποιοι τους σκότωσαν. Να πω ότι η γιαγιά μου, από την πλευρά της μάνας μου, έμεινε με τον πατέρα μου στο χωριό, είχε άνοια, εγέλασε του πατέρα μου και έφυγε, ούτε ξέρουμε πού την έθαψαν, είναι αγνοούμενη.

**—Εσύ πώς αισθάνεσαι με όλα αυτά;**

—Είναι απαράδεκτο, ο άλλος χωρίς να σου κάνει κάτι, να τον σκοτώσεις;

**«ΤΩΡΑ, ΡΕ, ΝΑ ΤΟ ΠΩ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΥ»**

**—Τι θυμάσαι από τον πατέρα σου, ήταν βρακάς...;**

—Όχι, φορούσε παντελόνια, καπέλο, ήρθε από την Αμερική, είχε τεράστια μνήμη, θυμόταν τη γραμματική που έμαθε στο δημοτικό. Δεν ήπια φάρμακο ποτέ του, θυμούμαι πήγε μια φορά στο νοσοκομείο, τον εξέτασε ο γιος του συγχωριανού μας Τουρκοκύπριου, του Τέβρισου του καφετζή, που ήταν γιατρός. «Ρε, Κάσσανδρος, μπχάνημα πίεσης χαλασμένο, η πίεση του τζυρού σου ούτε νέος να ήταν, πολλά καλή».

**—Από τον παππού σου;**

—Ο παππούς μου ήταν μουχτάρης για πολλά χρόνια, ήταν σοφός της εποχής εκείνης, πολύ αγαπητός, πέθανε το 1966, ο αδελφός του ο Παπαγιάννης, ήταν παπάς, ο άλλος του αδελφός, ο Σιαμπουρής, ήταν γραμματέας της Συνερ-





γατικής. Ο παππούς μου μας παράτζει-ελλε, τη μάνα μου την πάντρεψε μικρή, η μάνα μου ήταν γέννημα του 1920, σε ηλικία 16 χρονών με γέννησε, μέχρι το 1948 έκανε εφτά παιδιά, εξιπαιδκίωσε. Η οικογένεια του πατέρα μου ήταν φτωχή, γι' αυτό πήγε μετανάστης στην Αμερική. Η οικογένεια της μητέρας μου ήταν εύπορη. Ο παππούς μου παρήγαγε τα πάντα, κυρίως το καλοκαίρι, καλλιεργούσε ντομάτες, λουβί, κολοκύθια, βαζάνια, πιπέρια, μπιστόνια.

**–Θυμάσαι την εκκλησία του Αγ. Χαράλαμπου;**

–Βέβαια, θυμούμαι το Πάσχα, μια χρονιά, ήμουν με τον Γιαννή του Τράντα, τον Αντρέα του Ζαχαρκά, τον Σάββα Τρίχα, πήγαμε στο σπίτι του Σάββα Τρίχα, πήραμε σφαίρες που έμειναν σε κάποια στρατιωτικά γραφεία και βγάλαμε το μπαρούτι, στοτσιάσαμε την πιστόλα, την κρατούσε ο Σάββας, και ο Γιαννής του Τράντα άναψε το σπίρτο, και έπαιξε την πιστόλα που τον τραυμάτισε. Εγώ από τον φόβο μου κρύφτηκα κάτω από το ξυλοκρέβατο, που ήταν στην αυλή της εκκλησίας. Περνούσε κάποιος χωρια-

νός και μου έβαλε τις φωνές. «Τώρα, ρε, να το πω του Μαύρου». Ήταν αυστηρός ο πατέρας μου. Να πω ότι στις γιορτές μαζευόμασταν είτε στην αυλή του σχολείου, είτε στην αυλή της εκκλησίας.

**–Πίσω από την εκκλησία είχε νεκροταφείο;**

–Ναι υπήρχε νεκροταφείο, θυμάμαι τον τάφο του Κωστή του Χατζηζαβρού που ήταν κτιστός με μάρμαρο και γύρω-γύρω κάγκελο. Επίσης θυμούμαι τον τάφο του παπού μου του Βασίλη, από την πλευρά του πατέρα μου.

**–Θυμάσαι τα μπακάλικα;**

–Ναι, ο πατέρας μου συνήθιζε να πηγαίνει στον καφενέ του Μαρωνίτη και εκεί ήταν το μπακάλικο του Ακκιλλή, αδελφού της γιαγιάς μου. Θυμούμαι ακόμη το μπακάλικο του Τρίγγου, μετά έγιναν τα συνεργατικά.

**–Ποια ήταν τα καφενεία του χωριού;**

–Στη γειτονιά μας ήταν ο καφενές του Μιχαηλιά, στον οποίο όμως λίγοι πήγαιναν, κάτω ήταν του Γιώρκου του Κτωρή, που λειτουργούσε ο Τσιπούτης, ο σύλλογος της Αριστεράς, ο σύλ-

λογος της Δεξιάς, ο Γεώργιος Στέκας στο κέντρο του χωριού, ο Σιεπτάνης, μετά τον έπιασε ο Ππαφουρής και αργότερα ο Γιαννής του Πετρούτσιου. Στον τουρκομαχαλά ήταν ο καφενές του Ντεβρίση, στον οποίο πήγαιναν και Έλληνες, κυρίως οι ηλικιωμένοι, όχι η νεολαία.

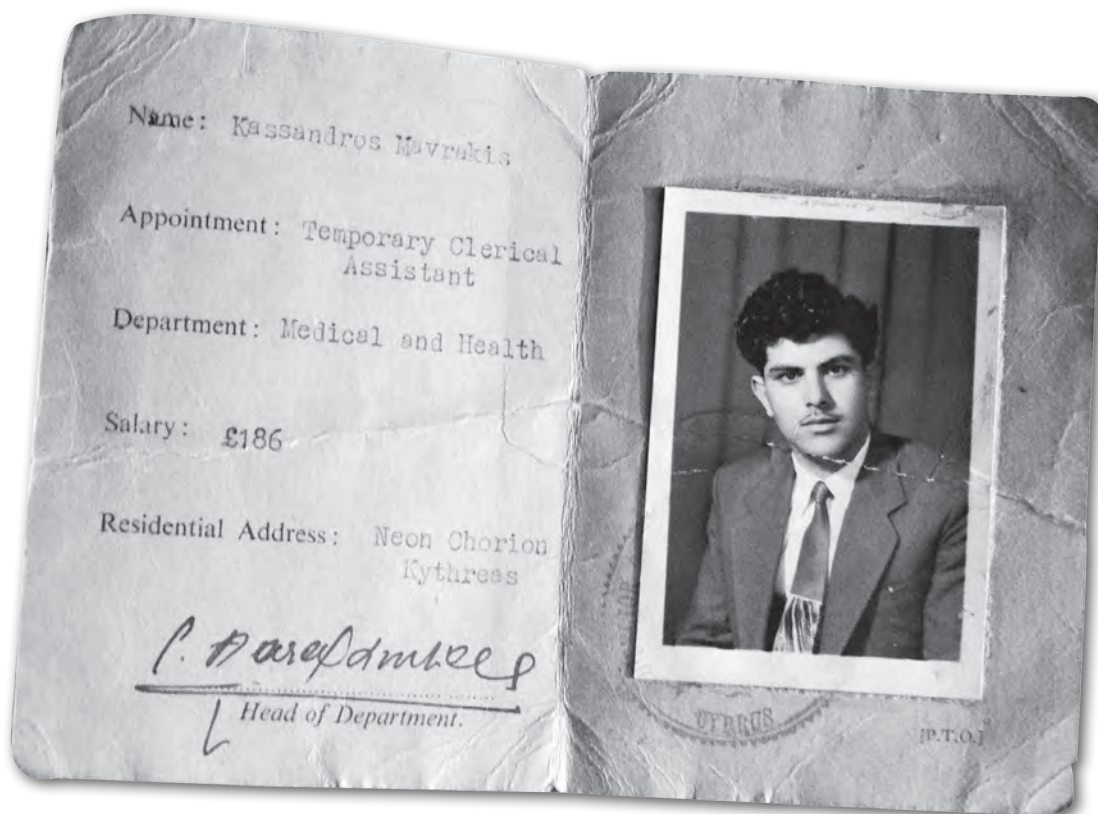
**ΝΑ ΜΕΝΩ ΚΛΕΙΣΤΟΣ...**

**–Θυμάσαι με τις δικαιοδικές συγκρούσεις το 63-64 αν έφεραν τουρκοκύπριους σκοτωμένους στο νοσοκομείο;**

–Ύστερα από συμφωνία των δυο πλευρών στάλθηκε αυτοκίνητο και μάζευε τους νεκρούς. Σ’ ένα φούρνο κοντά στο Ledra Palace υπήρχαν οκτώ νεκροί. Τους έφεραν στο νοσοκομείο, νεκροτόμος ήταν ο κουμπάρος μου ο Θεοδόσης. Όσοι δεν είχαν ταυτότητες, ξεχώριζαν τους Τουρκοκύπριους από τους Ελληνοκύπριους κοιτάζοντας ποιοι είχαν σουβενέτι, περιτομή. Αν είχε σουβενέτι, οι Ελληνοκύπριοι πανηγύριζαν. Είσιε φονιάες, τζιαι δικούς μας τζιαι δικούς τους.

**–Το 1974, στον πόλεμο εσύ ήσουν στη Λευκωσία...**

–Ναι, οι γονείς μου ήταν στο χωριό, εμένα όμως μαζί με τον αδελφό μου τον Θεόδωρο, με συνέλαβαν οι πραξικοπηματίες, και με έβαλαν φυλακή, γιατί ήμουν κομμουνιστής. Ήμασταν στο ίδιο κελί, μέχρι την Παρασκευή, την προηγούμενη της εισβολής. Όταν έγινε το πραξικόπημα, κάποιοι έλεγαν ότι εγώ είμαι αριστερός, και κυκλοφορούσαν μέσα στο νοσοκομείο, ο γιατρός ο Χατζηνικολής τους είπε: «Έτσι και πειράξετε τον Κάσσανδρο, έχετε να κάμετε μαζί μου», τους είπε και με συμβούλευσε να μην κυκλοφορώ και να μένω κλειστός στο γραφείο μου. Επειδή ήθελα να πάω σπίτι μου να δω την οικογένειά μου, μπήκα σε ένα υπηρεσιακό όχημα που θα μετέφερε οξυγόνα στη Λάρνακα για να με πάει στο σπίτι μου. Εκείνη την ώρα ήλθε ο Ντάνος, οπλισμένος, και με κατέβασε από το όχημα. Μετά ήλθε ένας συνταγματάρχης Κρητικός, ο Δημητρόπουλος, μόλις τον είδα έτρεξα κοντά του. Όποτε



είχε ιατροσυμβούλιο έφερνε τα χαρτιά και μέχρι να αρχίσει η συνεδρία του συμβουλίου με κερνούσε καφέ και ένα πακέτο τσιγάρα Rothmans. Τον παρακάλεσα να με βοηθήσει να πάω σπίτι μου να δω τα μωρά μου, και η απάντησή του. «Όσες μέρες θα είμαι εδώ στο νοσοκομείο, θα μείνεις κι εσύ». Τελικά επάν μας και μας πήραν φυλακή, όπου βρήκα κάποιο συνάδελφό μου στο υπουργείο Εργασίας, πήγα και στον γάμο του, του ζήτησα να με βοηθήσει, αυτός ούτε πως μας ήξερε. Η γυναίκα μου πήγε στον γιατρό τον Φεσά, ο οποίος αφυπηρέτησε αλλά διετέλεσε διευθυντής στο νοσοκομείο και τον παρακάλεσε να βοηθήσει. Ο Φεσάς ήταν πεθερός του Σαμψών και του τηλεφώνησε να βοηθήσει. Άκουσα από το μεγαλύτερο των φυλακών να φωνάζουν το όνομά μου, πήγα στον διευθυντή, κάποιο Κροίσο Χριστοδουλίδη. Του λέω: «Εμένα γιατί με συλλάβατε». «Εσύ δεν είσαι που αποκαλούσες την Ελλάδα Ψωροκώστανα», μου είπε, εγώ αρνήθηκα. Τελικά με απέλευσαν. Βρήκα τυχαία κάποιο φίλο μου και πήραμε ταξί για να πάμε στα σπίτια μας. Ο ταξιτζής μας λέει: «Πού να πάτε από δω, έκαναν εισβολή οι Τούρκοι». Τελικά του ζητήσαμε να μας πάρει στη λεωφόρο Αθαλάσσης, εκεί που είναι το Συμβούλιο Υδατοπρομήθειας και μας χρέωσε ένα πεντόλιρο. Πήγα σπίτι μου.

Ο πατέρας μου το 1974 ήταν 74 χρονών, τον έπιασαν από το σπίτι με μια σωβράκα ως τα γόνατα, ξυπόλυτο, τι να συλλάβεις έναν άνθρωπο 74 χρονών, δεν είχε άνθρωπο που να μην αγαπούσε τον πατέρα μου, τόσο καλός ήταν. Τον συνέλαβαν γιατί ο γιος του ο μικρός ήταν ανακατωμένος στην αντίσταση, ήταν στην Αρχιεπισκοπή. Όταν τον συνέλαβαν έκατσε στη μέση του δρόμου και τους είπε «Σκοτώστε με, τι σας έκαμα 74 χρονών άνθρωπος». Δεν τον συνέλαβαν Νιοχωρίτες, ήταν ο γιος του τσαούση από την Κυθρέα.

Πριν να γίνει το πραξικόπημα είχε ένα Τουρκοκύπριο γιατρό, χειρουργό, από την Λακατάμια, ο Κκεούζ, απόφοιτος της Αγγλικής Σχολής, πιο μικρός από εμένα, ερχόταν κάθε πρωί στο γραφείο μου και πίναμε τον καφέ μας. Την Παρασκευή, 13 Ιουλίου 1974, μου είπε:

«Κάσσαντρος, εν να γίνει πραξικόπημα την Δευτέρα». Εγώ τι να του πω. Μετά την εισβολή, ήλθα σε επαφή μέσω του Ερυθρού Σταυρού, με τον χωρκανό μας τον αστυνομικό, τον Τζιφτέτη, και τον παρακάλεσα να βοηθήσει για να αφήσουν τον πατέρα μου και τον θείο μου Χρίστο Ζωρζή. Μου υποσχέθηκε ότι θα βοηθήσει. Απελευθέρωναν από τη Βώνη εγκλωβισμένους με βάση κάποιες λίστες, τελικά εμάς δεν μας βοήθησε κανένας. Τελικά μίλησα στο τηλέφωνο με τον γιατρό τον Κκεούζ, ο οποίος μου είπε: «Με διόρισαν χειρουργό στο νοσοκομείο της Αμμοχώστου και κάθε πρωί πάω στην Αμμόχωστο». Καθ' οδόν προς την Αμμόχωστο, στάθμευσε στη Βώνη, η οποία ήταν στρατιωτική περιοχή και τον συνέλαβαν.

**–Τι θυμάσαι αξέχαστα από το χωριό;**

–Θυμάμαι τα μποστάνια με τα πεπόνια, τις πομυλωρκές, στο χωράφι εκεί στου Κασαντώνη, όταν ερχόταν το νερό στο αυλάκι φώναζα του παππού μου να κόψει την δισιά, αξέχαστα χρόνια. Ένα χρόνο έπιασε 110 λίρες, μεγάλο ποσό την εποχή εκείνη και αγόρασε χωράφι 11 σκάλες, στον «Ασσο», εγώ τότε ήμουν 10-11 χρονών. Επίσης θυμάμαι που πηγαίναμε από το χωριό με το ποδήλατο δυο πάνω στο ποδήλατο, για να δούμε την «Ομόνοια», εγώ με τον Κωστή του Κόνιου, επίσης πηγαίναμε στο σινεμά της Κυθρέας, μετά άνοιξαν δυο σινεμά στο χωριό. Θυμάμαι επίσης αυτούς που δούλευαν στο τραίνο, συγκεκριμένα τον Μαγιά, ήταν το καρτσάκι των πέντε, ξεκινούσαν η ώρα 5 το πρωί με το καρτσάκι από το σταθμό του τρένου στο Τραχώνι, να ελέγξουν τις γραμμές μήπως υπήρχε κάποια βλάβη. Ο Μαγιάς κατέβαινε από το καρτσάκι και έμπαινε μέσα στο μποστάνι και έκοβε διάφορα ζαρζαβατικά. Ένα πρωί έβαλα πέτρες στη γραμμή του τρένου, με αποτέλεσμα να ανατραπεί το καρτσάκι και να σπάσουν οι κουζες με το νερό. Εβαλεν με του βούρου, πού να με φτάσει...

**–Τώρα θα πήγαινες να μείνεις στο χωριό;**

–Μα πού να πάω, πέθανε η γυναίκα μου.

“

*Τον Οκτώβριο άρχισε η ανταδολαγή αιχμαχών, εγώ ήμουν υπεύθυνος στο νοσοκομείο, φόρεσα άσπρη μπλούζα του γιαιρού, πήρα κι ένα σιθροσκοπιο, μπήκα σε ένα ασθενοφόρο ως γιαιρός και πήγαμε για να δούμε αν μπορούσα να φέρω πίσω τον πατέρα μου.*

# Η τραγωδία του 1974 μέσα από τα μάτια των εφήβων της εποχής

*Ο Σοφοκλής Χατζηανδρέου, ο Γιώργος Αθ. Χατζηαντωνής, η Χρυσιάδα Χατζηανδρέου Μιχαήλ και η Ρένα Μιχαηλίδου Λαμπρία θυμούνται...*

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ,  
ΑΠΟΣΤΟΛΟ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

**Φ**έτος, πενήντα χρόνια μετά από το Πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή που ακολούθησε οι τότε έφηβοι σήμερα είναι μεσήλικες. Γεννήθηκαν σε ένα περιβάλλον πολύ διαφορετικό από αυτό που μεγάλωσαν. Τα αμούστακα αγόρια αίφνης έγιναν άντρες και τα κορίτσια ξαφνικά γυναίκες. Γι' αυτές τις δομικές αλλαγές στη ζωή των εφήβων στη Νιοχωρίτικη Φωνή μίλησαν ο Σοφοκλής Χατζηανδρέου, ο Γιώργος Αθ. Χατζηαντωνής, η Χρυσιάδα Χατζηανδρέου Μιχαήλ και η Ρένα Μιχαηλίδου Λαμπρία. Οι εικόνες του πολέμου ανεξίτηλες στις μνήμες τους, αλλά και τα επόμενα χρόνια... χρόνια που καθόρισαν την εξέλιξή τους, αλλά και το μέλλον τους.

## Σοφοκλής Χατζηανδρέου, Γιώργος Αθ. Χατζηαντωνής

**Σοφοκλής Χατζηανδρέου:** Γεννήθηκα στις 30/1/1960, γονείς μου ο Αντρέας Σοφοκλέους (Χατζής) και η Ευανθία Λαμπρία (Κουκλού). Είμαι ο μικρότερος

της οικογένειας, ο τέταρτος στη σειρά, αδέρφια μου η Κατινούλα, η Έλλη και ο Σωτήρης.

**Γιώργος Αθ. Χατζηαντωνής:** Γεννήθηκα στις 23/3/1959, γονείς μου ο Αθανάσιος Χατζηαντωνής, από το Τραχώνι, και η Σοφία Πετρή (Χατζινού), είμαστε οκτώ αδέρφια, η Αντρούλλα, η Φρόσα, ο Σοφοκλής, ο Αντώνης, ο Σωτήρης, η Παναγιώτα, ο Γιώργος και ο Πέτρος.

**–Τότε, το 1974, ήσασταν πολιτικοποιημένοι, κομματικοποιημένοι;**

**Σ.Χ.:** Όχι, υπό την έννοια να είμαστε αναμειγμένοι σε πολιτικές καταστάσεις, ωστόσο η οικογένεια εθεωρείτο της Δεξιάς, δεν είχαμε αναμειχθεί σε παράνομες καταστάσεις, και οι σχέσεις μου με τους συνομήλικούς μου ήταν πολύ καλές και δεν επηρεάστηκαν από πολιτικά, ζούσαμε την καθημερινότητα της τότε εποχής, παιχνίδια στη γειτονιά του μύλου, βόλτες και ασχολίες στα χωράφια.

**–Το πραξικόπημα πώς το βιώσατε;**

**Σ.Χ.** Εγώ για να είμαι ειλικρινής, στην ηλικία των 14,5 χρονών, ουσιαστικά δεν κατάλαβα τίποτε, πρέπει να σχηματίσετε εικόνα πώς ζούσε τότε ένας έφηβος, οι γονείς μας ασχολούνταν συνέχεια με τα χωράφια, δεν μας μιλούσαν για πολιτικά, είδα κάποιους στρατιώτες να κυκλοφορούν στο χωριό, άλλωστε το σπίτι

Από αριστερά, Λένια Ζερβού κρατεί τον γιο της Σοφοκλή, Ρένα Α. Λαμπρία, Ρένα Κ. Λαμπρία, μπροστά της ο Μάριος Ζερβός, δίπλα της ο Σοφοκλής Χατζηανδρέου, μπροστά του ο Κούλλης Ταλατίνης, πίσω αριστερά, οι Χρίστος Λαμπρίας και Σώτος Χατζηανδρέου, έξω από την εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους, έτος 1973.



“

*Γιούργος Αθ.  
Χαιήναντιώνης:  
Περάσαμε  
από τη Βύνη,  
τα χυράφια  
γεμάτα σιρα-  
πιώτες, άδδοι  
έβγαϊναν στο  
φορηγό,  
άδδοι έβγαϊαν  
τα πουκάμισα  
για να μη φαί-  
νονται ότι είναι  
σιραπιώτες,  
χαμός.*

είναι στην ανατολική άκρη του χωριού, δεν συνειδητοποιήσα καλά-καλά τι έγινε, τι σήμαινε η λέξη πραξικόπημα, ακούγαμε από τις ειδήσεις ότι ο Μακάριος είναι νεκρός, αλλά δεν μπορούσαμε να συνειδητοποιήσουμε τον κίνδυνο.

**Γ.Χ.** Εγώ το έζησα από κοντά το πραξικόπημα, εκείνη την ημέρα ήμουν δουλειά στη Μακεδονίτισσα, είμαι υδραυλικός/αλουμινατζής, γύρω στις 8:00 π.μ. ακούσαμε πυροβολισμούς, ο συνάδελφός μου ήταν μεγαλύτερος, 24 ετών, μόλις άκουσε τους πυροβολισμούς, είπε: «Έγινε πραξικόπημα». Εγώ δεν ήξερα τι είναι το πραξικόπημα και τον ρώτησα. Μου είπε ότι πραξικόπημα είναι όταν κάποιοι ρίχνει την κυβέρνηση με τη βία και αναλαμβάνει αυτός την εξουσία. Μαζί μας εργαζόταν και κάποιοι Τούρκος οικοδόμος, ο οποίος μόλις άκουσε τους πυροβολισμούς ήθελε να πιάσει το ποδήλατο και να φύγει. Ο συνάδελφός μου τον απέτρεψε και του είπε ότι είναι επικίνδυνο, μπορούσε να σκοτωθεί, «μείνε να ψυχάσουν κάπως τα πράματα και μετά φεύγεις», του είπε. Όντως μετά από κάποια ώρα πήρε το ποδήλατό του και κατευθύνθηκε προς το Κιόνελι. Προτού φύγει, ο συνάδελφός μου τον ρώτησε μεταξύ σοβαρού και αστείου. «Αν γίνει πόλεμος, θα με σκοτώσεις;» «Όχι, γιατί να σε σκοτώσω, είμαστε φίλοι, του είπε. Όταν πρέμψαν τα πράματα ξεκινήσαμε κι εμείς με το ποδήλατο, διπλοκαβάλα, να πάμε στο μαγαζί που ήταν πίσω από την Αρχιεπισκοπή. Στην πλατεία Ελευθερίας είχε ένα άρμα και κατεβήκαμε από το ποδήλατο και προχωρήσαμε πεζοί. Ένας Έλληνας αξιωματικός μας ρώτησε πού πάμε. Του είπαμε ότι πάμε στο μαγαζί μας, εμένα με ρώτησε τι έχει η τσάντα μου. Του είπα ότι είναι το φαγητό μου, την άνοιξε και είδε ότι πράγματι ήταν το φαγητό μου και μας είπε έντονα και νευρικά: «Γρήγορα, γρήγορα, φύγετε, φύγετε». Κατευθυνθήκαμε προς το μαγαζί και είδαμε 5-6 ανθρώπους με γένια και κρατούσαν όπλα, καλάσνικοφ. Ένας απ' αυτούς ρώτησε τον συνάδελφό μου, που ήταν μεγαλύτερος. «Πού πάτε, πάτε να πιάσετε τα όπλα», τον ρώτησε. «Όχι, είναι πιο κάτω, 50 μέτρα το μαγαζί μας, θα πάμε να αλλά-

ξουμε ρούχα και θα φύγουμε», του είπε. Πράγματι πήγαμε στο μαγαζί, αλλάξαμε ρούχα και πήγα στο «ΟΧΙ» για να πάρω το λεωφορείο να πάω στο χωριό μου. Ήταν γύρω στις 11-11:30 π.μ. Ο συνάδελφός μου πήγε προς το νοσοκομείο γιατί γέννησε η γυναίκα του. Στο «ΟΧΙ», δεν είχε λεωφορείο, είχε μόνο ένα τζυρκώτικο. Υπήρχαν ακόμη καμιά δεκαριά άτομα, σε λίγο ήρθε και ο συγχωριανός μας Αντρέας Βωνιάτης, γαμπρός του Ιωνά Ρωτού, ο οποίος ζήτησε από τον οδηγό του λεωφορείου να μας πάρει στο χωριό. Ο οδηγός του είπε να περιμένει ακόμη λίγο να έλθουν κι άλλοι επιβάτες. Μετά από 30-40 λεπτά είδαμε ένα τεθωρακισμένο να έρχεται από την πλατεία Ελευθερίας και στις δυο πλευρές του να προχωρούν πεζοί δυο ομάδες καταδρομέων. Απέναντι από το «ΟΧΙ» έχει ένα στενό με σκαλιά, μόλις πέρασε το άρμα, άρχισαν να πυροβολούν από το στενό. Είδα ένα καταδρομέα να πέφτει χαμαί, δεν ξέρω αν ήταν τραυματίας ή νεκρός, προσέτρεξε κάποιος να τον βοηθήσει και χτυπήθηκε κι αυτός στο πόδι. Γενικήθηκε η ανταλλαγή πυροβολισμών, εγώ ο πιο μικρός απ' όλους δεν ήξερα τι να κάνω, αλλά και κανένας ποιος μεγάλος να μας συμβουλευθεί τι να κάνουμε. Κάποιος φώναξε να φύγουμε και πήγαμε στην τζαμούα, στο Μπαϊραχτάρη.

**—Εσύ στα 15 σου πώς ένιωθες;**

**Γ.Χ.** Τι να πω σίγουρα φοβήθηκα, αλλά δεν ήξερα από όπλα, εν οι μεγάλοι που έκαναν τον φόβον στους μικρούς. Στράφηκε το άρμα πίσω, έριξε μια κανονιά και διέλυσε το σπίτι, τωρά είχε μέσα κόσμο, σκοτώθηκαν κάποιοι, δεν ξέρω, τι να πω. Ο οδηγός του λεωφορείου φοβήθηκε και δεν έφευγε, οπότε αποφασίσαμε με τον συγχωριανό μου Αντρέα να φύγουμε με τα πόδια. Φτάσαμε με τα πόδια στον κυκλικό κόμβο του «ΜΠΑΤΑ», εκεί είχε πολύ κόσμο, γιατί οι πραξικοπηματίες έκλεισαν τον δρόμο προς την Αμμόκωστο. Μόλις βράδιασε ακούονταν πυροβολισμοί από το Καϊμακλί. Επικράτησε ένας πανζουρλισμός, φωνές, κλάματα, ππέστετε χαμαί, φώναζαν πολλοί. Οι πυροβολισμοί κράτησαν για 15 λεπτά περίπου. Την επομένη το πρωί πήγα στο χωριό με λεωφορείο του χωριού.



**–Αυτή η εμπειρία πως σε επηρέασε, τι γνώριζες...**

**Γ.Χ.** Τι να πω, πρώτα-πρώτα δεν ήξερα τι είναι το πραξικόπημα, ο συνάδελφος μου, μού είπε ότι σκοτώνουν τον πρόεδρο, ρίχνουν την κυβέρνηση και μπαίνει άλλος πρόεδρος. Η έγνοια μου ήταν να πάω σπίτι μου, όταν έφτασα στο σπίτι μου, οι γονείς μου πολύ ανήσυχτοι μας έψαχναν, τηλεφώνα δεν υπήρχαν, φτάσαμε στο χωριό γύρω στο μεσημέρι, κατέβηκα εκεί στο σωματείο του «Αυγερινού», εκεί ήταν ο πατέρας μου, με περίμενε, αλλά ούτε κι αυτός ήξερε ότι έκλεισε ο δρόμος στο Μπάτα, κανένας δεν γνώριζε.

**–Σοφοκλή, την ημέρα του πραξικοπήματος ήσουν στο χωριό, θυμάσαι την περιρρέουσα ατμόσφαιρα;**

**Σ.Χ.** Δεν μπορώ να πω ότι έγινε κάτι για να χαραχθεί μόνιμα στη μνήμη μου, έβλεπα μερικούς με όπλα, πέραν τούτου τίποτε, τι να πω, σχεδόν δεν κατάλαβα τίποτε, να σημειώσω ότι το σπίτι μου

ήταν στην άκρη του χωριού, δεν ήταν στο κέντρο, δεν θυμάμαι να απομακρύνθηκα από το σπίτι μου, μάλλον δεν με άφησαν οι γονείς μου, με την πάροδο του χρόνου έρχονταν πληροφορίες ακούσαμε το ραδιόφωνο, τη μόνη πηγή πληροφόρησης, κι αυτό ελεγχόμενο, αντιλήφθηκα ότι κάτι κακό συμβαίνει, αλλά δεν συνειδητοποίησα το μέγεθος του κινδύνου, δεν ήμασταν πολιτικοποιημένοι, η έγνοια μας ήταν τα χωράφια μας, τα περβόλια μας, το ποδόσφαιρο, το παιχνίδι, πρέπει να μπει στο πετσί του έφηβου της τότε εποχής για να καταλάβεις τι σου λέω... υπήρχε μια ανήσυχη ηρεμία μέχρι τις 20 του Ιουλίου, την εισβολή... Καμιά σχέση με τους σημερινούς 14χρονους με το ίντερνετ, το facebook, τα κινητά.

**–Από την ημέρα της εισβολής τι θυμάστε;**

**Σ.Χ.** Θυμούμαι τα αεροπλάνα, η εικόνα που έχω στο μυαλό μου είναι αεροπλάνα να πετούν σε χαμηλό ύψος πάνω

Ο Σοφοκλής Χατζηπανδρέου και ο Γιώργος Αθ. Χατζηπαντώνης θυμούνται στιγμές που άφησαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο βαθύ αποτύπωμα στη ζωή τους.

“

*Σοφοκλής  
Χαιῖνανδρέου:  
Ὅχι, δεν μας  
κατέλαβε φό-  
βος, να μη σου  
πω ότι νιώθα-  
με και κάποια  
έξαρση γιατί  
μεγαλώσαμε  
με ιδέες για  
την Ελλάδα, να  
τους Έλληνες  
ποδαιμοιές,  
κ.λπ., πεδλά-  
ρες... η  
να πω;».*

από το σπίτι, πάνω από τα κυπαρίσσια μας, ήταν τόσο χαμηλά, δεν ξέρω αν ήταν μεταγωγικά, που σχεδόν έβλεπες τον πιλότο. Αυτά την πρώτη ημέρα, τότε συνειδητοποιήσαμε ότι ήταν πόλεμος και τις επόμενες μέρες περνούσαν αεροπλάνα. Ακούονταν φήμες ότι θα μπει η Ελλάδα στον πόλεμο και όταν περνούσαν αεροπλάνα κοιτάζαμε μήπως δούμε διακριτικά της ελληνικής αεροπορίας. Θυμούμαι επίσης να περνούν μπροστά από το σπίτι μου, που βρίσκεται στο δρόμο που ένωνε το Τραχώνι με την Κυθρέα, φορτηγά αυτοκίνητα με στρατιώτες και η μάνα μου να τους ρίχνει χαλούμια και ψωμιά. Τότε είδαμε και τους πρώτους πρόσφυγες να έρχονται με φορτηγά από την Κερύνεια, κυριολεκτικά κρέμονταν από τα φορτηγά.

**–Καταλάβετε ότι άρχισε ο πόλεμος, ανησυχούσατε, είχατε φόβο;**

**Σ.Χ.** Ὅχι, δεν μας κατέλαβε φόβος, δεν αντιληφθήκαμε το μέγεθος του κινδύνου, να μη σου πω ότι νιώθαμε και κάποια έξαρση γιατί μεγαλώσαμε με ιδέες για την Ελλάδα, τους Έλληνες πολεμι-

στές, κ.λπ., πελλάρες... τι να πω; Το άλλο που θυμούμαι χαρακτηριστικά είναι όταν καταλήφθηκαν τα πρώτα τουρκικά χωριά της περιοχής, Μπέι Κιογιού, Επνχώ, κάποιοι χωριανοί πήγαν είτε για να κλέψουν είτε από περιέργεια, με πήρε και μένα κάποιος δεν θυμούμαι ποιος με το αυτοκίνητο, πρώτη φορά έμπαινα σε τουρκικό χωριό, άδειοι δρόμοι που και που έβλεπες μερικούς ηλικιωμένους να κυκλοφορούν.

Η άλλη εμπειρία που είχαμε ήταν όταν πήγαμε να σβήσουμε τις φωτιές στον Πενταδάκτυλο. Την τρίτη μέρα, που υποτίθεται έγινε εκκευρία την οποία ουσιαστικά οι Τούρκοι δεν τήρησαν, ήλθε ο οδηγός του λεωφορείου Σάββας Τρίκας και μας είπε να μπορούμε στο λεωφορείο να πάμε να σβήσουμε τις πυρκαγιές. Εμείς 14-15 χρονών δεν συνειδητοποιήσαμε τον κίνδυνο, μπήκαμε στο λεωφορείο, ούτε ειδοποιήσαμε τους γονείς μας πού πάμε, εγώ, ο αδελφός μου Σωτήρης, ο Κωστής Αντωνιάδης, ο Αντρέας Χαϊρεπέτης, ο Κούλλης Κοκονής, δεν θυμούμαι άλλους. Ξεκινήσαμε να πάμε στη Χαλεύκα. Ο οδηγός είπε στον αδελφό μου που ήταν ο μεγαλύτερος να βγει στην καμπίνα του λεωφορείου κι αν δει αεροπλάνο, να φωνάξει για να κατεβούμε. Τότε άρχισα να καταλαβαίνω το μέγεθος του κινδύνου. Φτάσαμε στον δασικό σταθμό της Χαλεύκας, κατεβήκαμε κάποιος δασονόμος μας έδωσε φυτάρια, κασμάδες και κατευθυνθήκαμε προς τις εστίες των φωτιών. Τότε καταλάβαμε τι είναι πόλεμος, φωτιές, καπνοί, πυροβολισμοί, κανονιές, αεροπλάνα, εκρήξεις. Όπως προχωρούσαμε είδαμε 2-3 στρατιώτες να κατεβαίνουν από το βουνό και μας ρώτησαν πού πάμε. Εμείς με μια αφέλεια τους είπαμε ότι πάμε να σβήσουμε τις φωτιές. «Μα είσατε πολλοί, έσσει που το πρωί που βομβαρδίζουν το ραντάρ στον Γιαϊλά, στην Καντάρ, και ούτε ένα αντιαεροπορικό δεν μας έφεραν, δεν μπορούμε να προβάλουμε αντίσταση, και εσείς θα πάτε κάτω από το ραντάρ να σβήσετε τις φωτιές, δεν θα στραφείτε. Τότε καταλάβαμε τον κίνδυνο που μπορούσε να καταλήξει σε θάνατο. Τότε αποφασίσαμε να γυρίσουμε πίσω, δεν μας άφηνε ο δασοφύλακας





και κάναμε καβγά για να φύγουμε. Πήγαμε στον δασικό σταθμό, στο μεταξύ έφυγε και ο οδηγός του λεωφορείου. Κάποιος είπε ότι τα αεροπλάνα βομβάρδισαν το Νιόχωρκο, πανικοβληθήκαμε, τελικά επικοινωνήσαμε με το χωριό με το τηλέφωνο του σταθμού και μας είπαν ότι δεν βομβαρδίστηκε το χωριό. Γύρω στις 7:00 μ.μ. περνούσε ένα φορτηγό, το οποίο μας πήρε στο χωριό μας. Επειδή όσοι πήγαμε είμαστε σχεδόν της ίδιας γειτονιάς, όταν φτάσαμε ήταν όλες οι μανάδες μαζεμένες μέσα στις στρατές ανήσυχες να μην ξέρουν πού έλειπαν τα παιδιά τους για τόσες ώρες. Το άλλο που θυμούμαι είναι ότι στο χωριό μας είχε πολύ στρατό και κάθε πρωί πήγαινα στον μινιρέ που είχε πολλούς στρατιώτες και έμενα μαζί τους, δεν ξέρω γιατί, ένιωθα ότι μπορούσα να προσφέρω κι εγώ κάτι, τους παίρναμε νερό, ψωμί, χαλλούμι. Επειδή το χωριό ήταν μικτό και ακούσαμε για τις φασαρίες του '63 με τους Τουρκοκύπριους, νομίζαμε ότι και τώρα κάτι παρόμοιο έγινε, ότι θα διαρκούσε μερικές μέρες και θα επανέρχονταν όλα στην ομαλότητα.

**Γ.Χ.** Θυμούμαι μια μέρα που γύρευε τον ξάδελφό μου τον Σοφοκλή ο πατέρας του, νύχτωσε, με βρήκε στον «Αυγερινό» και με ρώτησε αν είδα τον Σοφοκλή. Του είπα ότι τον είδα γύρω στο μεσημέρι στην τζαμή, μαζί με τους στρατιώτες.

**—Εσύ Γιώργο δούλευες, άρα είχες πιο πολλή επαφή με μεγαλύτερους.**

**Γ.Χ.** Ναι, αλλά δεν είχαμε φόβο, για να νιώσεις τον φόβο, έπρεπε να πας στρατιώτης να πάρεις όπλο, να πυροβολήσεις, δεν ξέραμε τι ήταν ο πόλεμος. Δεν ξαναπήγα δουλειά, θυμούμαι κι εγώ τα αεροπλάνα που πετούσαν πολύ χαμηλά, και πολύ αργά, με το μισοφέγγαρο. Θυμούμαι τον γείτονά μου τον Κώστα Πετρίδη, που ήταν έφεδρος ανθυπολοχαγός, και μου είπε: «Τούτα τα αεροπλάνα μην τα φοβάστε, είναι μεταγωγικά δεν είναι πολεμικά, αν δείτε πολεμικά αεροπλάνα να μπείτε στα προχώματα που είχαμε από το 1963, ή κάτω από τις ελιές. Είδα πολεμικά αεροσκάφη πρέπει να ήταν υπερηχητικά, ακούσαμε τον θόρυβο και μέχρι να τα δούμε, τα βλέπαμε μακριά.

Θυμούμαι μια μέρα τη γειτόνισά μου την Πιτσιλλα που την πολυβόλησε το αεροπλάνο, στο αλώνι μας.

**Σ.Χ.** Και τον πατέρα μου τον πολυβόλησε αεροπλάνο, ερχόταν από τα χωράφια με το τράκτορ ζευγμένο την άμαξα και αναγκάστηκε να κατεβεί από το τράκτορ και να κρυφτεί σε χαντάκι.

**Γ.Χ.** Στον δεύτερο γύρο της εισβολής, στις 14 Αυγούστου 1974, θυμούμαι τον μουχτάρη, τον Σοφόκλη, γέμισε τον δρόμο με άχυρο κι άρχισε να το βάζει στο σιελωνάρι, ήταν γύρω στις 11 το πρωί, ήμουν στον «Αυγερινό» περνούσαν στρατιώτες και δεν βρέθηκε ένα πλάσμα να μας πει να φύγουμε. Πέρασε ο Λοΐζος του Σκλάβου, μακάρι να τον έχει ο Θεός καλά: «Ρε Γιώρκο, γλήορα πήαινε πε του πατέρα τζιαι της μάνας σου, φύτετε τζιαι οι Τούρτζιοι, εν δαμέ πόξω», μου είπε. Στο μεταξύ ακούσαμε ένα θόρυβο αλλά δεν καταλάβαμε ότι ήταν τα άρματα. Έτρεξα στο σπίτι και είπα ό,τι μου είπε ο Λοΐζος του Σκλάβου ότι έσπασε η γραμμή της Μια Μηλιάς, να φύουμε, μπαίνουν οι Τούρτζιοι στο

“

*Γιώργος Αθ. Χαϊσαντινής:  
Το μόνο που διπήθηκα περισσότερο ήταν την ώρα που φεύγαμε τα ξύα μας έβδελπαν έτσι παράξενα, περίδυνα, αν ήταν ζήναι κτηνά εκαιαδάβασον ότι κάτι εγίνηκεν. Δεν θα το ξεχάσω ποτέ μου.*



“

*Σοφοκλής  
Χαιῖνανδρέου:  
Στην αρχή  
με ενόχλησε,  
δεν ήθελα ο  
πατέρας μου  
να δουλῆξει  
εργάτης, στα  
55 του χρόνια,  
μετά όμως τον  
θαύμασα!*

χωρκό, εν δαμαί πόξω. Κάποια στιγμή γύρισα πίσω και είδα το ἄρμα εκεί του Σκλάβου, ο οδηγός του δεν μπορούσε να περάσει και από τα νεύρα του πολυβόλησε τις αγελάδες. Φώναξα του πατέρα μου, «έτο ἄρμα, να φύουμε», και ξεκινήσαμε να φύγουμε, εγώ οι γονείς μου και τα αδέλφια μου, εκτός από τον Σωτήρη, που ήταν στρατιώτης, ο Σοφοκλής ήταν με ἄδεια του στρατού, γιατί τραυματίστηκε. Όταν φεύγαμε είδαμε τον Ιώβ, γαμπρό του Τζιάμπου, του είπα: «Οι Τούρτζιοι εμπήκαν στο χωρκόν». «Εμπάτε πάνω στο φορτηγό, να δούμε θα ξεκινήσει, έχει 15 μέρες να το ξεκινήσω». Τι να πω ήταν της Παναγίας, ξεκίνησε που την πρώτη, ανεβήκαμε ὅλοι στο φορτηγό, ο αδελφός μου Σοφοκλής πήγε στον θείο μου τον Χατζή, στον Πετρή του Λαόκωλου να φύγουν, γιατί μπήκαν τα ἄρματα στο χωριό και ἔφυγαν κι αυτοί. Περάσαμε από τη Βώνη, τα χωράφια γεμάτα στρατιώτες, ἄλλοι ἔβγαζαν στο φορτηγό, ἄλλοι ἔβγαζαν τα πουκάμισα για να μη φαίνονται ὅτι εἶναι στρατιώτες, χαμός. Ο οδηγός μας πήρε στη Λύση, ἦρθαν κάποιες γυναίκες και μαγείρεψαν μακαρόνια να φάμε. Σε 20-30 λεπτά ἔρχεται κάποιος βουρνητός και φώναζε, «έρχονται οι Τούρτζιοι», μας λέει ο οδηγός να φύγουμε, το φορτηγό γέμισε τελείως, ο ένας πάνω στον ἄλλο, μας πήρε στο Δασάκι της Ἀχνας που ήταν βάσεις των Εγγλέζων, γύρω στις 3:00 μ.μ. βλέπαμε αεροπλάνα των βάσεων να πετούν από πάνω μας δεν ξέρω ἦταν για να προστατεύσουν τον κόσμο, δεν ξέρω, πάντως ἦταν χιλιάδες ο κόσμος, ἄλλοι περπατητοί, ἄλλοι στα αυτοκίνητα, αν ἤθελαν οι Τούρκοι θα ἔκαναν μακελειό.

**–Από τις 11πμ μέχρι τις 3μμ βρέθηκαν μακριά από το χωριό σου, πώς το βίωσες αυτό, ἵσουν 15 χρονών μόνος...**

**Γ.Χ.** Ἐπκίαν με ο φόος, στην αρχή ἔλεγαν ὅτι μετά από λίγες μέρες θα πηγαίναμε πίσω, ὅταν πέρασαν οι μέρες τότε καταλάβαμε ὅτι κάτι δεν πάει καλά κι ἔλεγε ο μακαρίτης ο πατέρας μου: «Ἦταν να μη γίνει, γιατί πού ἔπκίαν ο Τούρκος, τζιαι ἔφυεν».

**–Τι εἶναι αυτό που ἄφησες στο χω-**

**ριό και θα ήθελες να το εἶχες φέρει;**

**Γ.Χ.** Το μόνο που λυπήθηκα περισσότερο ἦταν την ὥρα που φεύγαμε τα ζώα μας ἔβλεπαν ἔτσι παράξενα, περίλυπα, αν ἦταν τζιαι χτηνά εκαταλάβασιν ὅτι κάτι ἐγίνηκεν. Δεν θα το ξεχάσω ποτέ μου.

**–Ποια εἶναι η πιο ἔντονη εικόνα που ἔχεις στο χωριό ὄχι του πολέμου, γενικά.**

**Γ.Χ.** Το πρώτο που μου ἔρχεται στο μυαλό ἦταν που πηγαίναμε στη βάλανιά, ἐπίσης παίζαμε στον ἐλιόμυλο, το καλοκαίρι μέναμε ως αργά.

**–Σαν προσφυγόπουλο ἐνιωθες να εἶσαι κάτι διαφορετικό από τους ἄλλους;**

**Γ.Χ.** Ὅχι, δεν ἐνιωθα, με ὅσους ἐμπλέξα μου συμπεριφέρθηκαν καλά, δεν μου ἔτυχε να ακούσω αυτό που ἔλεγαν ἄλλοι ὅτι ἀκούσαν: «Φάε το φαγητό σου ἢ τη σοκολάτα σου για να μη στη φάνε οι πρόσφυγες». Ο μάστρος μου ἦταν κι αυτός πρόσφυγας. Φύγαμε από το Δασάκι και πήγαμε στη Λάρνακα και μπήκαμε σε ἕνα σπιτί τουρκικό, δίπλα μας ἔμενε μια Τουρκάλα, μετά από λίγες μέρες ἦλθε η Αστυνομία και μας εἶπε να φύγουμε. Τι να κάνουμε τελικά φύγαμε και βρήκαμε ἕνα μισοτελειώτο σπιτί και μείναμε με ἄλλες δυο οικογένειες, η μια ἦταν από την Καλοψίδα. Ὑστερα από 3 μέρες πήγαμε στα Λεύκαρα σε σπιτί τουρκικό, μας βοήθησε ο ἀγροφύλακας του χωριού που ἦταν φίλος του πατέρα μου. Ο πατέρας μου ἦταν γεωργοκτηνοτρόφος και νεροφόρος, πρόσεχε το νερό στον Κεφαλόβρυσο. Για να πάω δουλειά στη Λευκωσία ξυπνοῦσα στις 4 το πρωί για ἕνα μεροκάματο.

**ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΝΑ ΓΑΥΤΩΣΕΙ Ο ΜΙΤΣΗΣ**

**–Σοφοκλή, εσύ πώς βίωσες το φευγιό από το χωριό;**

**Σ.Χ.** Εμείς ὅταν ξεκίνησε η β' φάση της εισβολής, ὅλη η οικογένεια ἡμαστέ σε ἕνα χωράφι κοντά στο σπιτί, που εἶχε ἕνα φυσικό ἀνάχωμα, ἐκεῖ τη βγάξαμε για προστασία. Νωρίς το πρωί ἦλθε η ἀδελφή μου και μας εἶπε ὅτι θα ἔφευγε με τον ἀντρα της –εἶχαν αυτοκίνητο. Ο πατέρας μου εἶπε ὅτι δεν φεύγει να ἀφήσει τα χτηνά του, τότε η μάνα μου της εἶπε να με

πάρει έμενα που ήμουν ο μικρός. «Τουλάχιστον να γλυτώσει ο μιτσής»,είπε η μάνα μου, οπότε εγώ πήγα με την αδελφή μου και φύγαμε νωρίς το πρωί γύρω στις 7 με 7:30. Κατευθυνθήκαμε προς τη Λευκωσία από τον κύριο δρόμο, μέσω Μια Μηλιάς. Στη διαδρομή ένιωσα τι θα πει πόλεμος, καπνοί, να μη βλέπεις μπροστά σου, πυροβολισμοί, εκρήξεις, διασχίζαμε με το αυτοκίνητο νέφη καπνού που έρχονταν από τα βόρεια προς τον νότο, τελικά φτάσαμε στον κυκλικό κόμβο του ΜΠΑΤΑ, φοβηθήκαμε πολύ, εκεί ξεκαθάρισαν κάπως τα πράματα και πήγαμε στην Αγροκηπιά, όπου η αδελφή μου είχε μια συμμαθήτριά, μας φιλοξένησαν για λίγες μέρες. Εδώ ξεκινά η αγωνία και τι έγιναν οι άλλοι, πώς θα επανασυνδεόταν η οικογένεια. Όταν σταμάτησαν οι εκθροπραξίες άρχισε το ράδιο να μεταδίδει για ολόκληρες ώρες μηνύματα προσφύγων για εντοπισμό των οικογενειών τους. Θυμούμαι που κολλούσαμε το αφτί στο ράδιο για να ακούσουμε μηνύματα. Η αδελφή μου έστειλε μήνυμα για να ακουστεί. Μετά από λίγες μέρες είδα τον άντρα της ξαδέλφης μου Αντρούλλας, τον Καλλή να περνά με τη μοτορά στην Αγροκηπιά. Τον σταμάτησα και τον ρώτησα αν ξέρει πού είναι οι δικοί μας. Δεν ήξερε, αλλά σε 2-3 μέρες γύρισε πίσω και μας είπε ότι οι δικοί μας ήταν στο Δασάκι της Άχνας. Όταν επανασυνδέθηκε η οικογένεια νοικιάσαμε σπίτι στη Δασούπολη, όπου μέيناμε για ένα χρόνο. Μετά πήγαμε σε άλλο σπίτι, μετά σε γκαράζ.

**—Ως προσφυγόπουλο πως βίωσες την προσφυγιά, σχολείο πού πήγαί-νες;**

**Σ.Χ.** Εδώ ξεκινά το μαρτύριο ενός 15χρονου, εγώ τις συνέπειες του πολέμου τις έζησα μετά τον πόλεμο, διότι ενώ είχες τους φίλους, τους συμμαθητές σου, τους συγχωριανούς σου, χάνεις τα πάντα, είσαι άγνωστος μεταξύ αγνώστων, δεν ξέρεις κανένα, πήγαίνα στο Γυμνάσιο Κυθρέας, ήμουν στη Γ΄ τάξη, πήγα Τεχνική Σχολή στη Λευκωσία, πηγαίναμε πρωί απόγευμα, το σχολείο λειτουργούσε με δυο βάρδιες. Ο πατέρας μου ήταν γεωργοκτηνοτρόφος, δεν είχε κάποια εμπειρία για να κάνει κάτι άλλο, συνέχεια με το κεφάλι σκυφτό, περιλυ-

πος και να σκέφτεται τι να κάνει, από τη μια στιγμή στην άλλη έχασε την περιουσία του. Ήταν μεγαλοκτηματίας, εισοδηματίας, είχε ανθρώπους στη δουλειά του. Τότε ξεκινά η επιβίωση και η προσαρμογή στις νέες συνθήκες ζωής, τόσο για ένα μεσήλικα όσο και για ένα έφηβο. Ζεις σε ένα περιβάλλον τελειώς άγνωστο σε σένα ανάμεσα σε άγνωστους ανθρώπους. Εκείνο που μου έλειψε ήταν οι στιγμές της ανεμελιάς στο χωριό, οι φίλοι μου, οι συμμαθητές μου. Στα 15 σου αναγκάστηκες να μεγαλώσεις, να ανδρωθείς. Δεν μπορώ να πω ότι έζησα τη διάκριση σε πρόσφυγες και μη πρόσφυγες. Αλήθεια είναι ότι συνήθως κάναμε παρέα με πρόσφυγες, θυμούμαι στο σχολείο, χωριζόμαστε σε πρόσφυγες και μη πρόσφυγες, οι πρόσφυγες είχαν κάτι κοινό μεταξύ τους. Βίωνες την οικονομική δυσκολία και δυσπραγία και έβλεπες τους γονιούς σου περίλυπους, ο πατέρας μου αναγκάστηκε να δουλέψει εργάτης στις οικοδομές, μέναμε έξι άτομα σε ένα γκαράζ και η γιαγιά Ελενίτσα, μέيناμε για 2 χρόνια. Ένωθεσ ότι έπεσεσ σε επίπεδο, το μέλλον σου καταστράφηκε, εγώ πού να πω του πατέρα μου ότι θέλω να σπουδάσω, το καταλάβαινα ότι ήταν αδύνατο, ενώ πριν από την εισβολή σίγουρα θα πήγαίνα για σπουδές. Συνέχεια έβλεπες αδιέξοδα...

**—Υπάρχει κάτι που θα ήθελεσ να φέρεις μαζί σου και το άφησεσ πίσω;**

**Σ.Χ.** Ναι, θα ήθελα να έφερνα τις φωτογραφίες μου, κέρδισα μια φωτογραφική μηχανή και έβγαζα φωτογραφίες με τους φίλους μου σε εκδρομές, θυμούμαι έβγαζα φωτογραφίες που λουνούμαστε στη χαραή. Σίγουρα μας στοίχισε που χάσαμε την περιουσία μας, αλλά όταν σκεφτείς ότι άλλοι έχασαν τα παιδιά τους, τότε λες αυτό που χάσαμε δεν έχει αξία μπροστά στην ανθρώπινη ζωή.

**—Πώς βίωσεσ τον χαμό του ξάδελφού σου Κωστάκη Λαμπρία, του πρώτου πεσόνα του χωριού.**

**Σ.Χ.** Οφείλω να ομολογήσω ότι δεν έζησα τη σκηνή, ούτε πότε ήρθε το μαύρο μαντάτο, το μόνο που θυμούμαι είναι ότι ήμασταν στο σπίτι της Χρυσάνθης του Κότσιπνου, της γειτόνισσάς μας, πηγαίναμε εκεί με την αδελφή μου, για-

“

*Γιύργος Αθ. Χαιψηνανιώ- νης: Ο πατέρας μου, εκεί που ήταν βασιδικιάς, με την περιουσία του, έχασε τα πάντα [...]. Ήταν ποδύ βαρύ να αναγκάξοσαι να εργαστείς εργάτης για ένα μεροκάματο μια δυο δίρες την ημέρα.*

τί οι γονείς έλειπαν στα χωράφια από το πρωί ίσαμε το βράδυ. Θυμούμαι ότι ακούσαμε κλάματα στο σπίτι της γιαγιάς μου Ελενίτσας, την επόμενη μέρα, τρέξαμε εκεί και είδα τη γιαγιά μου να κλαίει και τη μητέρα της θείας μου Χαρίτας, την Μαρίτσα Τσιάρτα, να κλαίει, φαίνεται να υπήρχε μια σύγχυση για το ποιος σκοτώθηκε ο Χρίστος που ήταν στρατιώτης ή ο αδελφός του. Τελικά ξεκαθάρισε ότι ήταν ο Κωστάκης.

**–Εσύ, Γιώργο, θυμάσαι τον θάνατο του Κωστάκη;**

**Γ.Χ.** Εγώ όχι, μετά το ακούσαμε, θυμούμαι, εγώ το πληροφορήθηκα ή Δευτέρα απόγευμα ή Τρίτη απόγευμα, ήμουν στον «Αυγερινό» και άκουσα τον μουχτάρη τον Σοφόκλη ή τον Αποστολή –δεν θυμούμαι– να λέει ότι σκοτώθηκε ο Κωστάκης του Λαμπρία. Πήγα σπίτι και το είπα στον πατέρα μου, ο οποίος με ρώτησε πού το έμαθα. Του είπα ότι έτσι είπαν στο σύλλογο, ύστερα το έμαθε και ο πατέρας μου...

**–Ο πόλεμος σας άφησε κάποιο τραύμα, κάτι που σας επηρέασε...;**

**Σ.Χ.** Σίγουρα ο χαμός του ξάδελφού μου, ο πόλεμος άλλαξε άρδην τη ζωή μου, στα 15 μου χρόνια, κόπηκε η πορεία μου, στην αρχή, τα πρώτα χρόνια, ως τα 25 μου, ένιωθα ότι έπρεπε να πάρω εκδίκηση, υπηρέτησα στις Καταδρομές, στα 18 μου ένιωθα ότι κάτι έπρεπε να κάνω, μετά από καμιά δεκαπενταριά χρόνια το δέχεσαι, τι να κάνεις;... Δημιουργείς οικογένεια, έχεις άλλες προτεραιότητες.

**Γ.Χ.** Εμένα η εμπειρία μου ήταν κυρίως στο στρατό, υπηρετούσα κοντά στα Λύμπια και κάθε πρωί ο διοικητής μας μάς έλεγε: «Βλέπετε το εκκλησιάκι στο ύψωμα, το κρατάνε οι Τούρκοι, κάποια μέρα θα πάμε να το πάρουμε». Κάθε πρωί, κάθε πρωί μας έλεγε αυτά τα λόγια, που στο τέλος το εμπεδώσαμε, ενώ στην αρχή λέγαμε ότι ήταν τρελός, στο τέλος λέγαμε να πάμε να το πιάσουμε, γιατί να μη το πιάσουμε;...

**ΔΕΝ ΧΑΡΗΚΑΜΕ ΤΗΝ ΕΦΗΒΙΚΗ ΜΑΣ ΗΛΙΚΙΑ**

**–Βλέποντας πώς άλλαξε η ζωή των γονιών σας σε μια στιγμή, εσάς σας**

**επηρέασε, όταν γίνετε κι εσείς γονείς;**

**Σ.Χ.** Με επηρέασε από την άποψη ότι από τη μία τον λυπόμουν από την άλλη τον θαύμαζα, τον πρώτο χρόνο υπήρχε μια αδράνεια, περιμένεις να δεις τι θα γίνει, είχε κάποια λεφτά που πούλησε την παραγωγή σιτηρών, ο πατέρας μου προβληματιζόταν πώς θα ζήσει την οικογένειά του. Εγώ ήμουν 14 χρονών, ο αδελφός μου πήγε στρατό, δεν θα ξεχάσω ένα πρωινό που ετοίμασε την τσάντα του να πάει δουλειά, τον ρώτησα πού θα πάει και μου είπε ότι θα πάει εργάτης στις οικοδομές. Εκείνη την στιγμή με χτύπησε κεραυνός, να βλέπεις ένα άνθρωπο κτηματία, να έχει ανθρώπους να δουλεύουν γι’ αυτόν και μια πρωία να πηγαίνει να δουλέψει εργάτης, στην αρχή με ενόχλησε, δεν ήθελα ο πατέρας μου να δουλέψει εργάτης, στα 55 του χρόνια, μετά όμως τον θαύμασα! Αυτό δεν ξέρω πόσο επηρέασε τον χαρακτήρα μου. Συνειδητοποίησα ότι πρέπει να συνεισφέρω κι εγώ, γι’ αυτό μόλις απολύθηκα βρήκα δουλειά, ακόμη και όταν ήμουν στο στρατό και έπαιρνα άδεια δούλευα για να βοηθήσω την οικογένειά μου. Ουσιαστικά έχασα πέντε χρόνια από την εφηβική μου ηλικία, γιατί από τα 15 μου ανδρώθηκα, λόγω της εισβολής.

**Γ.Χ.** Το ίδιο νιώθω και εγώ δεν χαρήκαμε την εφηβική μας ηλικία και ο πατέρας μου στενοχωρημένος, εκεί που ήταν βασιλιάς με την περιουσία του, έχασε τα πάντα, ήταν γεωργός, είχε το δικό του. Ήταν πολύ βαρύ να αναγκάζεσαι να εργαστείς εργάτης για ένα μεροκάματο μια δυο λίρες την ημέρα.

**Χρυστάλλα Χατζηανδρέου Μιχαήλ**

Γεννήθηκα στις 17/12/1960, τέλειωσα την Β΄ τάξη του Γυμνασίου Κυθρέας, γονείς μου ο Αντρέας Μιχαήλ και η Γεωργία Κυριάκου, έχω ένα αδελφό μεγαλύτερο τον Κούλλη, γέννημα του 1957.

**–Θυμάστε την ημέρα του πραξικοπήματος;**

–Βέβαια, θυμούμαι την επομένη του πραξικοπήματος σταμάτησε ένα αυτο-

“  
*Χρυστάλλα  
Χατζηανδρέου  
Μιχαήλ:  
Θυμούμαι που  
εφημιόδογείτο  
ότι θα γίνει  
η εισβολή,  
εγώ προετοι-  
μάστηκα, πή-  
ρα μια κάσια,  
έβαδα την πο-  
διά του σχο-  
δείου μου, τα  
κεντήματά μου  
που έκαμα,  
τον ασημένιο  
μου δίσκο...*

κίνητο μπροστά στον «Απόλλωνα», με ένοπλους χωριανούς μας, ήταν προκλητικοί κι έγινε μεγάλο σουσουρο, φασαρία.

**–Μετά το πραξικόπημα μέχρι την εισβολή πώς το βίωσατε ως μια 14χρονη έφηβος;**

–Θυμώμαι που εφημολογείτο ότι θα γίνει η εισβολή, εγώ προετοιμάστηκα, πήρα μια κάσια, έβαλα την ποδιά του σχολείου μου, τα κεντήματά μου που έκαμα, τον ασπμένιο μου δίσκο. Τον δίσκο αυτόν τον χρησιμοποιήσαμε πρώτη φορά όταν ήλθε ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος στο χωριό μας στις 10 Φεβρουαρίου 1974, να εγκαινιάσει φιλανθρωπική αγορά. Να πω ότι το σπίτι μας είχε υπόγειο γι’ αυτό έρχονταν πολλοί χωριανοί και έμεναν μαζί μας και τις νύκτες, γιατί ένιωθαν πιο ασφαλείς λόγω της τάρτας.

**–Στην β’ φάση της εισβολής πώς φύγατε;**

–Ακούσαμε ότι έρχονται οι Τούρκοι, φορτώσαμε το αυτοκίνητό μας και πήγαμε στην Άσσια γιατί είχαμε συγγενείς, ήταν και οι θείοι μου Κυριάκος Μένοικος και Αντώνης Χαρή, ο Πάμπης κ.ά. Ακούσαμε πάλι ότι έρχονται οι Τούρκοι, οι θείοι μου πανικοβλήθηκαν και δεν έφευγαν, εμείς φύγαμε πίσω μας ερχόταν το τανκ, φαίνεται δεν ήθελαν να μας σκοτώσουν. Πήγαμε στην Ξυλοτύμπου όπου έμενε μια χωριανή μας, η Κικούλα του Ζαχαρκά, μείναμε λίγες μέρες, πήγαμε στη Λάρνακα και μείναμε σε μια ημιτελή πολυκατοικία, ύστερα ήλθαμε και μέναμε στο σχολείο στον Στρόβολο.

**–Νιώσατε κίνδυνο ή φόβο τότε ή έγιναν όλα τόσο γρήγορα, που...**

–Έγιναν τόσο γρήγορα, τι να πω, δεν συνειδητοποίησα τον κίνδυνο, δεν μπορώ να πω ότι ένιωσα έντονο φόβο, ήταν πολύ σημαντικό για μένα το ότι ήμασταν όλοι οι συγγενείς μαζί, εμένα με ενόχλησε περισσότερο μετά, όταν ήλθαμε στη Λευκωσία και πήγα σχολείο, επίσης όταν μέναμε σε ένα σπίτι κοντά στο ΟΧΙ μέναμε δύο οικογένειες και οι παππούδες μου, με ενόχλησε πάρα πολύ γιατί έχασα την άνεση του σπιτιού μου. Στο σχολείο δεν ήξερα κανένα...

**–Υπήρξε κάποια διάκριση ανάμεσα σε προσφυγοπούλες και μη;**

–Όχι, μπορώ να πω ότι ήταν ευνοϊκή η αντιμετώπισή μας, είχαμε μια καθηγήτρια μας, την Πιτσιλλίδου, η οποία έκαμε μια Κυριακή τραπέζι ειδικά για τα προσφυγόπουλα, ήταν πολύ συγκινητικό, τον πρώτο χρόνο πήγα Παγκύπριο μετά στην Παλλουριώτισσα.

**–Όταν φύγατε πέρασε από το μυαλό σας ότι δεν θα ξαναγυρίσετε;**

–Όχι, δεν πέρασε από το μυαλό μου.

**–Ποια είναι η πιο ευχάριστη ανάμνηση που έχεις από το χωριό σου;**

–Έχω πολλές αναμνήσεις, εγώ έπαιζα πολλά μέσα στους δρόμους, έπαιζα πολλά με τα αγόρια, τα βράδια παίζαμε χωστό, γύριζα με το ποδήλατό μου όλο το χωριό, αυτά μου λείπουν...

## Ρένα Μιχαηλίδου Λαμπρία

Γεννήθηκα στις 29 Οκτωβρίου 1958, γονείς μου ο Κυριάκος Λαμπρίας και η Χαρίτα Τσιάρτα, έχω ακόμη τέσσερα μεγαλύτερα αδέρφια, τους Κώστα, Λένια, Μάρω και Χρίστο. Το 1974 τελείωσα την Δ’ τάξη του Γυμνασίου Κυθρέας.

**–Τι θυμάσαι την μέρα του πραξικόπηματος, 15 Ιουλίου 1974, συνειδητοποίησες τον κίνδυνο;**

–Εκείνη την ημέρα ο πατέρας μου πήγε τη μητέρα μου και την αδελφή μου στο αεροδρόμιο, γιατί ταξίδευαν για την Αγγλία. Όταν επέστρεψε, ακούσαμε από το ραδιόφωνο ότι έγινε πραξικόπημα και ο Μακάριος είναι νεκρός. Θυμάμαι τον πατέρα μου που είπε: «Ο Θεός να μας γλυτώσει από τους Τούρκους». Ανησυχούσαμε γιατί ο αδελφός μου Χρίστος υπηρετούσε τη θητεία του στην Εθνική Φρουρά και δεν ξέραμε τίποτε γι’ αυτόν. Μπορώ να πω ότι φοβήθηκα, γιατί συζητούσαμε στο σπίτι της αδελφής μου της Λένιας για το τι θα γίνει και καλού κακού γέμισα μια βαλίτσα με ρούχα... Θυμώμαι επίσης ότι είδα να περνά έξω από το σπίτι μου ο Άντρος Φιλιππίδης, να έχει τα χέρια στο κεφάλι και τον συνόδευαν ένοπλοι τόσο χωριανοί μας όσο και ξένοι. Αυτό με στενοχώρησε πάρα πολύ, γιατί χωριανοί μας να συλλαμβά-

“

*Ρένα Μιχαηλίδου  
Λαμπρία:  
Εγώ τότε στην  
παιδεία των 16  
χρονών δεν  
ήμουν ποδη-  
κοποιημένη,  
εκείνο που με  
ενδιέφερε ήταν  
τα μαθήματά  
μου, το παιχνί-  
δι με τις φίλες  
μου και τίποτε  
άλλο. Αυτό που  
είδα όμως με  
συγκλόνησε...*

“

*Ρένα Μιχαηλίδου Λαμπρία: Τι να πω, γινόταν ένας χαμός, στρατιώτες να τρέχουν να γδύνωσουν, κόσμος ποδύς, αυτοκίνητα όλα να κατευθύνονται προς την Αμμόχωστο.*

νουν συγχωριανούς τους, επειδή έχουν άλλες πολιτικές αντιλήψεις; Εγώ τότε στην ηλικία των 16 χρονών δεν ήμουν πολιτικοποιημένη, εκείνο που με ενδιέφερε ήταν τα μαθήματά μου, το παιχνίδι με τις φίλες μου και τίποτε άλλο. Αυτό που είδα όμως με συγκλόνησε...

**–Από την ημέρα της εισβολής τι θυμάσαι;**

–Θυμούμαι που ακούσαμε τα αεροπλάνα, βλέπαμε επίσης αλεξιπτωτιστές να πέφτουν στην περιοχή της Μια Μηλιάς. Φοβήθηκα πάρα πολύ. Δεν θα ξεχάσω που ο πατέρας μου είπε: «Ο Θεός να σιέπει πρώτα τα παιδικιά μου τζιαι τα παιδικιά ούλου του κόσμου». Ανησυχούσαμε για τον αδελφό μου Χρίστο, ο οποίος, όπως σας είπα, υπηρετούσε τη θητεία του. Δεν πήγε ο νους μας στον μεγαλύτερό μου αδελφό Κώστα, που τότε ήταν 30 ετών. Επίσης, θυμούμαι που με την αδελφή μου Λένια γυρίζαμε στη γειτονιά και μαζεύαμε τρόφιμα, κυρίως ψωμιά και καλλούμια για τους στρατιώτες, γιατί ήρθαν πολλοί στρατιώτες στο χωριό μας, θυμούμαι πολλούς εκεί στη γειτονιά μας στον ελιόμυλο. Το άλλο που θυμούμαι είναι ότι μια μέρα καταφύγαμε σε πρόχωμα για να προστατευτούμε από τα αεροπλάνα, στο περιβόλι της γιαγιάς Ελενίτσας. Το πρόχωμα υπήρχε από το 1964, με τις δικαιοδικές ταραχές.

**–Πώς βίωσες τον χαμό του αδελφού σου Κώστα Λαμπρία;**

–Τι να πω συγκλονιστήκαμε, κλαίσαμε όλοι απαρνηγόρητα. Θυμούμαι ότι πήρε ο θείος Μελής –πρέπει να ήταν Δευτέρα, 22 Ιουλίου 1974– στο κοινοτικό τηλέφωνο και συμπτωματικά το τηλέφωνο το απάντησε ο κοινοτάρχης Σοφοκλής Ζερβός, ο οποίος μας έφερε τα άσχημα μηνύματα, προς στιγμή υπήρχε σύγχυση μήπως ήταν ο αδελφός μου ο Χρίστος, αλλά ξεκαθάρισε ότι ήταν ο αδελφός μου ο Κώστας που σκοτώθηκε στην περιοχή Σακκάρια Αμμοχώστου. Θυμούμαι ότι στο σπίτι μας ήταν και η γιαγιά Μαρίτσα εκτός από την γιαγιά Ελενίτσα. Κλαίγαμε όλοι απαρνηγόρητα. Ο πατέρας μου δεν σταματούσε να κλαίει. Ο θείος Αντρέας του είπε: «Καλεί, ρε Κική, τζιαι εν να αρρωστήσεις».

«Ρε Αντρέα, το λαμπρόν τζιαι που ππέφτει κρούζει». Δυστυχώς, λόγω της κατάστασης, δεν μπορέσαμε να πάμε την κηδεία του στον Άγιο Μέμνονα, πήγαμε όμως στην Αμμόχωστο, την Τετάρτη, εγώ, ο πατέρας μου, η αδελφή μου Λένια και η μητέρα της νύφης μου Αντρούλλας, η Λοϊζού. Πήγαμε στο σπίτι του αδελφού του πατέρα μου Μελή, γιατί εκεί έμεναν μετά που έχασε τον άντρα της η νύφη μου Αντρούλλα και ο εξαχρονος γιος της Κούλλης. Οι σκηνές δεν περιγράφονται, τι να πω, κλάμα, κλάμα, κλάμα...

**–Φτάνουμε στις 14 Αυγούστου 1974, την ημέρα που φύγατε από το χωριό...**

–Φύγαμε νωρίς το πρωί, προσπαθήσαμε να φέρουμε και τις γιαγιάδες μας και τον παππού Τσιάρτα, αλλά δεν ήθελαν να φύγουν. Φύγαμε εγώ και ο πατέρας μου στο αυτοκίνητο, στο οποίο έβαλα μερικά ρούχα και ένα κουρελλό καλλούμια. Μπροστά πήγαινε το αυτοκίνητο της αδελφής μου της Λένιας, με τον άντρα της και τα παιδιά της. Το σχέδιο ήταν να πάμε στην Αμμόχωστο να πάρουμε την Αντρούλλα και τον Κούλλη. Τι να πω, γινόταν ένας χαμός, στρατιώτες να τρέχουν να γδύνωσουν, κόσμος πολύς, αυτοκίνητα όλα να κατευθύνονται προς την Αμμόχωστο. Στα μέσα του δρόμου, στην Πυργά, μας είπαν ότι δεν μπορούμε να πάμε στην Αμμόχωστο και πήγαμε στην Ορμήδεια μέσω Άσσιας, Βατυλής, για δύο λόγους, ήταν έδαφος βρετανικών βάσεων και εκεί έμενε μια οικογενειακή φίλη της αδελφής μου της Λένιας. Πράγματι πήγαμε στο σπίτι αυτό, όπου μείναμε για μερικές μέρες. Στο μεταξύ πήγαμε στο Δασάκι της Άχνας όπου υπήρχαν πολλοί πρόσφυγες και αναζητούσαμε την Αντρούλλα και τον Κούλλη. Υπήρχε ένα αντίσκηνο και ένας τηλεβόας. Και φώναζαν ονόματα, φώναξαμε κι εμείς και βρήκαμε την Αντρούλλα και τον Κούλλη. Τους πήραμε μαζί μας και μετά πήγαμε στη Λευκωσία, όπου μείναμε για 1-2 μέρες στο σπίτι της αδελφής του Παντελή, συζύγου της Βαθούλας Ζερβού, στον Στρόβολο, και μετά πήγαμε στο σπίτι του θείου μου Γιώργου Τσιάρτα στην Έγκωμη. Μέχρι τέλος Αυ-



γούστου νοικιάσαμε σπίτι στους Αγίους Ομολογητές, γιατί η αδελφή μου Λένια ήταν ετοιμόγεννη.

**–Τους πρώτους μήνες της προσφυγιάς πώς τους βίωσες;**

–Σίγουρα με επηρέασαν πολύ, άλλαξε άρδην η ζωή μου και λόγω του χαμού του αδελφού μου, στο μεταξύ οι γονείς μου αποφάσισαν να μην επιστρέψει η αδελφή μου Μάρω από την Αγγλία και να πάω και εγώ στην Αγγλία, πράγμα που έγινε. Τον Σεπτέμβριο πήγα στην Ελλάδα με το πλοίο «Πάτρα», με παρέλαβε η ξαδέλφη μου Ρένα που ήταν φοιτήτρια, έμεινα για 1-2 μέρες στο σπίτι της ξαδέλφης του πατέρα μου, μονίμου

κατοίκου Αθηνών, Ρένας Δημίδου Λαμπρία, και μετά πήγα στην Αγγλία, όπου φοίτησα σε κολέγιο. Ωστόσο, δεν έμεινα μαζί με την αδελφή μου, εγώ έμεινα στον θείο Θάσο, αδελφό του πατέρα μου στο Λονδίνο, και η αδελφή μου Μάρω στον θείο Μιχάλη, αδελφό της γιαγιάς μου Μαρίτσας, στο Φόλκστον, δύο αδέρφια στην ξενιτιά σε ξεχωριστά σπίτια σε διαφορετικές πόλεις...

**–Υπάρχει κάτι που θα ήθελες να έφερνες μαζί σου από το χωριό;**

–Ναι, το λεύκωμά μου με αυτά που μου έγραφαν οι συμμαθήτριές μου καθώς και πολλές φωτογραφίες. Μου στείχισε που τα έχασα.

# Μελής Λαμπρίας

---

Ένας αγνός ιδεολόγος  
δοσμένος  
ψυχή τε και σώματι  
στο εργατικό  
λαϊκό κίνημα

*Τα αδέρφια Κώστας και Χρίστος Λαμπρίας  
μιλούν στη «Νιοχωρίτικη Φωνή»  
για τον πατέρα τους Μεδή Λαμπρία.*



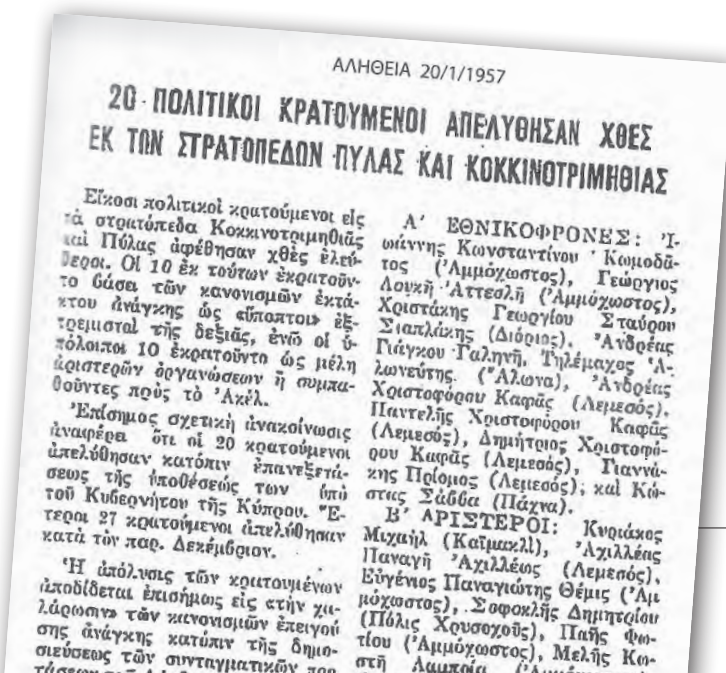


**Ο** Μελής Λαμπρίας γεννήθηκε το 1925 στο Νέο Χωρίο Κυθρέας. Γονείς του ο Κωστής Χατζηκωστής και η Ελενίτσα Λεμονοφίδου, η οποία ήταν από την Κυθρέα. Ο Μελής ήταν το πέμπτο από τα επτά παιδιά της οικογένειας, τα οποία ήταν οι Αντρέας, Ειρήνη, Κυριάκος, Ευανθία (Κουκλού), Μελής, Τάκης και Θάσος. Να σημειώσουμε ότι η μητέρα της γιαγιάς Ελενίτσας, Ευανθία (1870-1964) ήταν εξαδέλφη του Ζήνωνα Σεβέρη. Ο Λαμπρίας παντρεύτηκε τη Μαρία (Λούλα) Δημήτρη Χατζησωτηρίου, το 1947 και απέκτησαν πέντε παιδιά, τον Κώστα, τη Δήμητρα, τον Χρίστο, τον Άντρο και τον Νικήτα. Ενοικίαζε ένα δωμάτιο στο σπίτι του μέλλοντα πεθερού του, του Δημήτρη, που ήταν από τον Άγιο Σέργιο, ενώ η γυναίκα του, η Χρυσταλλού, ήταν από την Αγκαστίνα.

Ρωτάμε τον Κώστα Λαμπρία πώς βρέθηκε στην Αμμόχωστο από το Νέο Χωρίο ο πατέρας του: «Ο πατέρας μου πήγε στην Αμμόχωστο, όταν τέλειωσε το δημοτικό σχολείο το 1937, σε ηλικία 12 χρονών. Ήθελε να πάει στο Γυμνάσιο, αλλά τα οικονομικά της οικογένειας δεν το επέτρεπαν. Άλλωστε τότε φοιτούσε ο μεγαλύτερος του αδελφός Κυριάκος. Έτσι, πήγε μαθητευόμενος οικοδόμος (τσιουράκι) σε κάποιο εργολάβο τον μάστρε-Μιχαήλη (αδελφό του μάστρε-Κυριάκου), από το Νέο Χωρίο.

Μάλιστα μου είπε ότι όταν πρωτοπήγε έμενε στο σπίτι του εργοδότη του, χωρίς μισθό, μόνο φαγητό και διαμονή, αλλά πρώτα έπρεπε να βοηθήσει τη νοικοκυρά στις δουλειές του σπιτιού (κουβάλημα νερού από τη βρύση), και μετά να πάει στην οικοδομή. Πέρασε δύσκολα χρόνια, και πολλές φορές για να κορέσει την πείνα του έτρωγε πορτοκάλια και ρόδια από τα περιβόλια του Βαρωσιού».

Όσο για το πώς και εντάχθηκε στο αριστερό εργατικό κίνημα, ο Κώστας Λαμπρίας μάς λέει: «Το 1941, που δεν υπήρχαν δουλειές λόγω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, επέστρεψε στο χωριό, όπου τον πλησίασε ο συγχωριανός του Χρίστος Πέτας (μετέπειτα βουλευτής του ΑΚΕΛ) και τον ενέγραψε στο Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου. Μετά κατατάχθηκε στο Βρετανικό Σύνταγμα και συγκεκριμένα στο Μηχανικό και πολέμισε στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μάλιστα ξεγέλασε τους Βρετανούς ότι ήταν 18 χρονών, ενώ για την ακρίβεια ήταν 17,5 χρονών. Υπηρέτησε στην Αίγυπτο και στη Σικελία. Μετά τον πόλεμο επέστρεψε ξανά στην Αμμόχωστο, ως οικοδόμος, ήταν ενταγμένος στην ΠΕΟ, είχε τη θέληση, τις ικανότητες, αλλά και τις γνώσεις, παρά το ότι τελείωσε μόνο το δημοτικό σχολείο, ήταν πολύ καλός στη γραφή και διατύπωση των απόψεών του, ήταν πολύ καλός συζητητής με τεκμηρίωση των θέσεών του, μιλούσε λίγα αγγλικά και ιταλικά. Μπήκε στην ΠΕΟ, στην αρχή χαμηλά στην ιεραρχία, αλλά λόγω της δράσης του του προτάθηκε και ανέλαβε το 1950 ως επαρχιακός γραμματέας της ΠΕΟ Αμμοχώστου. Συγκυριακά, ο προκάτοχός του έχασε τη ζωή του σε δυστύχημα. Ο ίδιος ο πατέρας μου μου είπε ότι ήταν μεγάλη απόφαση να γίνει έμμισθος συνδικαλιστής της ΠΕΟ, γιατί είχε μείωση απολαβών, ως οικοδόμος έπαιρνε £30 μηνιαίως και ως έμμισθος £26. Έφτασε μέχρι το πόστο του κεντρικού οργανωτικού γραμματέα της ΠΕΟ και αφυπηρέτησε στα 65 του, το 1990, μετά από χειρουργική επέμβαση στην καρδιά στο Λονδίνο. Αυτό θα το χαρακτήριζα και ως θυσία από τον πατέρα μου προκειμένου να προσφέρει στο εργατικό κίνημα, γιατί έφυγε στα 62 του





από τη Λάρνακα, μετακόμισε και εγκαταστάθηκε στη Λευκωσία, τη στιγμή που όλη η οικογένειά του ήταν στη Λάρνακα». Ρωτάμε αν η οικογένεια είχε αριστερές καταβολές: «Όχι, ο πατέρας μου, ασπάστηκε την Αριστερά γιατί δούλεψε ως οικοδόμος και έζησε στο πετσί του την αδικία, τη στέρση του εργάτη, και ζυμώθηκε με τις ιδέες της Αριστεράς».

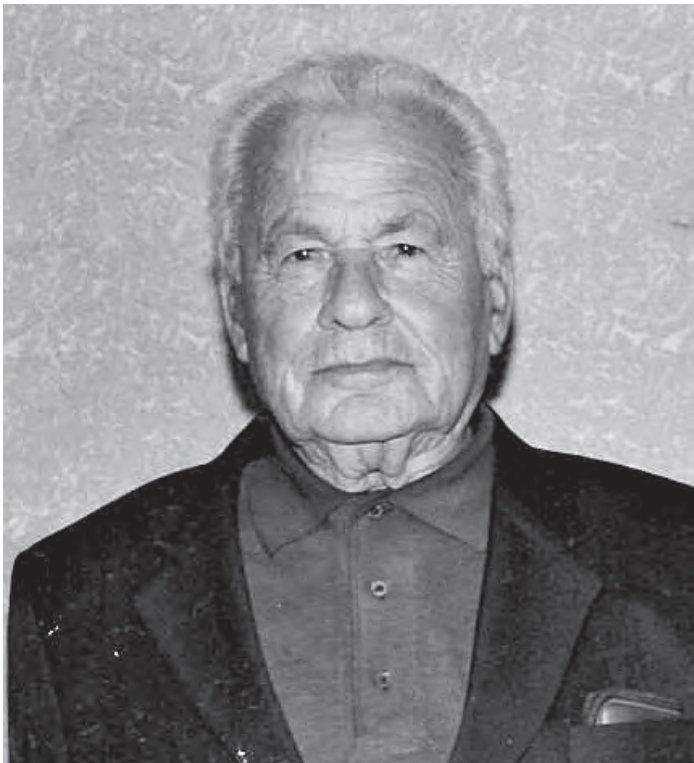
#### **Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΗΣ ΖΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1958**

Για την περίοδο 1950-1960 που ανδρώνεται πολιτικά και συμπίπτει λίγο πριν από την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ και μόλις συστάθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία, έχει δράση στην Αμμόχωστο; Είναι η επόμενη μας ερώτηση: «Ο πατέρας μου συνελήφθη από τους Άγγλους, το 1953, εγώ ήμουν 8 χρονών, αν δεν απατώμαι οι συλληφθέντες ήταν 153 αριστεροί. Θυμούμαι ήταν βράδυ, μπήκαν οι Εγγλέζοι στο σπίτι, ξυπνήσαμε, έκαναν έρευνα και τον συνέλαβαν. Η μάνα έπαιρνε το λεωφορείο και έψαχνε να τον βρει στην Πύλα, στη Δε-

κέλεια, στις Κεντρικές Φυλακές...» λέει ο Κώστας Λαμπρίας, με τον αδελφό του Χρίστο να συμπληρώνει: «Στη σύλληψη αυτή οι Εγγλέζοι δεν έσπασαν την πόρτα του σπιτιού μας. Ωστόσο, θυμούμαι πολύ χαρακτηριστικά άλλη φορά το 1958, γιατί αυτό είναι το μεγαλύτερο παιδικό τραύμα που έχω, όταν κάποια «παλληκάρκα», γιατί κανένας δεν ανέλαβε την ευθύνη, σκότωσαν δυο Βρετανίδες, ενώ ψώνιζαν. Έσπασαν βίαια την πόρτα και εισέβαλαν κυριολεκτικά στο σπίτι μας. Συμπτωματικά είχαμε ένα γείτονα Βρετανό αξιωματικό, συνταγματάρχη αν δεν απατώμαι, που αυτός έδινε οδηγίες σε ποια σπίτια να μπουν και να κάνουν συλλήψεις. Θυμούμαι τη γυναίκα του αξιωματικού αυτού –δεν είχαν παιδιά– που μια μέρα ενώ καθόμουνα στη βεράντα του σπιτιού μας μου φώναξε για να μου δώσει σοκολάτα. Εγώ έπρεπε να πάρω την άδεια της μάμας μου. «Μάμα, η Εγγλέζα είπε μου να πάω να μου δώσει σοκολάτα», της είπα. «Αν πάεις, θα σου κόψω τα πόδια σου», μου είπε. Τι να κά-

“

*Πέρασε δύσκολα χρόνια, και πολλές φορές για να κορέσει την πείνα του έτρωγε πορτοκάδια και ρόδια από τα περιβόδια του Βαρωσιού.*



“

*Μπράβο, βρέθηκε ένας έντιμος άνθρωπος της Αριστεράς και μίλησε, εσείς όλοι της Δεξιάς δεν ανοίξατε το στόμα σας να διαμαρτυρηθείτε.*

νω, έκατσα στη βεράντα και την έβλεπα που τελικά έφαγε τη σοκολάτα ομπρός μου. Κάθε δαγκωματιά της σοκολάτας, σαν να μου έμπηγες μαχαίρι».

Ο κ. Κώστας, συμπληρώνει: «Ήταν 3 Οκτωβρίου 1958, τότε πηγαίναμε και τα απογεύματα στο σχολείο. Όταν ηκούσε η σειρήνα, έπρεπε να μπορούμε κατ' οίκον περιορισμό (curfew). Φύγαμε από το σχολείο και πήγαμε στο σπίτι, πρόλαβε και ήλθε και ο πατέρας μου από το κέντρο της πόλης. Κλειδαμπαρωθήκαμε και κοιτούσαμε από τις γρίλιες του παραθύρου, που συνέλαβαν πάρα πολλούς κυρίως οικοδόμους. Νύχτωσε, ήλθαν Άγγλοι στρατιώτες και έσπασαν με τα κοντάκια των όπλων την πόρτα και μπήκαν μέσα. Συνέλαβαν τον πατέρα μου και τον οδήγησαν μαζί με άλλους σ' ένα φορτηγό κοντά στο σπίτι μας, ήταν από τους τελευταίους που προσπαθούσε να ανέβει στο φορτηγό και κάποιος στρατιώτης τον χτύπησε στο κεφάλι με τον υποκόπανο του όπλου του, προκαλώντας του βαρύ τραύμα. Μάλιστα, ο γιατρός είπε αν το χτύπημα ήταν πιο κάτω που ήταν το οπτικό κέντρο μπορούσε να τον είχε τυφλώσει. Τους οδήγησαν στον

κεντρικό αστυνομικό σταθμό Αμμοχώστου, κι ένας από τους συλληφθέντες, ήταν γείτονάς μας, πέθανε. Ήταν τόσο σοβαρά τα επεισόδια που ήλθε ο ίδιος ο κυβερνήτης, τότε ο πατέρας μου μίλησε εκ μέρους όλων των συλληφθέντων και διαμαρτυρήθηκε για τη σύλληψή τους και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Μάλιστα, ένας από τους συλληφθέντες, ο Χατζησωτήρης, εύπορος Βαρωσιώτης που καμιά σχέση δεν είχε με την Αριστερά, είπε: «Μπράβο, βρέθηκε ένας έντιμος άνθρωπος της Αριστεράς και μίλησε, εσείς όλοι της Δεξιάς δεν ανοίξατε το στόμα σας να διαμαρτυρηθείτε». Ο πατέρας μου επειδή ήταν τραυματίας επέστρεψε στο σπίτι μας το βράδυ με το κεφάλι του περιδεμένο με γάζες. Μάλιστα, την επομένη είδε τη φωτογραφία του πατέρα μου η γιαγιά σε εφημερίδα της εποχής.

Πώς η πολιτική και συνδικαλιστική του δραστηριοποίηση στον χώρο της Αριστεράς επηρέασε τον κ. Κώστα και τον κ. Χριστό; Ο Χρίστος Λαμπρίας μάς λέει: «Τον πατέρα μας μπορούσε να κάνουμε και δυο-τρεις μέρες να τον δούμε. Ερχόταν την ώρα που κοιμόμασταν και έφευγε την ώρα που ξυπνούσαμε να πάμε σχολείο, μας έδινε δύο γρόσια για να αγοράσουμε κουλούρι, δεν τον βλέπαμε, στερηθήκαμε τον πατέρα μας. Τον βλέπαμε κυρίως τα Σαββατοκύριακα» και ο κ. Κώστας συμπληρώνει: «Ο πατέρας μου ήταν ταγμένος στο εργατικό λαϊκό κίνημα ψυχή τε και σώματι, υπήρχε τότε ανάγκη για προσφορά στο κίνημα και ο πατέρας μου είχε και τη θέληση αλλά και τη διάθεση να δεχτεί αγόγγυστα τη στέρηση της οικογένειάς του για το καλό του λαϊκού κινήματος. Ο πατέρας μου ήταν μέσα στις λίστες προγραμμάτων της ΕΟΚΑ και της πρώτης και της δεύτερης, παρόλο ότι συνελήφθη από τους Άγγλους και κρατήθηκε στα κρατητήρια ως πολιτικός κρατούμενος»... Αμέσως τον ρωτάμε γιατί πιστεύει ότι ήταν στις λίστες προγραμμάτων της ΕΟΚΑ: «Γιατί όποιος διαφωνούσε με τον ένοπλο αγώνα της ΕΟΚΑ, γιατί πίστευε ότι ο αγώνας έπρεπε να γίνει σε άλλο επίπεδο, όποιος είχε αντίθετη άποψη, ότι έπρεπε να πάμε ειρηνικά, με διαπραγ-

ματεύσεις με στόχο την αυτοδιάθεση, ήταν προδότης. Ακόμα και στα πρώτα χρόνια της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας, οι της Αριστεράς έπρεπε να παίρνουν κάποιες προφυλάξεις. Θυμύμαι χαρακτηριστικά όταν υπηρετούσα τη θητεία μου στην Εθνική Φρουρά το 1966-67, είχε μετακινήσεις στρατού, ιδιαίτερα Ελλήνων στρατιωτών της ελληνικής μεραρχίας. Υπήρχε πολύς θόρυβος από τα στρατιωτικά οχήματα και ο πατέρας μου όλο το βράδυ την έβγαλε στο περιβόλι πίσω από το σπίτι μας, γιατί φοβήθηκε. Όταν βγήκα με έξοδο την μεθεπόμενη μου είπε: «Γιατί δεν μου είπες ότι θα υπήρχε μετακίνηση στρατευμάτων, να μη φοβηθώ». «Μα ούτε κι εγώ το ήξερα», του απάντησα. Δηλαδή υπήρχε από τότε ο φόβος, ο κίνδυνος». Ο κ. Χρίστος συνεχίζει: «Ο πατέρας μου ήταν από τα πρώτα στελέχη της Αριστεράς στην Αμμόχωστο, ήταν επίσης ο Πουμπουρή, από τον Μαραθόβουνο και ο Τσιέττης. Εγώ όταν απέστρεψα από την Ανατολική Γερμανία, γνωρίστη-

κα τυχαία στην Αγία Νάπα όπου έμενε, με τον ζωγράφο τον Γιώργο Σκοτεινό, ο οποίος στην Αμμόχωστο διέμενε δίπλα από την ΠΕΟ και ήταν φίλος με τον πατέρα μου. Ο Σκοτεινός μου αποκάλυψε ότι ήταν αυτός που φυγάδευσε τον πατέρα την ημέρα του πραξικοπήματος, με τον Πουμπουρή».

Ο κ. Κώστας συνεχίζει: «Το 1974 με την εκδήλωση του πραξικοπήματος, άργησε λίγο ο σύνδεσμός τους να τους συναντήσει και τελικά τους έβγαλε με τον Μιχάλη Πουμπουρή, κάποιος Τάσος από το Τρίκωμο, αντιλαμβάνομαι ότι η διαδρομή που έκαναν ήταν προς τα Κοκκινόχωρια, μετά προς τα Στροβίλια και στο Κάτω Βαρώσι σε ένα σπίτι που δεν προκαλούσε υποψίες. Κρυβόταν για πέντε μέρες και επανεμφανίστηκε στις 20 Ιουλίου με την εκδήλωση της τουρκικής εισβολής. Εγώ ήμουν στην Πάφο. Μετά πληροφορήθηκα ότι ένας παιδικός, αδελφικός μου φίλος, συμμαθητής μου, ο οποίος προσχώρησε στην ΕΟΚΑ Β' - έπεσα από τα σύννεφα, όταν το έμαθα - πήγε την επο-

«Ο πατέρας μου επειδή ήταν τραυματίας επέστρεψε στο σπίτι μας το βράδυ με το κεφάλι του περιδεμένο με γάζες. Μάλιστα, την επομένη είδε τη φωτογραφία του πατέρα μου η γιαγιά σε εφημερίδα της εποχής».

ONLY 990  
**CYPRUS MAIL**  
 SKYWAYS  
 GOVERNOR ORDERS SEQUEL TO MURDER INQUIRY  
 Two deaths confirmed: Rights men refused entry to town  
 The Government last night gave a blanket answer to the question of whether it was proceeding into what happened during the operation that followed the shooting of the two British servicemen's wives.  
 An official statement admitted that of 422 Greek soldiers, 100 were sent to the town of Nicosia and 100 to the town of Larnaca. The Government had earlier stated that it would not send any more troops to the town of Nicosia and that it would not send any more troops to the town of Larnaca. The Government had earlier stated that it would not send any more troops to the town of Nicosia and that it would not send any more troops to the town of Larnaca.  
 Bitter

**Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ**  
 ΑΦΟΝΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΙΜΑ ΕΡΡΕΥΣΕΝ ΑΦΟΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΡΤΥΡΙΚΗΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΝ  
 ΤΡΟΜΑΚΤΙΚΑΙ ΔΙ ΘΥΣΙΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΗΣ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ ΕΙΣ ΑΙΜΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΕΚ ΤΗΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ  
 10 νεώτερος απόλαγισμός εκ της εξεπαιδευμένης διελέξης έχει ως εξής: Τρεις νεκροί, 14 ασφαλείς και 800 ελασφόρραρον τραυματισμένοι, 400 μετεφέρθησαν εις τα νοσοκομείον, 3.000 πολίται πάσης ηλικίας ανελέγηθησαν και πολλοί εκ αυτών εξολοκλήθησαν  
 ΔΙΑΤΕΛΗ ΥΠΟ ΣΥΝΕΧΕΣ ΚΕΡΦΙΟΥ

**ΧΑΡΑΥΓΗ**  
 ΚΥΡΙΑΚΗ 5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1974  
 ΕΚΙΝΗΣΕ ΦΟΡΩΝ ΑΙΩ ΤΗΝ ΠΡΟΚΕΣΙΝΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΒΑΡΣΕΩΣ  
 Ο ΔΟΚΙΜΑΖΟΜΕΝΟΣ ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΛΑΟΣ ΑΠΑΙΤΕΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ  
 Το μήνυμα του Έθνάρχη χαλάρωσε τη θέληση του λαού μας.  
 ΠΑΡΕΛΕΓΜΕΝΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΜΑΚΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΗΡΧΟΥ ΑΡΧΗΜΑΧΟΥ ΣΤΟΝ ΚΑΡΜΑΝΑΚΗ

**ΘΕΡΙΑ**  
 ΜΙΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΜΙΧΩΣΤΟΥ ΠΡΟΚΕΣΙΝΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΡΑΘΡΟΝ ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ  
 ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ ΑΝ ΕΠΙΤΕΛΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΜΙΧΩΣΤΟΥ



“

*Ο πατέρας μου  
ξενυχτούσε  
σε εκείνο το  
γραφείο για  
να βοηθήσει  
τον κόσμο.*

μένη του πραξικοπήματος στο σπίτι μας, ένοπλος με τη συνοδεία αστυνομικού, και είπε στη μάνα μου και στην αδελφή μου να ειδοποιήσουν τον πατέρα μου να επιστρέψει στο σπίτι και δεν έχει να φοβηθεί τίποτε και θα τον προστατεύσει. Το ξύλο τον έλειψε από την αδελφή μου Δήμητρα. Να σημειώσω ότι αυτός ο συμμαθητής μου πήρε μέρος σε μια επίθεση εναντίον ομάδας του Εφεδρικού στην Αγία Ζώνη και το 1973 ήταν καταζητούμενος». Ο κ. Χρίστος συνεχίζει την αφήγησή του: «Ο πατέρας μου μου είπε ότι στον β΄ γύρο της εισβολής βομβαρδίστηκε πάρα πολύ η Αμμόχωστος, η περιοχή του λιμανιού, η τουριστική περιοχή με τα ξενοδοχεία. Μου είπε ότι επικρατούσε ένα χάος, έφυγε πρώτα η ΕΟΚΑ Β΄, μετά ο στρατός και η Αστυνομία και τελευταίος ο κόσμος, κατευθυνόμενος προς τη Δερύνεια. Μου είπε ότι επέστρεψε την επομένη στην Αμμόχωστο, πήγε μέχρι το λιμάνι, αναγκάστηκε να φύγει γιατί τον πολυβόλησαν αεροπλάνα και εγκατέλειψε για κάποιο διάστημα το αυτοκίνητό του και κρύφτηκε σε ένα χαντάκι. Πίστευαν ότι θα επιστρέψουν, αλλά έμειναν με το κλειδί στο χέρι, η μάνα μου έφυγε με τον καπμό να επιστρέψει στο Βαρώσι».

Ο κ. Χρίστος σημειώνει: «Το νοσοκομείο της Αμμοχώστου μεταφέρθηκε στη

γειτονιά μας, στο ξενοδοχείο «Μάρκος», στο οποίο κρύφτηκε ο αρχηγός της ΕΟΚΑ Β΄ περιοχής Αμμοχώστου, γιατί στην οροφή του ξενοδοχείου υπήρχε ο ερυθρός σταυρός και ένιωθε ασφάλεια».

Σε αυτό το σημείο ο Κώστας Λαμπρίας παρεμβαίνει, λέγοντας: «Να πω κάτι που αφορά τον ξάδελφό μου Κώστα Λαμπρία, πεσόντα της τουρκικής εισβολής, ο οποίος μεταφέρθηκε τραυματίας στο ξενοδοχείο, στο οποίο εργαζόταν μια γνωστή μας ως καθαρίστρια. Άκουσε το όνομα Κωστάκης Λαμπρίας, υποψιάστηκε ότι ήμουν εγώ, το είπε στην αδελφή μου, που ήξερε ότι εγώ ήμουν στην Πάφο. Μπήκε μέσα ήταν ήδη στο χειρουργείο, τον χειρουργούσε ο γιατρός ο Πουργουρίδης, τον είδε ο Κωστάκης και του είπε «Θείε... και ξεψύχησε, έσβησε... Ετάφη στο κοιμητήριο του Αγίου Μέμωνα μετά από καβγά που έκανε ο πατέρας μου, γιατί οι στρατιωτικοί ήθελαν να τον θάψουν σε ομαδικό τάφο στο κοιμητήριο του Σταυρού. Στην κηδεία ήταν μόνο οι γονείς μου, η γυναίκα του, η ξαδέλφη μας Χρυστάλλα και ο αδελφός μου Άντρος, δεν ξέρω αν είχε και κάποιο άλλο. Εγώ έμαθα ότι σκοτώθηκε ο ξάδελφός μου τη δεύτερη μέρα της εισβολής, ευρισκόμενος στην Πάφο, χωρίς να ξέρω την Πάφο. Μας πήραν να χτυπήσουμε τα Μανδριά, ο λοχί-

ας μάς οδήγησε σε ένα σταθμό βενζίνης της SHELL, νιώθω ένα χέρι να με χτυπά στον ώμο “Επίθεση”, μου λέει, “μα πρώτος εγώ;” του λέω, “ναι, μου απαντά”. Κάναμε πυρ και κίνηση και προχωρούσαμε, πρώτος εγώ. Δεν ξέρω τι έπαθα, είχα κυριευθεί κυριολεκτικά από μένος να εκδικηθώ το θάνατο του ξάδελφου μου και όρμησα προς το φυλάκιο των Τούρκων, το οποίο καταλάβαμε και ήθελα να πάρω την τουρκική σημαία και να τη δώσω στον γιο του ξάδελφού μου, τον Κούλλη. Καταλήφθηκα από αμόκ, πυροβολούσα τα πάντα, τις πόρτες, τα παράθυρα, ευτυχώς που δεν υπήρχε κανένας, γιατί θα ήμουν φονιάς», τελειώνει, έντονα συγκινημένος ο Χρίστος Λαμπρίας, και χρειάζομαστε λίγο χρόνο, για να συνεχίσουμε την κουβέντα μας, προκειμένου να αποσυμπιεστεί η ατμόσφαιρα.

Μετά από λίγο, ξαναρχίζουμε τις ερωτήσεις μας, ρωτώντας τον Κώστα Λαμπρία με ποια άλλα στελέχη της Αριστεράς είχε στενές σχέσεις: «Κυρίως με τον Πουμπουρή, και τον Τσιέττη, που ήταν της Ένωσης Κυπρίων Αγροτών (ΕΚΑ) αλλά και με τον Ζιαρτίδη, ο οποίος όμως ήταν στη Λευκωσία και όποτε ερχόταν στο Βαρώσι τον φιλοξενούσαμε στο σπίτι μας. Με τον Πουμπουρή ήταν πιο δεμένος» λέει ο κ. Κώστας. Οι σχέσεις του με τους Τουρκοκύπριους ποιες ήταν; Ο κ. Κώστας μάς λέει: «Ο πατέρας μου είχε πολύ καλές σχέσεις με τους Τουρκοκύπριους, άλλωστε η ΠΕΟ είχε μέλη Τ/κ. Μου είπε ότι πριν να πέσουν τα οδοφράγματα, το 2001 πήγε με άλλους συναγωνιστές στην Αμμόχωστο και τον αναγνώρισαν ορισμένοι Τ/κ παλιοί λιμενεργάτες. Του φώναξαν με το μικρό του όνομα. Ο πατέρας μου ήταν ένας από εκείνους που οργάνωσαν τους Τ/κ σε δικές τους συντεχνίες. Αυτό δεν το ξέχασαν ποτέ. Σε μια άλλη περίπτωση κάποιος έβγαλε από την τσέπη του την παλιά ταυτότητα της ΠΕΟ που έφερε πάντα μαζί του. Αυτό το συγκίνησε πολύ».

### ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ

Ο Μελής Λαμπρίας με την οικογένειά του ακολουθεί το δρόμο της προσφυγιάς, πού πάει; «Πήγε στο Λιοπέτρι ή Αυγόρου και την τρίτη μέρα ήλθε στην Πά-

φο, όπου ήμουν εγώ με τη γυναίκα μου» μάς λέει ο Κώστας Λαμπρίας: «Ήλθε με την αδελφή μου Δήμητρα, τον άντρα της και τα παιδιά της και πήγαν στη Λεμεσό όπου έμειναν για μία βδομάδα. Μετά κατέλξαν στη Λάρνακα, πήγα κι εγώ στη Λάρνακα και έψαχνα να βρω το τάγμα μου, τελικά κατέλξα Λευκωσία. Νοικιάσαμε ένα μικρό σπίτι, βοηθητικό. Συνεχίζει κανονικά τη συνδικαλιστική του δράση στην ΠΕΟ στη Λάρνακα. Μετά ενοικίασε άλλο σπίτι στο οποίο διέμεναν και η οικογένεια της αδελφής μου και οι παππούδες μας».

Άραγε, αναρωτιόμαστε όλη αυτή η περιπέτεια, της εισβολής, της προσφυγιάς τον επηρέασε πολιτικά στη σκέψη του, μήπως ήθελε να ανέβει πιο ψηλά στην ιεραρχία για να προσφέρει περισσότερα; Ο Κώστας Λαμπρίας λέει: «Μα ο πατέρας μου ήταν ήδη ψηλά την ιεραρχία του κόμματος, ήταν μέλος της Κεντρικής Επιτροπής, ήταν επαρχιακός της Αμμοχώστου, πού να πάει πιο ψηλά, δεν είχε φιλοδοξίες ούτε για βουλευτής ούτε για άλλες ψηλές θέσεις» και ο Χρίστος συμπληρώνει: «Όταν βγήκα από το νοσοκομείο όπου νοσηλεύτηκα με τραύμα στον αγκώνα σε μάχη στον Πενταδάκτυλο, πήγαινα στα γραφεία της ΠΕΟ στη Λάρνακα και έβλεπα ότι πολλοί Βαρωσιώτες πήγαιναν εκεί και ο πατέρας μου τους βοηθούσε για να πάρουν κάποιο επίδομα που έδινε η κυβέρνηση. Εγώ ήμουν κάτω στην είσοδο, και όλοι ερωτούσαν: “Πού είναι το γραφείο του Μελή του Λαμπρία”. Ο πατέρας μου ξενυχτούσε σε εκείνο το γραφείο για να βοηθήσει τον κόσμο».

Πολιτικά όμως πώς αντέδρασε, πίστευε ότι κάποιοι έπρεπε να τιμωρηθούν; Ρωτώ τον κ. Κώστα: «Μόνο στην Κύπρο γίνονται αυτά να γίνει ένα έγκλημα, ένα πραξικόπημα και οι πρωταίτιοι όχι μόνο δεν τιμωρήθηκαν αλλά πήραν και προαγωγές και ο Μακάριος έδωσε κλάδο ελαίας... Συνεχίζει κανονικά τη δράση του από τις τάξεις του κόμματος». Υπήρξε καμιά φορά που διαφώνησε με τη γραμμή του κόμματος και διατύπωσε ευθαρσώς τη γνώμη του; «Ναι, βέβαια» σπεύδει να απαντήσει ο Χρίστος Λαμπρίας, «σεβόταν όμως τη γνώμη που

“

*Ο ίδιος ο πατέρας μου μου είπε ότι ήταν μεγάλη απόφαση να γίνει έμμισθος συνδικαλιστής της ΠΕΟ, γιατί είχε μείωση απολαβών, ως οικοδόμος έπαιρνε £30 μηνιαίως και ως έμμισθος £26.*

“

*Όταν ήταν κρατούμενος στην Πύδα, το στρατιώπεδο ήταν χωρισμένο στα δύο, από τη μία οι ποδηλατοκράτουμένοι και από την άλλη οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Ο μόνος ο οποίος ερχόταν στο συρματόπλεγμα και τους μιλούσε ήταν ο Κυριάκος Μάισης.*

έπαιρνε η πλειοψηφία, συγκεκριμένα ο πατέρας μου διαφώνησε με την εισβολή της Σοβιετικής Ένωσης στην Τσεχοσλοβακία το 1968, στη συνεδρία της Κεντρικής Επιτροπής ψήφισε εναντίον, τάχθηκε κατά της εισβολής ξεκάθαρα. Έπρεπε να έχεις κότσια για να διαφωνήσεις... Επίσης διαφώνησε με τη θέση του κόμματος στο σχέδιο Ανάν. Ο πατέρας μου ήταν υπέρ του σχεδίου Ανάν και ψήφισε ναι, και μάλιστα αν δεν απατώμαι αρθρογράφησε υπέρ του σχεδίου Ανάν».

Ως παιδιά του Λαμπρία, ενός κομμουνιστή, είχατε επιπτώσεις στον στρατό; Ρωτώ (σ.σ. Απόστολος), σχεδόν γνωρίζοντας την απάντηση. Μας λέει ο Κώστας Λαμπρίας: «Βεβαίως, να σου πω κάτι πολύ ενδεικτικό. Θυμούμαι το 1960 και μετά, τότε υπήρχε έξαρση κλοπής ποδηλάτων, τα οποία είχαν αριθμό εγγραφής όπως και τα αυτοκίνητα. Κάθε τόσο έκανε έλεγχο η Αστυνομία, τότε πηγαίναμε στο Γυμνάσιο με το ποδήλατο. Θυμούμαι μια μέρα με σταμάτησε η Αστυνομία για έλεγχο. Το έλεγξαν και κατάλαβαν ότι δεν ήταν κλοπιμαίο. Με ρώτησαν το όνομά μου και τους είπα Κώστας Λαμπρίας. “Πατρίς Λουμούμπα 28;” μου λέει ο αστυνομικός... τι να πω; ήξερε απ’ έξω τη διεύθυνσή μου» και ο κ. Χρίστος συμπληρώνει: «Τα πράγματα ήταν πολύ δύσκολα, όταν υπηρετούσα στον στρατό, μετά το πραξικόπημα

εκδηλώθηκαν πυρκαγιές στον Πενταδάκτυλο και μας έβαζαν εμάς τους αριστερούς και τους Λυσσαριδικούς να σβήνουμε τις φωτιές, την ώρα της μάχης ήμουν πολύ εξαντλημένος, κάμαμε επίθεση σε ένα τουρκικό φυλάκιο και το καταλάβαμε. Το βράδυ μας είπαν να είμαστε πολύ προσεκτικοί γιατί μπορεί να κάνουν αντεπίθεση οι Τούρκοι γιατί έπεσαν πολλοί αλεξιπτωτιστές. Ήμουν τόσο πολύ κουρασμένος που τελικά αποκοιμήθηκα με προσκέφαλο την σφαιροθήκη του μπρεν. Πριν ξημερώσει ήλθε κάποιος λοχίας με ξύπνησε κλωτσώντας με στο πόδι. “Όνομα”, μου λέει. Χρίστος Λαμπρίας, του απαντώ, είπε και κάποια άλλα ονόματα με βάση κάποια λίστα για να επιτεθούμε και πάλι σε φυλάκιο μας και πάρουν μέρος στην επίθεση και κάποιοι άλλοι δικοί τους που υπηρετούσαν σε γραφεία και κινδυνεύουν...».

#### ΕΝΑΣ ΕΝΤΙΜΟΣ ΚΥΠΡΙΟΣ

Φτάνοντας στο τέλος της κουβέντας μας ζητάμε από τα δύο αδέρφια να μας περιγράψουν με λίγα λόγια τον πατέρα τους. Πρώτος τον λόγο παίρνει ο Κώστας Λαμπρίας: «Εγώ θα έλεγα ότι ήταν ένας έντιμος Κύπριος, ένας άνθρωπος με απεριόριστη όρεξη για ζωή, στα 90 του ένωθε ενεργός. Θυμούμαι τις τελευταίες του στιγμές, ήταν ανήσυχος, ένωθε δυσφορία, φώναξα τη γιατρό,





νεφρολόγο, η οποία μου είπε να ειδοποιήσω τα αδέρφια μου, γιατί θα έμπαινε χειρουργείο. Εγώ ήμουν επιφυλακτικός, γιατί και ο αδελφός του πατέρα μου Κυριάκος έφυγε από νεφρική ανεπάρκεια και ήλθαν από την Αγγλία τα αδέρφια του Τάκης και Θάσος. Ήμουν κι εγώ εκεί με τον πατέρα μου. Ο θείος μου μόλις ξύπνησε και μας είδε όλους από πάνω του μας λέει: «Τι συμβαίνει;». Ξαν να του δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι επέρχεται το τέλος και πήγαμε να τον αποχαιρετήσουμε. Έχοντας αυτή την εμπειρία ήμουν επιφυλακτικός να ειδοποιήσω τα αδέρφια μου για να μη σχηματίσει την ίδια εικόνα ο πατέρας μου. Μετά μεταφέρθηκε στην εντατική μονάδα του νοσοκομείου Λευκωσίας. Ο πατέρας μου ήταν ένας αγνός ιδεολόγος δοσμένος ψυχή τε και σώματι στο εργατικό λαϊκό κίνημα το οποίο υπηρέτησε για πάνω από μισό αιώνα. Ήταν ένας απλός άνθρωπος, δεν ζήτησε αξιώματα, ο πατέρας μου πέθανε σε ένα χαμόσπιτο στη Δρομολαξιά, από τα πρώτα που κτιστήκαν με πολύ φτηνές προδιαγραφές, θυμούμαι που έπεσε το ταβάνι του μπάνιου. Θα μπορούσε να ζήσει σε καλύτερες συνθήκες. Ο πατέρας μου μου είπε ότι μπορεί το σπίτι να μη είχε ούτε κολόνες. Το κόμμα αναγνώρισε την προσφορά του και τον τίμησε σε ειδική τελετή όταν πρόεδρος της Δημοκρατίας ήταν ο Δημήτρης Χριστόφιας, το 2009. Σε εκείνη την τελετή τιμήθηκαν επίσης ο Πουμπουρής και ο Τσιέττης» και συνεχίζει: «Ο πατέρας διαισθάνθηκε το τέλος του, γι' αυτό το 2016 πήγε στο Νιόχωρκο στη λειτουργία του Αγίου Χαράλαμπος. Θυμούμαι που κάτσαμε να πιούμε καφέ εκεί στη γειτονιά της γιαγιάς Ελενίτσας και μετά ζήτησε και πήγε στο σπίτι του αδελφού του Αντρέα, το έβλεπε έτσι με ένα παράξενο βλέμμα λες και κατάλαβε ότι το έβλεπε για τελευταία φορά» και τη διήγηση συνεχίζει ο Χρίστος Λαμπρίας: «Θυμούμαι ήπιαμε τον καφέ, μπαίνουμε στο αυτοκίνητο, φτάνω στο Τραχώνι, οπότε μου λέει: “Εποσηρετήσαμε τζιαι το χωρκό μας”, “Παπά, είντα που λαλείς, κτύπα ξύλο, είσαι καλά”, του λέω. Μου λέει τότε εκείνος: “Εγώ εν να πεθάνω όπως τον πλάτανο που ππέφτει”. Φτά-

νουμε στο Πραστεϊό και με παρεκάλεσε να τον πάρω στην Αμμόχωστο, εκεί στη Γλώσσα. «Θέλω να ποσηρετήσω τζιαι το Βαρώσι», μου είπε. «Να σε πάρω», του είπα, «αλλά τι είναι αυτά που λες». Πήγαμε στη Γλώσσα, κατευθύνθηκε προς το εστιατόριο «Φάληρο» κι από εκεί αγνάντευε τα ξενοδοχεία και τις πολυκατοικίες. Στην επιστροφή πρόσεξα πως ήταν δακρυσμένος, «παπά, γιατί κλαίεις;», τον ρωτώ. «Εποσηρετήσαμε τζιαι το Βαρώσι, γιε μου», μου είπε. Στην κηδεία του πήγα στο Νιόχωρκο και πήρα χώμα και στη Γλώσσα πήρα άμμο και τα έβαλα στο φέρετρό του».

Ο κ. Κώστας λέει: «Κατάλαβε ότι ερχόταν το τέλος. Ένα μήνα πριν φύγει με φώναξε και μου έδωσε ένα φάκελο. “Τα διευθέτησα όλα, σε αυτό τον φάκελο υπάρχουν όλα, όταν φύγω μόνο μια υπογραφή χρειάζεται σε αυτόν τον φάκελο”, μου είπε. Στον φάκελο υπήρχαν στοιχεία για κάποιο επίδομα που έπαιρνε για τη συμμετοχή του στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτό έγινε πολύ πρόσφατα, επί προεδρίας Τάσσου Παπαδόπουλου. Είχε και μετάλλια του βρετανικού στρατού αλλά τα πέταξε, όταν οι Εγγλέζοι δεν τους αποστράτευσαν και τους έστειλαν στην Αίγυπτο γύρω στο 1945, μάλιστα τους έβαλαν στο ίδιο στρατόπεδο που είχαν τους Γερμανούς αιχμαλώτους πολέμου».

Τον επίλογο τον βάζει ο κ. Χρίστος: «Ως επίλογο θα ήθελα να πω κάτι. Ο πατέρας μου ήταν ένας πολύ έντιμος άνθρωπος, άλλο να το λες εσύ ο γιος του κι άλλο να το λέει ένας άλλος με εντελώς αντίθετες πολιτικές απόψεις. Στην κηδεία του ήλθε κάποιος και το είπε αποκλειστικά σε μένα. “Με τον πατέρα σου συνεργάστηκα, σε απεργίες συνεργάζονταν η ΠΕΟ με τη ΣΕΚ, ο πατέρας σου είναι ο πιο έντιμος άνθρωπος που γνώρισα” μου είπε. Ήταν στέλεχος της ΣΕΚ Αμμοχώστου. Επίσης κάτι άλλο που μου είπε ο πατέρας μου, όταν ήταν κρατούμενος στην Πύλα τη διάρκεια του αγώνα της ΕΟΚΑ, το στρατόπεδο ήταν χωρισμένο στα δύο, από τη μία οι πολιτικοί κρατούμενοι και από την άλλη οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Ο μόνος ο οποίος ερχόταν στο συρματοπλέγμα και τους μιλούσε ήταν ο Κυριάκος Μάτσης».

“

*Ήταν ένας απλός άνθρωπος, δεν ζήτησε αξιώματα, ο πατέρας μου πέθανε σε ένα χαμόσπιτο στη Δρομολαξιά.*

# Ο Χατζηταχέρ-αγάς του Παλαικύθρου και το Νέο Χωρίο Κυθρέας

**Π**αρακάτω δημοσιεύουμε το κείμενο της εφημερίδας *Κήρυξ* της 8ης Ιουλίου 1916 (σελ. 2), το οποίο αναφέρεται στον Χατζη-Ταχίρ αγά του Παλαικύθρου και εντάσσεται στο πλαίσιο δημοσιεύσεων που αφορούν τις σφαγές στην Κύπρο το 1821. Το κείμενο έχει τίτλο «Ο Χατζηταχέρ-αγάς του Παλαικύθρου, είναι ανώνυμο και υπογράφεται μόνο από κάποιον Μ. Το κείμενο δημοσιεύθηκε αυτούσιο, διατηρήθηκε η ορθογραφία του πρωτοτύπου και μόνη παρέμβαση ήταν η μετατροπή του από το πολυτονικό στο μονοτονικό.

Σύμφωνα με την παράδοση αλλά και μαρτυρία του πατέρα μου διδασκάλου Κυριάκου Λαμπρία στις σφαγές της 9ης Ιουλίου 1821 συνελήφθη και ο παπάς του Νιοχώρκου, ο Παπαγιωρκής για να εκτελεστεί. Η μητέρα του όμως προσέτρεξε στον Χατζηταχέρ Αγά του Παλαικύθρου και τον παρακάλεσε να παρέμβει στον Τούρκο διοικητή και να τον σώσει. Πράγματι ο Χατζηταχέρ Αγάς τον έσωσε, γιατί η μητέρα τού παπά τον θήλασε, δηλαδή ήταν ομογάλακτος με τον παπά. Ενδεικτικά η μητέρα τού παπά είπε στον Χατζηταχέρ Αγά: «Να εν χαρράμιν το γάλα που σε βύζασα, αν δεν σώσεις τον γιο μου».

**ΧΡΙΣΤΟΣ ΛΑΜΠΡΙΑΣ**

ΑΙ ΕΝ ΚΥΠΡΩ ΣΦΑΓΑΙ  
ΤΟΥ 1821

Ο ΧΑΤΖΗΤΑΧΗΡ-ΑΓΑΣ  
ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΚΥΘΡΟΥ

Η Κύπρος εν έτει 1821, ως εκ της γεωγραφικής αυτής θέσεως, δεν ηδυνήθη να μετάσχη εμπράκτως της ελληνικής επανάστασεως, αλλ' υπεβοήθησε ταύτην δι' άλλων δυνατών μέσων. Ο Κλήρος και δη ο ανώτερος, και πολλοί των πεπαιδευμένων και προκρίτων της νήσου εμυήθησαν εις τα της Φιλικής Εταιρείας, χωρίς όμως εκ τούτου να παράσχωσι και πράγματα εις την Τουρκικήν κυβέρνησιν· διό και ότε η Πύλη, διακνηρύξασα τον γενικόν αφοπλισμόν των Ραγιάδων, επεξέτεινε τούτον και επί των Κυπρίων, εδήλωσεν ότι τούτο ελήφθη ως μέτρον γενικόν, διότι άλλως εθεώρει τους Κυπρίους ως Νομοταγείς και ηπίους και ουδέποτε ενοχοποιθέντας το παραμικρόν κατά της Κυβερνήσεως.

Και τούτο μεν ήτο αληθές αλλά και οι Κύπριοι ήσαν Έλληνες· πολλοί δε εξ αυτών αρκούντως πλούσιοι. Αι Μητροπόλεις, αι Μοναί και αι Εκκλησίαι επίσης. Το δε σπουδαιότερον ότι ο Κλήρος ίσχυε τα μέγιστα παρά τη Κυβερνήσει, προεξάρχοντος του Αρχιεπισκόπου, ως Εθνάρχου των Κυπρίων.

Ταύτα πάντα προुकάλουν αείποτε το μίσος και τον φθόνον των Τούρκων και δη των εν τέλει ιθαγενών τε και αλλοδαπών, οίτινες επεδίωκον την ταπεινώσιν



δόν Τουρκικών χαρακτήρα· και αποτελεί την εστία Τούρκων Τιμαριούχων. Εκ τούτων, αρχομένου του 19ου αιώνας, αναφάινεται ο ειρημένος Χατζηπαχήρ, είδος Τοπάρχου της περιφερείας ταύτης –όπως τοιούτοι υπήρχον αλλαχού της Κύπρου πολλοί– άλλοι μικρο-Αληπασάδες εν τη νήσω.

Ο Χατζηπαχήρ [sic] εκέκτητο μεγάλη περιουσία εις κτήματα, ποιμνία, και χρήματα. Εν τε τω χωρίω και εν Λευκοσία είχεν οικήματα και πλήθος υπηρετών, ίδια μαύρων.

Ως προς την καλλιέργειαν των κτημάτων αυτού υποχρέου δι' αγγαρείας τους κατοίκους πολλών χωρίων και προ πάντων τους χριστιανούς, παρά των οποίων ήρπασε την περιουσίαν, και των οποίων τινές και μάλιστα εκ Παλαικύθρου υπηρέτουν παρ' αυτό δίκην ειλώτων.

Διά τοιούτων μέσων ο Χατζηπαχήρ προήχθη εις μέγα δυνάμεως και πλούτου, αποβάς, ο κυρίαρχος των πέριξ χωρίων, η μάστιξ και ο τρόμος των κατοίκων.

Ως τοιούτος δε ίσχυε τα μέγιστα και παρά τη Κυβερνήσει· αντικαταστήσας ποτέ και αυτόν τον Διοικητήν της νήσου ως τοποτηρητής.

Ως δε οι λοιποί Τούρκοι, ούτω και ο Ταχήρ, αγόμενος υπό της αγρίας αυτού φύσεως, του κατά των χριστιανών μίσους και της εμφύτου αυτού πλεονεξίας, επίκαιρον ενόμισεν όπως ικανοποιήσας τις ιδιότητας αυτού ταύτας, συμβουλευών τον Κουτσούκ ίνα καταδιώξη τους χριστιανούς. Ανέλαβε δε και ο ίδιος να υποβοηθήσῃ· και προς τούτο κατήγγειλε τους προκρίτους της επαρχίας αυτού· ήτοι εκ μεν της Κυθραίας τον Χατζη-Αττάλαν, εκ της Βώνης τον Παπά-Ιωάννην, και εκ του Έξω Μετοχίου τον Πρωτοπαπάν Γεώργγιον και τον Χατζή-Ιωνάν.

Ήτο ημέρα Κυριακή· ο Παπαγεώργγιος δεν είχεν ακόμη συμπληρώσει τα της ιεροτελεστίας, ότε ενεφενίσθησαν Ζαπτιέδες, ζητούντες τον Παπαγεώργγιον και τον Χατζή-Ιωνάν, όπως μεταβώσιν εις το Σεράγιον της Λευκοσίας διά σοβαράν δήτην υπόθεσιν της νήσου.

Αμέσως έσπευσαν αμφότεροι να ετοιμασθώσῃ· ο Χατζη-Ιωνάς καλέσας εις



Ο ναός της Παναγίας της Γαλακτοτροφούσας στο Παλαίκυθρο,  
όπως είναι σήμερα. (ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ)



γεύμα τους Ζαπτιέδες, διέταξε να δώσω-σι τροφήν και εις τους ίππους των. Εις εκ των Ζαπτιέδων, όστις είχε πολλάκις ξενισθή παρά τω Χατζη-Ιωνά, προβλέπων τα συμβησόμενα και θέλων να τον σώση, αλλά και μη δυνάμενος ένεκα της παρουσίας και των άλλων Ζαπτιέδων, έλεγεν επανειλημμένως εις τον Χατζη-Ιωνά όπως επισπεύση δίδων ο ίδιος τροφήν εις τον ίππον του· παρενέβαλλε δε τη λέξιν Βαμβακόσπορον ως συμβολικήν διά της οποίας ήθελε να συμβουλευση τον Χατζη-Ιωνά να έφευγε. Αλλ' εκείνος είτε δεν νηνόησε είτε δεν ηθέλησε, μηδέ υποπτεύσας ως αθώος, αφέθη να οδηγηθή εις Λευκοσίαν. Εκεί μετά πολλών άλλων ερρίφθη εις το δεσμοτήριον όπου παρέμεινεν αγωνιών, μέχρις ου υπέστη και ούτος τον μαρτυρικόν θάνατον.

Επήλθεν τέλος η 9η Ιουλίου 1821 η αποφράς εκείνη ημέρα, καθ' ην ήρξατο εκτελουμένη η θανατική καταδίκη των προγραφέντων.

Κατά πρώτον οι Τούρκοι απηγχόνισαν τον Αρχιεπίσκοπον Κυπριανό, είτε δε εκαρατόμησαν τους Μητροπολίτας Πάφου, Κιτίου και Κηρυνείας, Ηγουμένους και λοιπούς Κληρικούς· κατόπιν δε ήρξαντο βασανίζοντες παντοιοτρόπως τους λαϊκούς τους οποίους τέλος απεκεφάλιζον.

Εις τους λαϊκούς προύτεινον να εξισλαμίζοντο όπως χαρισθή αυτοίς η ζωή των· όντως δε τινες δειλιάσαντες προ του θανάτου μετέστησαν προς τον Μωαμεθανισμόν.

Εις τον Χατζή-Ιωνά, όντα ωραίον και ρωμαλέον, προύτεινεν αυτός ο Κουτσούκ να εξισλαμισθή, υποσχεθείς αυτό ότι θα τον καθίστα αμέσως Μπίμασιν, ήτοι Χιλίαρχον. Αλλ' [ο] Χατζή-Ιωνάς αντέστη ενισχυόμενος και υπό του εγχωρίου αυτού Παπαγεωργίου, όντος και Κουμπάρου του· έλεγε δε προς τον Χατζή-Ιωνά.

«Έχε θάρρος Σύντεκνε, πρέπει να αποθάνωμεν εμμένοντες εν τη πίστει ημών και βαπτιζόμενοι εκ νέου εις το ίδιον ημών αίμα».

Μετά την άρνησιν του Χατζη-Ιωνά, οι Δήμιοι επιπεσόντες κατ' αυτού τον εφό-νευσαν· έπραξαν δε τούτο κατά τρόπον

τόσω λυσσώδη, αιμοχαρή και άγριον, ώστε ο Πρωτοπαπάς, εκ του τρόμου και της λύπης έπαθε συγκοπήν, ενώ προσπύχεται, αλλ' οι Τούρκοι απεκεφάλισαν αυτόν και νεκρό όντα.

Τοιούτον θάνατο εύρον οι πρόκριτοι της Κύπρου κατά το 1821.

Μετά ταύτα έσπευσαν πάντες οι τιμαριούχοι Τούρκοι, οι συντελέσαντες εις τον φόνο των Ελλήνων, όπως ιδιοποιηθώσι την περιουσία αυτών, συμφώνως προς το προδιαγεγραμμένον σχέδιον. Κατά την διανομήν, εγένοντο οιονεί οι εκ Διαθήκης κληρονόμοι, διότι έκαστος εξ αυτών έλαβε την περιουσία του εγχωρίου αυτού εκ των φονευθέντων. Κατά ταύτα και εις τον Χατζηπατήρ έλαχεν η περιουσία των εκ Κυθραίας θανατωθέντων.

Ούτω δε, ως και οι άλλοι επίσης και ο Χατζηπατήρ ενέμετο επί τινα χρόνον τα διά Χριστιανικού αίματος κτηθέντα, ων τινά και μετεπώλησεν ζων εισέτι. Επιτέλους επήλθε εκ περιτροπής και κατ' αυτού η θεία Δίκη, αφού πολλά τα ανόσια διέπραξε.

Εν έτει 1838, ηλλοιώθη το Διοικητικών σύστημα της Κύπρου, εξαρτηθείσης εκ Κωνσταντινουπόλεως, όπόθεν απεστάλη απ' ευθείας υπό του Σουλτάνου ως Διοικητής διαπρεπής τις στρατιωτικός ο Οσμάν-Πασάς. Ο Χατζηπατήρ είχε ακόμη τα πιστά της Κυβερνήσεως και στενώς συνεδέετο μετά των εν τέλει Τούρκων. Αλλ' έτι στενώτερον συνεδέθη μετά τινός εξ αυτών -όστις κατά τον παρασχόντα μοι τας πληροφορίας ταύτας, ήτο αυτός ούτος ο Οσμάν-Πασάς. Ο εν λόγω τούρκος είχε σύζυγον ωραιότάτην· ταύτης ερασθείς εμμανώς ο Χατζηπατήρ ηβουλήθη εκ παντός τρόπου να την απολαύσιν. Εντεύθεν άρχεται η προσωπική αυτού Τραγωδία. Προς επιτυχίαν των ανοσιών αυτού σκοπών εδηλητηρίασε τον σύζυγον, όστις μεταβάς εις την Κωμόπολιν Λεύκαν προς ανάρρωσιν, απέθανεν εκεί.

Ο Χατζηπατήρ προσποιηθείς ότι ησθάνθη βαθειαν θλίψιν, επί τω θανάτω τοιούτου φίλου, επέδειξε και εξαιρετικόν ενδιαφέρον προς την χήραν, της οποίας ανεφάνη και προστάτης τρόπον τινα.

Προς παρηγορίαν δῆθεν ἐξένιζε ταύτην και εις τον ἴδιον οἶκον. Ἰνα δε μάλλον προσοικειωθῆ αὐτήν, προὔτεινε τον γάμον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μασάρ-Μπεκ μετὰ της μονογενοῦς θυγατρὸς της χήρας· ως προς τοῦτο συνῆνεσεν ἐκεῖνη.

Ἀλλ' ο Χατζηταχῆρ νξίωσεν ὅπως και ο ἴδιος λάβη αὐτήν ως σύζυγον. Ἡ χήρα ὁμως πρηνήθη ἰσως διότι θα εθεώρει κάπως ἀτοπον την οὕτω μέλλουσαν στενήν συγγένεια, εἴτε και διότι δεν ἤρεσκε εις αὐτήν, το μεν ως ηλικιωμένος το δε ως ευλογιάρης (Πάσσαλος).

Ο Χατζηταχῆρ αποτυχῶν, κατέστη μάλλον ἐπίμονος. Προς ἱκανοποίησιν δε των αἰσχυρῶν και αθεμίτων αὐτοῦ ορέξεων, κατέληξεν εις το ἐξῆς δόλιον τέχνασμα το οποιον προπαρεσκεύασε μετὰ των περι αὐτό. Ἡμέραν τινα καθ' ἣν ὥραν αι γυναῖκες αὐτοῦ παραλαβοῦσαι την χήραν, εἰσῆλθον εις το εν τω οἴκῳ του λουτρῶν, ο Χατζηταχῆρ περιβληθεὶς συνδῶνα, εἰσῆλθεν ως χανοῦμισσα εις το λουτρῶν, ὅπου μετέλθε βίαν κατὰ της χήρας, ατιμάσας αὐτήν.

Διὰ τοιούτου ἀτίμου μέσου ἱκανοποίησε την αἰσχυρὰν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν κατὰ γυναικὸς διαπράξας προς τοῦτο πρότερον συτηγρὰν δολοφονίαν κατὰ του ἀνδρός.

Ἡ χήρα κατόπιν τοιούτου παθήματος, πλήρης θλίψεως και ἀγανακτῆσεως παραλαβοῦσα την θυγατέρα της, ἐσπευσεν να ἐπανέλθῃ εις Κωνσταντινούπολιν ὅπου και κατήγγειλε τας διενοπαθείας αὐτῆς ἐνώπιον αὐτοῦ του Σουλτάνου, ὅστις κατὰ το Σουλτανικὸν τουρκικὸν ἔθος εἶχεν ἄλλοτε διαφθείρει αὐτήν. Ο Σουλτάνος ἀκούσας ταῦτα λίαν ἐξωργίσθη. Χαριζόμενος δε εις την οὕτω ατιμασθεῖσα γυναῖκα, διέταξε ὅπως κληθῆ ο Χατζηταχῆρ εις Κωνσταντινούπολιν.

Ἀλλ' οὔτος λαβῶν γνώσιν και προβλέπων την τιμωρία αὐτοῦ, ἤρνηθη να ἀπέλθῃ· προσεκλήθη και δεῦτερον· ἀλλὰ και πάλιν παρήκουσε. Τρίτην φορά εστάλην διαταγὴ ἢ να μετέβαινεν αὐτὸς ο Χατζηταχῆρ εις Κωνσταντινούπολιν ἢ να εστέλλετο η κεφαλὴ αὐτοῦ. Την διαταγὴν ταύτην ἐπέδειξεν αὐτῷ ο Διοικητῆς της Κύπρου, καλέσας αὐτὸν εις το εν Λευκοσίᾳ Διοικητήριον· ο Χατζηταχῆρ τότε εἶπε: «Ἀῦριο θα σοι ἀπαντήσω». Ἀλ-

λά πριν η παρέλθῃ η ἡμέρα, ἔλαβε δηλητήριο, και ἐνώ ἐπινε τοῖποικι σφιγξας αὐτὸ εις τας χεῖρας του ἐξεψύχσε.

Ἐτάφη δε εν Λευκοσίᾳ, εν τη περιοχῇ του νυν Γενί-Τζαμιου.

Και τοιούτον μεν οἰκτρὸ τέλος εὔρε ο Χατζηταχῆρ ὅστις κακὸς ὢν, επαξίως των ἔργων αὐτοῦ και κακῶς ὤλετο. Κατέλειπε δε υἱοὺς κατὰ πάντα χείρονας του πατρὸς, και ὢν ο βίος υπῆρξεν ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν, αἰσχυρὸς και ἄθλιος. Ἐντὸς ολίγου το πατρικὸν κρῆμα κατεσπαταλήθη ασώτως, τα δε διαρπαγέντα παρὰ των χριστιανῶν κτήματα, ἐπωλήθησαν και κατὰ Θεῖαν πρόνοιαν περιήλθον συν τῷ χρόνῳ εις τους απογόνους των σφαγιασθέντων Ἑλλήνων.

Τέλος οι ἀπόγονοι του Χατζηταχῆρ καταντήσαντες ἐπαῖται, σχεδὸν ἐξηφανίσθησαν, και μετ' αὐτῶν σύμπαρ ο οἶκος αὐτοῦ.

Σήμερον δε εν Παλαϊκῦθρῳ, σώζονται ερείπια των πάλαι ποτὲ Μεγάρων του Ταχῆρ· ἐπὶ τούτων θα πλανῶνται την νύκτα αι πελιδναὶ σκιαὶ αὐτοῦ και των τέκνων του, ἐκζητοῦσαι συγχώρησιν παρὰ των απογόνων των παθόντων και σφαγιασθέντων χριστιανῶν.

Το σημερινὸ Παλαϊκῦθρο εἶνε χωρίον πεδινὸν ἀπέχον ἐπτὰ χιλιόμετρα της Λευκοσίας δεξιὰ της σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Οι κάτοικοι αὐτοῦ ασχολοῦνται εις τη Γεωργίαν και την κτηνοτροφία ἀνέρχονται δε εις ἑκατὸν περίπου οικογενείας, ἐξ ὧν 80 ἑλληνικαὶ και 20 τουρκικαὶ. Το τουρκικὸν στοιχεῖον οσημέραι παρακμάζει και φθίνει· οι Ἕλληνες προάγονται και ευημεροῦσι.

Μνήμονες δε της ἀκμῆς του Παλαϊκῦθρου ως φωλεὰς των τιμαριωτῶν τούρκων και δη τον Χατζηταχῆρ, και των παρ' αὐτῶν παθημάτων, αἰσθάνονται μεν ἀπέχθειάν τινα προς τους ἐπιζῶντας Τούρκους ἐγχωρίους, ἀλλὰ ζῶσι μετ' αὐτῶν εἰρηνικῶς. Ἐλπίζουσι δε ὅτι ο χρόνος και η Νέμεσις θα συμπληρώσωσι τα εναπολειφθέντα εν Παλαϊκῦθρῳ, και ὅταν ἔλθῃ το πλήρωμα του χρόνου, οι ἐγχώριοι αὐτῶν μάρτυρες θα συναναστῶσι μετὰ των ἄλλων μαρτύρων του Πανελληνίου ἵνα εορτάσωσιν ομοῦ σύμπαντος του Ἑλληνικοῦ ἔθνους την κοινὴν Ἀνάστασιν.



*Ἐν ἔτει 1838, πῶλοῦθῃ το Διοικητικὸν σύστημα της Κύπρου, ἐξαρτηθείσης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὁπόθεν ἀπεστάθη ἀπ' ευθείας ὑπὸ του Σουλτάνου ως Διοικητῆς διαπρεπῆς τις στρατιωτικὸς ο Οσμάν-Πασάς.*

# Φωτογραφήματα



Κώστας Ζωρζής  
(1/3/1926-22/11/2009).  
Ο Κώστας Ζωρζής ήταν  
αδελφός του Γεώργιου  
Στέκα και διέμενε στο  
Καϊμακλί. Πολέμησε  
στον Β΄ Παγκόσμιο  
Πόλεμο με το κυπριακό  
σύνταγμα.



Η Παναγιώτα Τσουπή Αθανασιάδη με τα παιδιά της Νίτσα και Αντρέα, έτος 1943.





Η Χρυσάνθη Αθανασιάδη  
πυρώνει τον φούρνο,  
έτος 1972.



Όρθιες πίσω αριστερά η Τούλα Μάρκου και δίπλα της η  
αδελφή της Καίτη, καθήμενος ο Νίκος Μάρκου (Κκόνιος),  
αριστερά ο γιος του Τάκης, ο Κώστας Τάμπας, ο Πάμπος  
Λαμνιανού και ο Κώστας Μάρκου, έτος 1970.



Τα αδέρφια Μάρω και Χρίστος Λαμπριάς σε αναμνηστική  
φωτογραφία στο δημοτικό σχολείο, έτος 1966.

# Φωτογραφήματα



ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 1961-62, ΤΑΞΗ Β΄:  
Πρώτη σειρά, πάνω αριστερά: Ιωάννης Καρτακούλλης, Αντρέας Φελλάς, Αντρέας Δημ. Κούννος, Σάββας Σάββα, Παναγιώτης Χόπλαρος, Αντρέας Λόντος, Αντώνης Κοκονής, Χρίστος Λαμπριάς. Δεύτερη σειρά, αριστερά: Αντώνης Πόντος, Αντρέας Ελευθεριάδης, Αντρέας Φωτιάδης, Αντρέας Μένοικος, Αντρέας Φωτίου, Αντρέας Κυρ. Κούννος, Σωτήρης Χατζηανδρέου, Μιχάλης Σατσιάς, Έλλη Χαίρειπέτη, Πάμπος Χαραλάμπους. Τρίτη σειρά, αριστερά: Φώτος Πασάντας, Χρυστάλλα Αργυρίδου, Ειρήνη Αποστολίδου. Τέταρτη σειρά, αριστερά: Γεωργία Σκουλιά, Καίτη Μάρκου, Παναγιώτα Τζιάμπου, Ρένα Α. Λαμπριά, Ιωάννα Πόντου, Ξένια Καγκελλάρη, Σωτήρα Ταντελέ, Αυγή Αποστολίδου. Καθήμενες: Μάρω Αντωνιάδη, Ευθυμία Αθανασιάδη, Μαρία Ζερβού, Μαρία Κανάρη. Δασκάλα: Αντρούλα Φωτιάδου.



ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 1968-69. ΤΑΞΗ Δ΄: Πρώτη σειρά πάνω αριστερά: Κυριάκος Πόντος, Κώστας Ελευθεριάδης, Σοφοκλής Χατζηανδρέου, Γεώργιος Χατζηαντωνής, Άντρος Ροϊτός, Χρίστος Φωτιάδης, Νίκος Κασσιουλής, Γιάννος Καγκελλάρης, Παναγιώτης Κοντός, Στέλιος Ζερταλής. Δεύτερη σειρά, αριστερά: Αιμιλία Αθανασιάδη, Θέλμα Λαμνιανού, Φρόσω Βαρθολομαίου, Αγγελική Σατσιά, Μυροφόρα Βαρθολομαίου, Μαρία Δεληγιάννη, Δέσπω Χαρή, Μαρία Σκουλιά, Ειρήνη Χαρή. Τρίτη σειρά, αριστερά: Γεώργιος Χόπλαρος, Πέτρος Πέτρου, Αντώνης Βασιλείου, Φρόσω Γαβριήλ, Μαρία Ολυμπιακού, Αγγέλα Αποστολίδου, Κούλης Σαλλαγκός, Λώρης Κυριάκου, Μιχάλης Κούννος. Δασκάλα: Μαρία Βακανά Νικολαΐδου. Διευθυντής: Κυριάκος Λαμπριάς.

# ΤΟ ΠΟΤΟΠΩΛΕΙΟ

Λεωφ. Κέννεντυ 46Ε  
1076 Λευκωσία  
τηλ. 22420507  
[www.topotopolio.com](http://www.topotopolio.com)

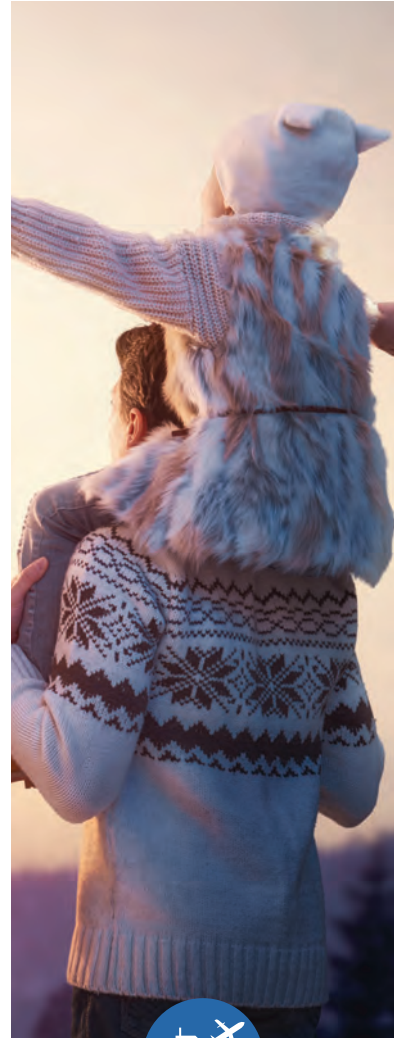
## ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΑΣ:



- Εταιρικά Ταξίδια
- Ταξίδια Κινήτρων
- Διοργάνωση Συνεδρίων
- Εισερχόμενος Τουρισμός



- Οργανωμένα Ταξιδιωτικά Πακέτα
- Πακέτα Νεόνυμφων
- Αθλητικός Τουρισμός



- Αεροπορικά Εισιτήρια
  - Κρουαζιέρες
- Κρατήσεις στο Διαδίκτυο
- Ταξιδιωτικές Ασφάλειες

## ΕΠΙΚΟΙΝΩΗΣΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ:

ΛΕΥΚΩΣΙΑ / NICOSIA: Λεωνίδου 2 & Λεωφόρος Ακροπόλεως, 2007 Στρόβολος - Λευκωσία, Τηλ.: 22869999,  
ΛΑΡΝΑΚΑ / LARNACA: Φιλίου Ζαννέτου 27, 6330 Λάρνακα, Τηλ.: 24652539, Παραλίμνι: Τάσου Μάρκου 2, 5281 - Παραλίμνι, Τηλ.: 23811333,  
ΛΕΜΕΣΟΣ / LIMASSOL: Αγίας Ζώνης 33B, Αγίας Ζώνης 33B, Τηλ.: 25818681,  
ΖΑΚΑΚΙ: Φρανγκλίνου Ρουσβελτ 242, Ζακάκι, Τηλ.: 25398787,  
ΚΑΨΑΛΟΣ: 156Γ Αγίας Φυλάξεως, 3083 Λεμεσός, Τηλ. 25733789